

Tisdagen den 25 april

Kl. 14.30

Anslag till allmän kulturverksamhet m.m.

1 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1988/89:140 till jordbruksutskottet

2 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1988/89:Sk59 och Sk60 till skatteutskottet

3 § På förslag av talmannen medgav kammaren

dels att bostadsutskottets betänkande 8 samt näringsutskottets betänkanden 22, 21, 19 och 23, vilka slutdebatterats den 20 april, skulle företas till avgörande kl. 18.00,

dels att de ytterligare ärenden som hann debatteras färdigt före denna tidpunkt skulle avgöras vid samma tillfälle.

4 § Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1988/89:KrU15 Anslag till allmän kulturverksamhet m.m. (prop. 1988/89:100 delvis).

Anslag till allmän kulturverksamhet m.m.

Anf. 1 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Kulturen skall ju vara det lilla extra som lyfter oss i det dagliga livet. Detta extrainsatta arbetsplenium på en tisdag lyfter tydligen inte så många av kammarens icke kulturutskottstillhöriga ledamöter, vilket kanske inte är så konstigt. Efter flera års erfarenhet kan jag erkänna att knappast någon av oss som avser att följa dagens debatt väntar sig några nyheter. De motioner vilka tillsammans med delar av budgetpropositionen ligger till grund för kulturutskottets arbete har i år inte skilt sig så mycket från tidigare års. Vi har t.o.m. samma kulturminister, om än med nya uppgifter.

Till grund för den kulturpolitik som förs i vårt land ligger de kulturpolitiska målen från 1974. Varje anslag mot en förändring eller förslag om ett tillägg till målen har av socialdemokraterna betraktats som ett allvarligt angrepp på

vårt kulturliv, eller åtminstone på den socialdemokratiska uppfattningen om svenskt kulturliv.

De borgerliga partierna har föreslagit att man bör pröva om inte konstnärlig kvalitet, främjande av mångfald och variation i kulturyrtringarna samt rimliga arbetsvillkor för landets fritt arbetande konstnärer skulle kunna fastställas som nya mål för kulturpolitiken. Kanske bör också decentraliseringsmålet omprövas. Mot dessa våra förslag hänvisar utskottsmajoriteten till vad riksdagen uttalade för två år sedan, då man sade att det är uppenbart att det också kan komma att finnas andra mål för kulturpolitiken kring vilka en långtgående enighet kan föreligga.

En fortlöpande komplettering av de nu gällande åtta målen skulle emellertid, enligt utskottets mening, kunna uppfattas som om de mål som vid varje givet tillfälle formellt fastställts skulle ge en fullständig redovisning för de principer som gäller för kulturpolitiken. Detta skulle enligt utskottets mening vara olämpligt av det skälet att ett sådant system skulle vara ägnat att låsa fast utvecklingen. Jag tycker att detta låter obegripligt.

Var och en kan själv avgöra om inte just det statiska och oföränderliga i det socialdemokratiska ställningstagandet när det gäller en utveckling av målsättningen bidrar till just fastläsning. Är man från regeringens sida rädd för att om man öppnar också kulturpolitiken för de förändringar som fortlöpande sker i vårt och alla andra samhällen, kommer detta att medföra att vaktsläendet om de egna intressena försvåras?

I stället förstärks kulturrådets makt ytterligare. Garanti finns för ökade bidrag t.ex. till Folkparkernas centralorganisation, Folkets hus-föreningarnas riksorganisation, medel för konstinköp till Folkets hus och bygdegårdar, kulturverksamhet på arbetsplatserna, arbetsplatsbibliotek, Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv, Arbetets museum, Skådebanor och centrumbildningar. I många fall har enighet uppnåtts om anslaget till alla dessa starkt socialdemokratiska organisationer.

Herr talman! Jag har tagit upp dessa exempel för att visa på den styrning som är en huvudfaktor i regeringens realiserande av de kulturpolitiska målen, medan öppenhet, variation, mångfald och frihet inte anses böra vara lika vägledande. En följd av detta är också att det ideella arbetet, ofta byggt på enskilda initiativ, inte uppskattats i tillräckligt hög grad.

Kravet på styrning har nu emellertid gått ännu längre. I årets budgetproposition föreslår Bengt Göransson att ett trettiotal bidragsändamål – som hittills utgjort särskilda anslagsposter och dessutom varit föremål för riksdagens särskilda behandling – sammanförs till ett enda anslag. Därmed skulle anslagen Bidrag till kulturverksamhet inom organisationer, Vissa bidrag till teater-, dans- och musikverksamhet, Bidrag till folkbibliotek och Vissa bidrag till bild och form bortfalla.

Kulturutskottet har inte accepterat en så omfattande överflyttning av beslutsfunktionerna till kulturrådet som regeringens förslag innebär vad gäller anslaget 8 under F 2 i budgetpropositionen. Utskottet förutsätter alltså att regeringen nästa år återgår till den tidigare redovisningen, och man föreslår att riksdagen ger regeringen detta till känna. Kulturutskottet har här varit enigt, vilket är glädjande.

Samtidigt som det kan tyckas vara onödigt att särredovisa anslag av en

storleksordning på några hundra tusen, när riksdagen vid behandlingen av andra huvudtitlar ofta rör sig med hundratals miljoner, får inte det relativt blygsamma stöd som går till kulturverksamhet av olika slag på grund av sin ringhet ställas utanför riksdagens påverkan. För många organisationer inom kulturområdet kan stödet även i sin litenhet vara just det tillskott som möjliggör fortsatt verksamhet.

För det nu kommande budgetåret har dock inte utskottet ansett det vara möjligt att utan kraftigt ökad information gå in och fördela tillgängligt anslag. I två fall har emellertid utskottet enats om att föreslå preciserade anslag. Utskottets ledamöter har enats om att föreslå att anslagsposten Bidrag till Vadstenaakademien beräknas till 865 000 kr., vilket är en höjning med 300 000 kr. jämfört med föregående år. Däremot har det inte uppnåtts enighet om anslaget storlek vad gäller stödet till Drottningholmsteatern, där utskottsmajoriteten bestående av de borgerliga partierna, miljöpartiet och vpk har föreslagit 4 125 000 kr., medan socialdemokraterna har reserverat sig och föreslagit 3 600 000 kr.

Herr talman! Jag vill peka på ytterligare ett område där utskottets socialdemokratiska ledamöter reserverat sig mot majoritetens förslag. Det gäller de inte särskilt stora anslagen till Sveriges konstföreningars riksförbund och föreningen Handarbetets vänner, där uppräkningsenheten i majoritetsförslaget är högre än prisuppräkningsenheten 4 %. För dem av riksdagens ledamöter som såg Handarbetets vänner utställning på kulturhuset framstår anslaget som ytterst litet i förhållande till den kulturgärning som utförs. Man anar att dessa textilarbetare inte kan påräkna någon marknadsmässig lön. Också inom Sveriges konstföreningar drivs ett välkommet ideellt arbete, inte minst på det konstbildande området.

Vi moderata ledamöter i utskottet har reserverat oss i de fall när förslag i för oss angelägna frågor inte accepterats av utskottet i övrigt. Förutom vad gäller ställningstagandet till de kulturpolitiska målen och värdet av ideellt arbete har vi således ytterligare velat minska kulturrådets makt och inflytande. I reservation nr 7 har vi givit exempel på hur besluten om offentligt kulturstöd kan decentraliseras – en utveckling som jag i och för sig tror kommer att bli aktuell i framtiden.

I reservation nr 8 har vi tillsammans med övriga borgerliga ledamöter givit vår syn på sponsring. Det enda omdöme jag själv kan ge om majoritetens ställningstagande i den sistnämnda frågan är att det är hopplöst omodernt. Verkligheten, inte minst när det gäller statliga och kommunala kulturinstitutioner, har gått eller snarare sprungit sin egen väg och visat på angelägenheten av att man på olika sätt skaffar pengar till sin verksamhet. Vi tycker att det är bra, och det vågar vi stå för. Vi gläder oss åt att vi aldrig har mött krav på åsidosättanden av den konstnärliga integriteten när sponsrade medel ställts till förfogande.

Vi moderater gläder oss alldeles särskilt åt att Stockholms stad nu har beslutat om införandet av en kulturfond till glädje för kulturen i Stockholm, men också för dem, inte minst enskilda personer, som av olika skäl vill stödja kulturen i sin stad. De får nu en möjlighet att skänka pengar. Vi konstaterar att socialdemokraterna har fattat beslutet, och vi gratulerar dem till visheten. I reservation nr 10 framför vi våra synpunkter på en eller flera mera

riksomfattande kulturfonder, något som inte funnit majoritetens gehör. Jag är kanske inte orimligt optimistisk om jag tror att detta också kommer att realiseras i framtiden.

Herr talman! För två år sedan föreslog riksdagen på förslag från kulturutskottet en översyn av det regionala kulturstödet. På många håll har tvetsamhet uppstått om systemet med grundbidrag är tillräckligt smidigt och om man inte, med hänsyn till alltmer påträngande krav om att kulturen måste föras ut och nå alla människor i vårt land, bör skapa ett system som bättre tillgodoser detta krav. Uppbyggnaden av Nya Rikskonsertser har också skett med en annan utformning av stödet. Våra synpunkter gav riksdagen regeringen till känna. Ingenting hände emellertid. Förra året ansåg utskottet det anmärkningsvärt att den beställda utredningen ännu inte tillsatts. Utskottsmajoriteten skärper i det nu föreliggande betänkandet sin kritik av regeringen för att den begärda utredningen inte tillsatts och konstaterar att det påbörjade reformarbetet inte kan fullföljas utan avbrott. Utskottet tvingas dock nu att acceptera regeringens uppläggning av förberedelsearbetet för fortsatta statliga insatser för stöd till regionernas kulturverksamhet.

Herr talman! I god tid framfördes att riksdagen borde begära en utredning, vilket skulle möjliggöra för olika institutioner att sedan vid en remissbehandling kunna yttra sig i frågan. Riksdagen förnyade sin hemställan, och nu måste riksdagen ge upp – dock med en motivering som de socialdemokratiska ledamöterna inte står bakom. Det sistnämnda finner jag anmärkningsvärt och anser att det är en eftergift och en underdånighet som jag inte tycker hör hemma bland parlamentariker. Vad far gör är tydligen alltid det rätta.

Moderaterna har ytterligare ett par reservationer. Vi delar inte majoritetens uppfattning om vilka i dagens Sverige som tillhör de kulturellt eftersatta grupperna, och vi anser inte att staten med särskilt anslag skall premiera de kommuner som har försummat sina bibliotek.

Till sist, regeringen har gång på gång påpekat att de nya satsningar på 300 milj. kr. som har utlovats de tre närmaste åren, skall ses som ett tecken på den kulturvänlighet som präglar regeringspartiet. Det kom därför som något av en chock när momsutredningens förslag att momsbelägga kulturen bekantgjordes. Ordföranden i kulturarbetarnas socialdemokratiska förening, Maj Britt Theorin, har också reagerat kraftigt.

Kammaren diskuterar i dag de allmänna riktlinjerna för kulturpolitiken. Det är för mig omöjligt att föra en sådan diskussion utan att klargöra att ett sådant dråpslag mot kulturverksamhet av olika slag enligt min uppfattning skulle innebära ökade svårigheter för nästan all kulturell verksamhet. Färre människor skulle kunna tillgodogöra sig olika kultursatsningar, och fler kulturarbetare skulle få svårigheter att finna arbete. Förslaget skulle skapa en stor otrygghet och omintetgöra en stor del av de reformer som riksdagen har varit enig om. Eftersom kulturministern är närvarande i kammaren vore det tacksamt om han åtminstone ville erkänna att han för sin del kommer att motarbeta ett realiserande av förslaget att momsbelägga kulturen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, utom på de punkter där moderata reservationer föreligger. Där yrkar jag bifall till dessa.

Anf. 2 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Under valrörelsen lovade socialdemokraterna att satsa 300 milj. kr. på kulturen under den kommande mandatperioden. Detta vallöfte skapade naturligtvis stora förväntningar kulturinstitutionerna och bland kulturskapare av olika kategorier.

Varför blev då budgetpropositionen en sådan besvikelse?

För det första gavs inte någon samlad redovisning av hur de första 100 miljonerna fördelats. Största bidragsökningen tillföll studieförbunden med ABF i spetsen, det kunde man utläsa.

För det andra lyckades kulturministern undgå att satsa på de områden som allmänt bedömdes som mest angelägna: konstnärsersättningarna, kulturminnesvården och de regionala kulturinstitutionerna.

För det tredje drabbades Operan och Dramaten av helt otillräckliga anslag.

För det fjärde föreslog kulturministern en ny bidragsmodell där beslutsrätten skulle flyttas från regering och riksdag till statens kulturråd med minskad parlamentarisk insyn som följd.

Mot bakgrund av alla dessa besvikelser har kulturutskottets arbete med budgetpropositionen tilldragit sig särskilt stort intresse. Vad har då utskottet kunnat åstadkomma?

För det första har hotet mot nationalscenerna kunnat avvärjas, och detta dessutom med bistånd av utskottets socialdemokrater.

För det andra har kulturminnesvården fått en förstärkning med hela 16 milj. kr. utöver regeringens förslag.

För det tredje har konstnärsstödet räknats upp med närmare 6 milj. kr. utöver regeringens förslag.

För det fjärde har utskottsmajoriteten avvisat förslaget att flytta över beslutsrätten över stora delar av kulturanslagen från riksdagen till statens kulturråd.

För det femte har Drottningholmsteatern och Vadstenaakademien fått besked om att deras anslag även i fortsättningen skall fastställas av riksdagen. Anslagen har också räknats upp med totalt närmare 1 milj. kr.

För det sjätte uttalar utskottsmajoriteten att det är ytterst anmärkningsvärt att regeringen inte tillsatt den utredning om det regionala kulturstödet som riksdagen begärde för två år sedan. Först nu har en enmansutredning tillsatts med uppgift att förbereda nästa års budgetproposition vad avser det regionala kulturstödet.

På ett ovanligt stort antal punkter har kulturutskottet alltså kunnat korrigera regeringens förslag – till förmån för både kulturskapare och kulturinstitutioner. Nederlagen för regeringen har blivit till segrar för kulturen.

Det finns emellertid också områden där vi inte lyckats få gehör därför att regeringen fått stöd av ett eller flera av de fem oppositionspartierna. Största problemet är enligt min mening att vi inte kunnat räkna upp anslagen till de regionala kulturinstitutionerna.

Detta skulle kunna belysas med exempel från alla regionala teatrar, orkestrar och museer. Mest uppmärksammat har kanske krisläget för Stiftelsen Västerbottensmusiken blivit. Det gäller alltså Umeå Sinfonietta,

Länsmusiken och Norrlandsoperan. Sedan ansvaret för de statliga verksamheterna Regionmusiken och Rikskonserter överförts till Västerbottens läns landsting och Umeå kommun har det statliga anslaget minskat i förhållande till vad som tidigare gällde. För hela perioden den 1 januari 1988–den 30 juni 1989 har regionaliseringen kostat Stiftelsen Västerbottensmusiken ca 3,8 milj. kr. utöver statsbidraget för de kostnader som staten tidigare svarade för.

Nu stundar nya förhandlingar senare i vår mellan Landstingsförbundet och statens förhandlingsnämnd. Detta tillsammans med det underlag som Gunnar Svenssons utredning kommer att redovisa lägger grunden för nästa års budgetproposition. Då, allra senast, måste en uppräknings ske som gör att regionaliseringen inte blir ett steg tillbaka. Vi hoppas att Norrlandsoperan och de andra verksamheterna i Umeå och verksamheter på andra håll i landet på något sätt skall hanka sig fram till dess. Problemen är – mutatis mutandis – desamma i de andra länen.

I dag tar riksdagen ställning till fem betänkanden på kulturområdet. I det första, om allmän kulturverksamhet, behandlas som vanligt ett antal principfrågor.

Den första gäller de kulturpolitiska målen. Vi anser att några nya mål bör fogas till dem som riksdagen fastställde år 1974. En självklar ny målsättning bör bli kravet på konstnärlig kvalitet. Det är själva grunden för att resurser i första hand skall tillföras institutioner och kulturskapare som professionellt ägnar sig åt olika kulturformer och kulturgerner. Amatörkultur är värdefull men behöver inte alltid vara statsbidragsberättigad.

Rimliga arbetsvillkor för landets fritt arbetande konstnärer är ett lika viktigt nytt mål. Inga andra grupper i samhället redovisar så höga arbetslöshetssiffror som konstnärerna. Inga andra grupper tvingas leva under så torftiga villkor som de fritt arbetande bildkonstnärerna, skådespelarna, dansarna, musikerna och författarna. De beskattas som om de vore företagare, och det är djupt orättvist. De är hänvisade till andra sysselsättningar eller till bättre lottade makar för att kunna överleva.

Nu avvisar socialdemokraterna kravet att dessa nya mål skall fogas till de tidigare gällande. Min fråga är: Varför vill socialdemokraterna inte acceptera kraven på kvalitet och rimliga ekonomiska villkor för de fritt arbetande konstnärerna som mål för den svenska kulturpolitiken?

En andra viktig principfråga gäller sponsring.

Vi anser att gåvor, donationer och depositioner som inte är förenade med belastande villkor samt en sponsorverksamhet som inte står i strid med de kulturpolitiska målen bör välkomnas inom kulturområdet. Sådant stöd kan ge ökat utrymme för exempelvis gästspel, internationella utbyten och inköp av eljest svåröverkomliga nyförvärv.

Viss försiktighet måste naturligtvis iakttas då det gäller stöd till basresurserna. Stat eller kommun får inte bli bundna av att fortsätta en verksamhet eller att hålla den på en viss nivå som en följd av att en sponsor drar tillbaka sitt stöd.

Detta hindrar naturligtvis inte att det finns fall där stöd till en basresurs bör kunna accepteras. Om en huvudman bedömer att den aktuella verksamheten är kulturpolitiskt motiverad och att det budgetmässigt kommer att bli möjligt

att efter en tid fortsätta verksamheten utan sådant stöd utifrån, kan det inte finnas några vägande invändningar mot ett sponsorskap. I ett sådant fall leder sponsringen till att utbyggnaden av basresursen tidigareläggs, vilket måste hälsas med tillfredsställelse.

Ofta har det i debatten om sponsring framförts farhågor för att företag skulle kunna påverka teatrarnas eller orkestrarnas repertoar. Hittills har vi lyckligtvis inte sett några exempel på detta. Däremot har vi sett att regeringen genom en snål anslagspolitik faktiskt försökt att indirekt styra repertoaren på våra nationalscener.

En tredje principfråga gäller vem som skall fördela statens bidrag till olika kulturinstitutioner. Kulturministern har velat bunta ihop ett stort antal skilda anslagposter och låta kulturrådet besluta om fördelningen. Det är säkert ett administrativt mera bekvämt system än det nuvarande. Uppvaktningar hos kulturministern på Mynttorget kan hänvisas till kulturrådet vid Långa raden på Skeppsholmen. Besvärliga motioner i riksdagen kan undvikas.

Men det finns sådant som är viktigare än administrativ bekvämlighet. Små, ofta särpräglade kulturverksamheter och institutioner tycker sig kunna få sin sak bättre prövad genom regeringskansli och riksdag än genom tjänstemännen på kulturrådet. Möjligheten för de folkvalda riksdagsmännen att motionera om regionala, ofta pionjärbetonade kulturaktiviteter bör inte inskränkas. Det nuvarande systemet bör alltså bestå.

För det närmaste budgetåret får nu regeringen fördela anslagsbeloppen, men för säkerhets skull har utskottsmajoriteten velat garantera tidiga och generösa besked till Drottningholmsteatern, Vadstenaakademien, Handarbetets vänner och Sveriges konstföreningars riksförbund.

Herr talman! Jag yrkar bifall till folkpartiets två reservationer om de kulturpolitiska målen och om sponsring. Jag yrkar också bifall till utskottets hemställan på de fyra punkter där socialdemokraterna har reserverat sig.

Anf. 3 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! En av kulturens viktigaste uppgifter är att utveckla meningssbytet mellan människor. Kulturen blir därmed en av grundstenarna i det demokratiska samhällsbygget. Framträdande uttryck för detta synsätt har vi i regeringsformen och tryckfrihetsförordningen. På det sättet läggs grunden för såväl församlings- som yttrandefriheten. Litteratur och teater är helt beroende av att friheten att yttra sig i tal och skrift finns.

Samhället har också ett betydande ansvar för att kulturarvet kan föras vidare. Genom att känna och förstå det förflutna blir vi också rustade att möta framtiden. Genom museer och underhåll av historiska byggnader medverkar stat och kommun i denna viktiga kulturpolitiska uppgift. För att en väl fungerande radio och television i allmänhetens tjänst skall kunna erbjudas i alla delar av landet krävs också ett aktivt engagemang från samhällets sida.

Genom utbildningsinsatser kan samhället medverka till att professionella kulturutövare på ett lämpligt sätt förbereds för framtida insatser inom olika kulturyrken.

Det är viktigt att det i alla delar av landet får byggas upp ett allsidigt kulturliv. Det är en mycket betydelsefull uppgift för samhället att medverka

till detta. Samhällets uppgifter på kulturområdet kan därmed sägas vara mångskiftande.

Det är en mycket liten del av statsbudgeten som går till kulturella ändamål. Det är också tydligt att kulturens kompensation för 80-talets inflation har varit otillräcklig. Särskilt under det senaste året har framför allt bristande förutsättningar att täcka de löner avtalen givit upphov till varit framträdande. Vi har exempel på hur flera kulturinstitutioner har talat om detta.

Behoven av en ingående analys av kulturens ekonomiska villkor i vårt land är i dag mer angeläget än någonsin. En sådan analys bör också ligga till grund för formulering av långsiktiga handlingslinjer, inte minst med tanke på de signaler som i dagarna har kommit om en eventuell momsbeläggning av kulturen.

De mål för kulturpolitiken som ställdes upp 1974 råder det fortfarande enighet om. Men enligt centerns uppfattning är det nu angeläget att undersöka om dessa mål behöver kompletteras. Likaså är det nödvändigt att pröva om decentraliseringsmålet kan omformuleras, så att det klarare framgår att samhällets insatser kan utveckla ett aktivt kulturliv i hela landet. Detta vårt krav, som vi har framfört sedan 1984, har vi gemensamt med moderata samlingspartiet och folkpartiet, något som företrädare för dessa partier tidigare i dag utförligt har redovisat.

I den allmänna diskussionen om kulturens finansieringsfrågor brukar ofta synen på sponsring belysas. Sponsring får inte vara avgörande för om en verksamhet skall existera eller ej, men kan många gånger vara avgörande för om en verksamhet kommer i gång. Sponsringen skall också avse en klart avgränsad och definierbar del av verksamheten. Den skall inte heller binda allmänna anslagsgivare för ett fortsatt ekonomiskt åtagande i det fall sponsringen upphör. Sponsorernas budskap får naturligtvis inte vara påträngande och störa det kulturella innehållet. Vi har ännu inte i detta land några sådana erfarenheter.

Centerpartiet har såväl 1987 som 1988, och nu åter, krävt en prövning av möjligheterna att inrätta en kultur- och folkrorelsefond. Detta förslag behandlas inte i dag utan i samband med betänkandet om lotterier.

Herr talman! Sedan budgetåret 1985/86 utgår särskilt stöd till kulturprojekt i arbetslivet. Enligt centerpartiets mening är det angeläget att projektmedel också kan satsas för att nå alla de grupper som står utanför det egentliga arbetslivet: hemarbetande, pensionärer, många handikappade samt studenter och skolungdomar. Dessa människors behov av den gemenskap och kontakt som kan skapas genom kulturinsatser är minst lika stort som behovet hos människor i arbetslivet. Särskilt i ett läge där Skådebanans hittillsvarande publikarbete är tänkt att inordnas i anslaget Kultur i arbetslivet är det angeläget att frågan om en bredare profil noga övervägs. Enligt centerpartiets mening bör, bl.a. mot denna bakgrund, 2 milj. kr. från anslaget Kultur i arbetslivet och 1 milj. kr. som friställs genom Skådebanans konkurs föras samman till en ny anslagspost på 3,5 milj. kr. som benämns Kultur i vardagslivet.

Ett annat område som fordrar speciell uppmärksamhet är den samiska kulturen. I detta sammanhang har samhället som vi ser det ett speciellt ansvar

för att stödja en verklig urbefolknings kultur, som det sägs i samerättsutredningen.

Redan i budgetpropositionen 1988 aviserade regeringen en övergång till ett nytt anslagssystem på kulturområdet. Vi har från centerpartiets sida inte avvisat en sådan utveckling men ställt bestämda krav på att de kulturpolitiska målen nu skall utvärderas och konkretiseras.

I årets budgetproposition föreslår kulturministern att ett stort antal anslag förs samman i ett enda utvecklingsanslag på ca 90 milj. kr. som ställs till statens kulturråds förfogande. Ur budgetpropositionen är det inte möjligt att fullt ut inhämta de ansvariga organens ställningstaganden till de framställningar som institutioner och organisationer gjort. Fördelen med den gamla ordningen låg bl.a. däri att anslagsmottagare som ansåg sig missgynnade kunde vända sig till riksdagen och dess ledamöter för att frammana ökade insatser. För vissa verksamheter torde dessa riksdagsinsatser ha haft väl så stor betydelse som regeringens eventuella välvilja. En annan brist är att fördelningen via kulturrådet kan medföra fördröjning i hanteringen till men för verksamhetsplaneringen hos bidragmottagaren.

Den främsta anmärkning som vi vill rikta mot det nya anslagssystemet är att det introduceras utan någon utvärdering av de 15 år gamla kulturpolitiska målen. Enligt centerpartiets mening hade det varit lämpligt att en sådan gjorts och att en revision av målsättningarna med hänsyn till utvecklingen hade lagts fast som grund för kulturrådets hantering i framtiden.

Utskottet uttalar nu att man motsätter sig en så omfattande överflyttning av beslutsfunktionerna som regeringen har föreslagit. Denna skrivning har centern accepterat.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 6, 8, 24 och 33 och i övrigt till hemställan i kulturutskottets betänkande 15.

Anf. 4 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Vi lever i en tid då det svenska kulturlivet står inför radikala och avgörande förändringar. Genom kabel-TV, satellitsändningar, video, osv. håller vi på att översvämmas av en kommersiell och massproducerad kultur som saknar varje form av nationella särdrag. Den är främmande, utslätad och förgrovd. Den förmedlar ett allmänt västerländskt ideal, värderingar och livsformer som inte överensstämmer med det svenska folkets verklighet. Den passiviserar och skapar hos en hel generation ungdomar ett förhållande till dess idoler som bygger på den egna otillräckligheten och ouppnåelighet i stället för samhörighet. Denna kulturs värderingar bygger på individualitet och konkurrens. Den syftar till att upphöja människan till en ny sorts individualistisk identitet helt frikopplad från varje form av klassmässiga, historiska, sociala och nationella samband. För att passa in i den nya kulturens ideal gäller det att man lever upp till de normer, regler och mönster för beteende och utseende som den kräver. Att göra det innebär att man köper kläder och prylar och har tankar, åsikter och den livsåskådning som är i överensstämmelse med den trend som gäller för tillfället, en trend skapad av den som har makt och inflytande. Totalt okritiska skall ungdomar ikläda sig en identitet skapad för att passa ett samhällssystem där det inte finns några olikheter och följaktligen inga motsättningar. Och i den mån olikheter finns

skall de sminkas över med ett lager kladdig brunkräm. Men när skalet görs till den mest betydande delen av människan, förlorar insidan helt sin betydelse.

Den här kulturen fråntar ungdomarna rätten till en egen identitet, rätten att tänka själva och rätten att se sina livsvillkor som en del i ett större sammanhang. Att tillåta den här kulturens ideal att vara det enda alternativet är en fruktansvärd våldsutövning mot ungdomar.

Om den här antikulturella utvecklingen tillåts fortsätta kommer Hans Alfredson även i fortsättningen att konstatera att de historielösa och identitetslösa skara växer. Man kan tillägga att det nu är tid att förstå att det finns mycket starka politiska och ekonomiska intressen, som uppmuntrar denna utveckling i multinationaliseringens tidevarv, i EG-anpassningens tidevarv och i pragmatismens tidevarv, där fler och fler s.k. idédebattörer utropar att ideologierna och med dem medföljande värderingar är döda, där fler och fler politiker och idédebattörer utropar leve pragmatismen, dvs. det av ideal, värderingar, moralbegrepp och visioner helt befriade kortsiktiga och perspektivlösa ekonomiska tänkandet. Det politiska klimatet är till sitt väsen antiintellektuellt, antiideologiskt och ett hot mot kulturen. Därför blir det fler och fler själådöda och feta fiskar som flyter med strömmen, och kulturen berövas sin livskraft.

Det är sant att man med den nya teknikens hjälp kan skapa nya möjligheter till internationellt kulturellt utbyte. Men denna utveckling har ägt rum under kapitalistiska marknadsförhållanden. Respekten för nationellt kulturarv har undertryckts. Resultatet har blivit kulturimperialism och konstnärlig utslätning. Målet har aldrig varit kulturellt utbyte utan ideologisk dominans.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att det är ytterst viktigt att politikererna i tid uppmärksammar denna utveckling och skapar förutsättningar för att förändra den, inte genom ingrepp, förbud eller murar mot den kommersiella masskulturen utan genom att utveckla alternativ. Vpk föreslår att det egna skapandet uppmuntras och att stödet till olika former av ideell verksamhet inom kulturområdet, körer, orkestrar, amatörteater, osv., får kraftigt ökat ekonomiskt stöd.

Herr talman! Kulturarvet består av moralbegrepp, attityder, värderingar och allmänt accepterade sanningar. Kulturarvet utgör den grund som varje människa bygger och utvecklar sin personlighet och identitet på. Det handlar om individuell identitet, dvs. känslan att jag som individ har ett visst värde, att jag duger något till, känslan av självrespekt och självförtroende. Men det handlar också om gruppidentitet, dvs. medvetenhet om att jag hör samman med andra människor, att jag ser mina livserfarenheter inramas av och ingå i en kollektiv historia, en insikt om att mitt liv har ett sammanhang och ett samband med vad som har hänt tidigare i den grupp eller klass jag tillhör.

På den medvetenheten grundar sig självtilliten, känslan av egenvärde, lusten att pröva den egna förmågan för att bära vidare gruppens samlade kunskaper och erfarenheter, styrkt av den samlade erfarenhet som gruppen har. Medvetenheten består också av vetskapen om att en del av de egna problemen och svårigheterna inte är personliga utan härstammar från de villkor som hela gruppen lever under.

Vpk anser att man inte nog kan understryka betydelsen av och sambandet mellan det kulturella arvet och personlighets- och identitetsutvecklingen hos

människorna i allmänhet och ungdomarna i synnerhet. Endast genom en utvecklad personlighet och ett självständigt tänkande blir det möjligt för människorna och framför allt för ungdomar att kritiskt granska, utveckla, ifrågasätta och konstruktivt påverka sitt eget kulturella arv. Enbart genom en utvecklad kulturell identitet blir det möjligt att ta del av det internationella kulturutbytet på ett konstruktivt sätt och acceptera andra folks rätt att ha en egen kultur.

Rätten till nationell identitet och kulturarv och till ett självständigt internationellt kulturutbyte måste i dag försvaras mot imperialistiska koncerners och staters strävan efter ideologisk dominans. Vpk anser att en förutsättning för människorna och framför allt för ungdomarna att skaffa sig en gruppidentitet, som är sammansatt av både nationell identitet och klassidentitet, är att de tar del av sitt kulturarv, ett kulturarv som inte är en relik i form av en färggrann nationaldräkt avsedd att plockas fram och dammas av vid högtidliga tillfällen, ett kulturarv som motsvarar ett fornminne som appellerar till en förgången och för alltid död tid, utan ett kulturarv som är en kontinuerlig kulturhistorisk utvecklingskedja med klara och uppenbara samband till dagens kultur.

Kulturarvet består av samlade erfarenheter och vunna konstnärliga erövringar. Det består av verk och arbetsmetoder skapade under specifika historiska betingelser. I varje ögonblick och med varje generation läggs ny kunskap grundad på upplevelser av nya förhållanden till kulturarvet. Gamla etablerade sanningar ifrågasätts. På så sätt berikas, tolkas, förändras och utvecklas vårt kulturarv.

Mot denna bakgrund och i förvisningen om att kulturen aldrig är ideologilös utan en avgörande faktor för en levande idédebatt och för den ideologiska kampen, anser vpk att kampen för en progressiv kultur, det svenska arbetande folkets kultur, är en av de primära uppgifterna för arbetarrörelsen och arbetarpartierna.

Vänsterpartiet kommunisterna anser vidare att staten måste skapa ekonomiska förutsättningar som möjliggör och garanterar den konstnärliga mångfalden, den konstnärliga friheten och därmed yttrandefriheten. Vpk föreslår att 1 % av statsbudgeten avsätts för kulturella ändamål. Resurserna bör användas för

att utveckla och stödja kulturyttringar som vänder sig emot förtryck och degradering av människan och i stället genom sitt motstånd bidrar till en fri och allsidig utveckling,

att därvid särskilt stödja den kulturella kampen från de utsatta grupper med särskilda erfarenheter och behov, vilket förutsätter klassamhällets nedbrytande,

att främja såväl bevarande och utveckling av vårt mänskliga och nationella kulturarv som de nya kulturella strömningar som vid varje tid bryter fram som uttryck för nya generationers erfarenheter och kamp,

att skapa bättre villkor såväl för utövande konstnärer på alla kulturområden som för amatörer och grupper samt för den mångsidiga kulturverksamhet som bedrivs av folkbildningsorganisationer och andra folkrörelser på arbetsplatser och i bostadsområden.

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

Anslag till allmän kulturverksamhet m.m.

att verka för alla människors delaktighet och medskapande i kulturen från barn- och ungdomsåren och framåt under skoltiden, i arbetslivet och under pensionsåren.

att genom allmän ideologisk och politisk kamp bekämpa klassamhällets orättvisor och stödja konst och kultur på alla områden.

Resurserna skall användas också till att skapa förutsättningar för en större och i procent fastställd andel svenskproducerade program i Sveriges Radios och Sveriges Televisions sändningar, så att det svenska arbetande folket får möjlighet att känna tillhörighet till och samhörighet med den plats på jorden där de själva finns och med de generationer människor som har levt före dem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 5 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Kulturutskottets ordförande Ingrid Sundberg beklagade det ringa intresset för kulturdebatten i dag. Om man ser till numerären av i kammaren närvarande kan man säga att intresset är litet, även om det inte behöver vara så. En av anledningarna kan också vara att betänkandena kommer litet droppvis. Det blir ett slags snuttifiering inom kulturområdet och inte ett riktigt samlat grepp över det hela, trots att det betänkande vi nu behandlar handlar om de kulturpolitiska målen.

Man kan med intresse notera att det är en ny trend på gång inom kulturutskottet när det gäller behandlingen av de olika betänkandena. Socialdemokraterna har kommit i minoritet i flera frågor, även då det inte gällt stora summor pengar. Denna tendens tycker jag är intressant. Trots att man har prioriterat kulturen i budgeten, har man inte kunnat lyfta fram den särskilt starkt när man anslagit pengar, och det är ju det som behövs.

Miljöpartiet de gröna har föreslagit 100 miljoner mer än regeringen i ett försök att få detta trendgenombrott. Å andra sidan kan vi inte gå med på att fixera en växande kulturbudget i fasta procenttal, som kommunisterna vill.

Det här betänkandet handlar om ett antal övergripande kulturfrågor, ja, själva målsättningen för kulturpolitiken. Den är av speciellt intresse för oss i miljöpartiet de gröna, eftersom vi är nya i riksdagen.

När en enig riksdag 1974 ställde sig bakom de åtta kulturpolitiska målen, var det en viktig händelse. Det var första gången man försökte ge en samlad och samtidigt relativt vid ram för de offentliga insatserna inom kulturlivet. Jag tror att kulturministern har visat på hur liten budgeten var från början. Där kan man säga att det har skett en hel del saker. De åtta målen kan visserligen kritiseras för att de är allmänt formulerade och för att de bygger på en alltför snäv definition av kultur. Men svagheten i kulturpolitiken efter 1974 ligger dock inte i målen utan i det förhållandet att man inte i någon nämnvärd utsträckning, försökt leva upp till dem.

Vi ställer oss bakom de åtta kulturpolitiska målen. En förutsättning för att det skall gå att genomföra några betydande förändringar av dagens kultur är dock att de offentliga anslagen till kulturlivet höjs radikalt. Vi har medverkat på vårt sätt genom att vi föreslagit att 100 miljoner mer än vad regeringen har föreslagit ställs till kulturlivets förfogande.

En grön kulturpolitik måste utgå både från vår vision av morgondagen och från den kultur som vi lever i i dag. Vi säger att förändringen kan växa fram och få gestalt bara i mötet mellan det nuvarande och det anade. I dag koncentrerar vi oss på att urskilja de värdefulla inslagen i dagens kultur. De konstnärliga uttrycken har en omistlig betydelse i den gröna kulturen. Det är bara med hjälp av konstnärliga uttryckssätt som vi människor kan gestalta helhetsbilder av våra liv.

Kulturen är det sätt på vilket liv, verksamheter och relationer – såväl andliga som materiella – gestaltas inom ett enskilt samhälle. Samhället agerar genom sina institutioner och medlemmar – vilka samlar, väljer och skapar erfarenheter, värderingar, normer, symboler, ritualer, ceremonier, relationer och moralbegrepp. Kulturens identitet är lika med ett urval av de här abstrakta och konkreta begreppen och de påtagliga effekterna av dessa som är åtkomliga för individen eller gruppen i samhället.

Inom den svenska kulturen, tycker vi, har de styrande funktionerna sedan lång tid tillbaka tillskansat sig ett slags monopol på rätten att styra kulturens identitet. Vi i miljöpartiet de gröna kan också tänka oss kulturen, som icke är monopolistiskt styrda. Vi är dock inte beredda att för dagen föreslå några nya mål eller delmål för kulturpolitiken, i varje fall inte i någon sammanhållen doktrin. Det hindrar oss emellertid inte från att samtycka till vad som sägs t.ex. vad gäller reservation 1 av de borgärliga partierna och reservation 2 av vpk. Jag skall något beröra dessa.

I reservation 1 står det att det är naturligt att överväga om det nu gällande s.k. decentraliseringsmålet bör omformuleras, så att det klarare framgår att samhället skall verka för att det i alla delar av landet kan utvecklas ett aktivt kulturliv. Detta ställer vi gärna upp på.

Enligt vpk-reservationen anser utskottet att riksdagen bör ställa sig bakom riktlinjer för kulturpolitiken, innebärande åtgärder för att utveckla och stödja kulturyttringar som vänder sig mot förtryck och degradering av människan och som i stället genom sitt motstånd bidrar till en fri och allsidig utveckling.

På övriga punkter finns det dock formuleringar, som vi inte är beredda att i dag ställa upp på.

En sak som vi inte alls accepterar är sponsringen. Företagens nyvakna intresse för sponsring av det offentliga kulturlivet bottenar bara i en vilja att skapa en ny form av PR-verksamhet. Vi i miljöpartiet de gröna säger definitivt nej till alla former av sponsring av verksamheten vid våra offentliga institutioner. Vi anser att staten, landsting och kommuner tillsammans skall ta det ekonomiska ansvaret i det sammanhanget.

Herr talman! Jag yrkar bifall till våra reservationer 14 och 28.

Reservation 14 handlar om att man genom kunskaper kan främja insikten i främmande kulturer.

I reservation 28 säger vi att en minimistandard på folkbibliotekens område bör fastställas lagstiftningsvägen. Det behövs alltså en lag som säkrar en minimistandard när det gäller folkbiblioteken.

Vidare har vi en positiv inställning till reservation 15 av vpk, vilken jag yrkar bifall till. I reservationen visar man på behovet av ett kurdiskt kulturcentrum.

Anf. 6 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag tror att samtliga företrädare för de olika partierna har talat om de åtta kulturpolitiska mål som riksdagen fastställde 1974. Men ingen av företrädarna har talat om vad de målen egentligen innebär. En förklaring kan vara att det är en självklarhet. En annan förklaring är kanske att det finns en viss vilshenhet i denna diskussion. Ingrid Sundberg t.ex. säger att socialdemokraterna har en statisk syn på kulturpolitiken och att det bidrar till en fastlåsnig. Men jag misstänker att hon inte ordentligt har läst vad som sägs om de här målen.

Man säger att det behövs ytterligare nya målsättningar, såsom mångfald och kvalitet. Jag tror att det var Jan-Erik Wikström och en del andra som var av den åsikten. Detta stärker bara min uppfattning. Således tror jag att det finns anledning att faktiskt gå igenom de åtta kulturpolitiska mål som är fastlagda. Dessa är inte statiska, utan de är i hög grad dynamiska.

Det första målet för kulturpolitiken är att denna skall medverka till att skydda yttrandefriheten och skapa rejäla förutsättningar för att den här friheten skall kunna utnyttjas. Vari ligger det statiska här? På denna punkt handlar det inte bara om en formell yttrandefrihet, utan det är också fråga om en reel, utvecklande yttrandefrihet. Det innebär t.ex. att samhällets massmediepolitik måste syfta till att många röster – även ekonomiskt svaga röster – skall få en chans att göra sig gällande. Det innebär också att folkrörelser, fria grupper och enskilda kulturarbetare måste ges stöd och stimulans i sitt arbete. Självfallet innebär detta att yttrandefriheten ständigt är hotad. Därför måste denna alltid försvaras. Det kan vara fråga om ett kommersiellt hot, ett politiskt hot eller ett religiöst hot. Yttrandefriheten är dock faktiskt grundläggande för demokratin och den fria åsiktsbildningen – i den meningen kan den möjligen vara statisk. Men i just detta avscende undrar jag: Vad är det för fel att vara statisk om man samtidigt är kompromisslös när det gäller en av demokratins grunder?

Mot den bakgrunden stödjer vi självfallet ett fritt och mångsidigt kulturutbud. Således måste man, för att knyta an till en aktuell debatt, se till att de "svarta pilar" som nu riktas mot den indisk-brittiske författaren Salman Rushdie fångas i flykten.

Det andra målet som riksdagen uttalade sig för är att kulturpolitiken skall ge människor möjlighet till egen skapande aktivitet och att den skall främja kontakt mellan människor. Vad är det för fel med den målsättningen? Vad innebär den? Vad är det för fel med att hålla fast vid denna målsättning?

Som jag ser saken innebär denna målsättning att de yrkesverksamma kulturarbetarna och även amatörverksamheten inom kulturlivet är beroende av varandra. Dessa stimulerar varandra och bidrar till att öka det kulturella engagemanget hos den breda massan av folket.

Naturligtvis, Jan-Erik Wikström, skall villkoren för de yrkesverksamma kulturarbetarna vara rimliga. Detta är ett svar på den något retoriska fråga som Jan-Erik Wikström ställde i sitt inlägg.

Det tredje målet för kulturpolitiken är att denna skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet. I arbetet med frigörelsen från kommersialismens negativa verkningar spelar både skolan och folkbildningen – för att ta två viktiga exempel – en central roll. Verksamheter där

deltagarna är aktivt skapande i stället för passivt konsumerande är här väsentliga – inte minst mot bakgrund av kommersialismens negativa verkningar som unga människor i så hög grad får kännas vid.

De kulturpolitiska målen innebär också att vi skall främja en decentralisering av verksamheter och beslutsfunktioner i diskussionen om regional kulturpolitik. Jag återkommer till den. Den senare. Jag måste säga att detta mål självfallet innebär att det måste ske en geografisk spridning av institutionernas verksamhet – t.ex. länsteatrar, regionmusiken, bibliotek och museer.

Sedan de kulturpolitiska målen fastställdes har det också skett en positiv utveckling i detta avseende. Men fortfarande finns här en källa till otillfredsställelse över att vi inte har kommit längre än vi har gjort. Vi måste se till att kulturpolitiken når ut till större geografiska områden. Vi måste se till att denna tränger djupare in i den breda massan av folket. Vad är det för fel med den kulturpolitiska målsättningen?

Kulturpolitiken skall också utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov. Kalla detta för ett kulturellt jämlikhetsmål. Inte minst organisationer kan bl.a. genom uppsökande verksamhet bidra till att bryta den isolering som alltför många grupper fortfarande drabbas av. Dessa kulturpolitiska insatser är självfallet centrala för de människor som berörs, men de är också centrala för alla oss som anser att kulturell jämlikhet har sitt viktigaste kännetecken i alla människors lika värde och varje människas okränkbarhet. Det får vi också ta konsekvenserna av när vi utformar kulturpolitiken.

Ett mål för kulturpolitiken sägs också vara att den skall möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse. Det är alltså en positiv och öppen bild, och den är i hög grad, Ingrid Sundberg, långt ifrån statisk utan just dynamisk. Här handlar det om förnyelse.

Detta mål har självfallet också samband med yttrandefrihetsmålet, eftersom något nyskapande ej kan ske utan frihet. Samhällets stöd till konstnärer, i form av konstnärlön, konstskolor och experimentfilmverksamhet, ger dem möjligheter att utveckla och experimentera utan att främst behöva frukta ett misslyckande. Däri ligger utmaningen.

Vidare heter det i målformuleringen att kulturpolitiken skall garantera att äldre tiders kultur tas till vara och levandegörs. Det är självklart att – det tror jag att en konservativ politiker har lätt att förstå – den som inte har något samband bakåt i tiden har svårare att utifrån nuet forma framtiden. Det är också min uppfattning på denna punkt. Därför har vi också ett arv att vårda och levandegöra på de flesta områden.

Den verksamhet som bedrivs inom hembygdsrörelsen är ett gott exempel på hur en bred, folkligt förankrad verksamhet kan bedrivas just med syftet att levandegöra framväxten av vår kultur, vårt samhällsliv och det moderna välfärdssamhället.

Detta levandegörande av äldre tiders kultur finns det ett annat gott exempel på i den våg av "gräv-där-du-står-forskning", som blev en följd av Sven Lindqvists bok med samma namn.

Slutligen uttalas att kulturpolitiken skall främja utbyte av erfarenheter och idéer inom kulturområdet över språk- och nationsgränserna.

Självfallet förutsätter ett levande kulturliv som vårt öppenhet och impulser från andra kulturmönster. Detta är berikande för oss, liksom vi naturligtvis önskar att det är berikande för andra kulturer att komma i kontakt med vår kultur. Det får dock inte bli den ensidighet som det tenderar att bli i det massiva amerikanska massmedieutbudet. Här har inte minst Sveriges Radio ett stort ansvar för att medverka till att garantera mångfalden och kvaliteten och för att producera och distribuera svenska men också andra länders kulturyttringar.

Just genom antagandet av dessa mål har samhället, i detta fall staten, självfallet tagit på sig ett stort ansvar för kulturpolitiken. Det torde ha framgått, när vi har försökt tala om vad dessa mål innebär, att häri ligger ett klart ställningstagande för såväl mångfald som kvalitet. Det ligger i varje delmål.

Trots detta uttalar sig utskottet enhälligt för att det skall ske en kartläggning och utvärdering av gjorda insatser på kulturområdet. Utskottet anför dock: "En övergripande parlamentarisk utredning om kulturpolitiken skulle dock, om den tillsattes under den närmaste tiden, innebära betydande risker för att angelägna delreformer skulle skjutas på framtiden."

Det är alltså om något år dags att göra en genomgripande analys av kulturpolitiken. Detta är ett viktigt klargörande i dagens debatt. Fram till dess att denna översyn kommer till stånd har också olika speciella utredningsuppdrag hunnit att både genomföras och åtgärdas. Jag tänker bl.a. på den utredning som Gunnar Svensson nu genomför om statens stöd till regionernas kulturverksamhet. Här var det ingen måtta på klagomålen från de borgerliga partierna. Jag fick nästan intrycket att utredningen över huvud taget inte var igångsatt och att den samtidigt var mycket begränsad.

Låt oss då titta på direktiven, som formulerades långt innan utskottet justerade sitt betänkande, då arbetet dessutom redan var i full gång. Det handlar om just det som man i ord har sagt är viktigt, nämligen den regionala kulturpolitiken och de regionala effekterna. Det konstateras att det har skett en betydande utveckling av länsinstitutionerna, att befintliga institutioner sedan mitten av 70-talet har förstärkt sin verksamhet och att landstinget har övertagit huvudmannaskapet för länsmusiken, för att ta några exempel. Man frågar sig också hur den regionala kulturpolitiken skall kunna förstärkas ytterligare. Man säger att det vid en förstärkning av den regionala kulturverksamheten således är naturligt att överväga ett ökat stöd till länsinstitutionerna.

I direktiven uttalar man sig alltså mycket positivt om ett av de viktigaste instrumenten för regional kulturpolitik. Det kan bestå i en ökning av basresurserna, men viktigt är också att finna stödformer som stimulerar förnyelse och utveckling av verksamheten. Det handlar om att främja den lokala kulturen genom att stödja nätverket av studiecirkelar och föreningar. Man talar om vikten av samlingslokaler för organisationerna, och lägger till den just nu växande floran av kulturorganisationer, från hembygdsföreningar till jazzklubbar. Det är vidare viktigt att undersöka vilka engångsbidrag som kan ges för angelägna satsningar. Det kan gälla kulturbyggen, kulturturistprojekt, kulturmiljöinsatser eller festivaler och festspel.

Detta är i hög grad positivt och dynamiskt, men det är framför allt ett brett

grepp om det regionala kulturlivet. Utredningen skall alltså kartlägga omfattningen av och formerna för stödet till den regionala kulturverksamheten och förutsättningslöst granska den struktur som stödet har fått och självfallet sedan lägga fram förslag.

Detta skall genomarbetas så snabbt att utredningen kan vara klar inför arbetet med nästa års budgetproposition. Det är ett ganska skyndsamt arbete, men det är framför allt ett brett arbete.

Det är bara ett exempel på utredningar som görs. Ett annat exempel är Henrik Sjögrens utredning om symfoniorkestrarnas situation. Ett tredje exempel är kulturrådets utredning om teaterverksamhet i län utan egen fast teater. För att komma tillbaka till frågan om rimliga arbetsvillkor för yrkesverksamma konstnärer, kan jag också nämna den aviserade översynen av just yrkesverksamma kulturarbetares situation.

Det är alltså ganska hyggligt ställt med arbetet i dessa avseenden. Det är ändå inte säkert att vi har anledning att slå oss för bröstet i alla sammanhang. I många andra länder har kulturpolitiken varit mycket aktiv, och därför är det speciellt intressant att göra en avvägning mellan den svenska kulturpolitiken och andra länders kulturpolitik. Detta sker just nu inom ramen för Europarådet, där man utvärderar t.ex. den geografiska spridningen, konstnärsskapets villkor, kulturvaneförändringar, anslagsutveckling m.m. Denna utvärdering har tillkommit på svenskt initiativ. Den är ännu inte klar, men jag tror att vi, när den om någon månad blir klar, inte kommer att ha något att skämmas för. Resultatet är ganska hyggligt, men fortfarande har vi större ambitioner än vi har lyckats nå upp till i dag.

Jag menar alltså att det riksdagsbeslut som fattades 1974 blev ett kraftigt avstamp för ett intensivt reformarbete. Man kan belysa det på ett annat sätt. Sedan 70-talet har de statliga kulturanslagen fördubblats och är nu en bra bit över 2 miljarder kronor. Räkna man dessutom in utbildningen till kulturyrken, organisationernas kulturverksamhet, Folkets hus, bygdegårdar, kulturhus m.m. blir beloppet 5 miljarder kronor. Landstingens och kommunernas satsningar har ökat kraftigt. Vi kan konstatera att omkring 11 miljarder kronor av offentliga medel i dag går till kulturändamål.

Låt mig ta några konkreta exempel:

Det finns i dag länsmuscer och länsbibliotek i alla län. I alla län utom fyra finns länsteater, och Skaraborgs län får i år genomföra sin satsning på länsteater. Det är bara att beklaga att man där inte stödde Operan i Göteborg. Det finns i dag tio orkestrar med statligt stöd. Det finns vidare en regional musikverksamhet, som är knuten till landstingen. Det statliga stödet till regionala institutioner uppgår till mer än 500 milj. kr. I samband med större regionalpolitiska satsningar i Bergslagen, Norrbotten och Jämtland har betydande belopp avsatts under en treårsperiod. Kultur-i-skola-verksamheten får årligen 16 milj. kr. för att öka kontakten just mellan kulturarbetare och skolan. Kultur i arbetslivet har en växande verksamhet spridd över hela landet. Stödet till fria grupper har ökat snabbt och är i dag uppe i 40 milj. kr. totalt sett. Ett 50-tal grupper får stöd. Trots detta kvarstår viktiga behov, inte minst utanför Storstockholmsområdet.

Resurserna för barn- och ungdomsverksamhet har förstärkts. Ersättning- en till författarna för bokutlåning har på två år höjts från 48 till 63 öre.

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

Anslag till allmän kulturverksamhet m.m.

Därmed förstärks författarfonden med 30 %. Ytterligare anslag till upprustning av folkbiblioteken sker som bekant dessutom. Talboksproduktionen, taltidningsproduktionen, videogram för döva och en rikstäckande nyhetstidning för förståndshandikappade har fått kraftigt utökade resurser.

Så kan uppräknningen fortsätta. Men fortfarande kvarstår en viktig fråga: Har kulturmönstret förändrats, som en följd av dessa och andra satsningar? Svaret på den frågan menar jag i huvudsak är ja. Låt mig nämna några exempel.

Museibesöken har ökat med 10 % sedan 1974, samtidigt som den sociala skillnaden mellan besökarna har minskat. Konsertvanorna har ändrats. Antalet personer som inte går på konserter har minskat och de regelbundna besökarnas antal har ökat. Här har en utjämning skett av såväl geografiska som sociala skillnader.

Sedan måste jag på ett par punkter också beröra de konkreta frågor som togs upp. Ingrid Sundberg tyckte att vi var njudda mot Sveriges konstföreningars riksförbund och Föreningen Handarbetets vänner. Vi är inte alls njudda mot dem. Vi vill bara inte, inom de ramar som finns för just detta anslag, låsa fast summan. Det gör däremot ni, tillsammans med majoriteten i utskottet. Det innebär att de andra organisationerna under denna anslagspost rimligen får mindre pengar, eftersom ni vill ge de nämnda organisationerna mer. Vad har ni emot Konstfrämjandet, Grafiska sällskapet och Svenskt barnbildarkiv, för att ta några sådana exempel? Något måste det faktiskt vara.

Nästa fråga som jag måste beröra, och jag skall bli ganska personlig, gäller sponsring. Jag är inte alls främmande för användning av sponsring i olika sammanhang och det är heller inte socialdemokraterna i övrigt i utskottet. Men det är alldeles självklart att sponsringen inte får leda till att verksamheten påverkas och styrs. Jag har sett ett exempel där jag faktiskt ifrågasätter om inte omfattande sponsring fick rent negativa effekter. Det var i New Sweden-kampanjen som bedrevs i Amerika förra året. Avsikten med den var en bred kulturell satsning för spridande av svensk kultur. Ju närmare kampanjstarten man kom, desto mer öppnade man famnen för näringslivet. Jag följde detta inte helt från distans, och jag måste säga att det bestående intryck jag hade efteråt var att det mer kom att handla om en svensk näringslivskampanj än om en kampanj för spridande av svensk kultur. Skälet var just att näringslivssponsringen blev så omfattande.

Man kan skämta litet också, efter att ha skällt på näringslivet litet grand. Det var upplyftande att lyssna på Alexander Chrisopoulos. Han manade till kamp för klassamhällets nedbrytande. Det var arbetarrörelsen som i sin allmänna politiska och ideologiska kamp skulle bekämpa klassamhället för att det arbetande folket skulle känna tillhörighet. Nu förstår jag varför Alexander Chrisopoulos vill höja stödet till Drottningholmsteatern så kraftigt. Jag vet bara inte varför det stödet skall ingå som ett led i klasskampen. Det blev i så fall snarare en omvänd klasskamp.

Herr talman! I årets budgetproposition anslås direkta resursökningar på 100 milj. kr. som första etappen på ett treårsprogram för ökade kulturinsatser. Sammantaget är ökningen 300 milj. kr. Det finns självfallet många skäl

för denna satsning. Jag skall nämna tre som visar inriktningen av den socialdemokratiska kulturpolitiken.

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

Anslag till allmän kulturverksamhet m.m.

1. Kretsen av människor som tar del i och skapar kulturaktiviteter måste vidgas. Det är inte bara en fråga om kulturell demokrati, utan också i hög grad en fråga om att samhället bara kan stärkas i social, politisk och kulturell mening om alla människor får chans att frigöra sina skapande resurser och vidga sina upplevelser. I detta ligger självfallet också en förbättring av villkoren för utövande av konstnärliga yrken.

2. För att vi med framgång skall kunna bygga framtiden är det speciellt viktigt att stimulera kulturaktiviteter bland barn och ungdom. Den kommersiella masskulturen gör det än mer viktigt att stimulera barns och ungdomars skapande. Såväl de ungas eget föreningsliv som skolan spelar här en central roll.

3. Det regionala kulturlivet måste stärkas. Skapandet av egna teatrar, museer och andra länsinstitutioner har visat att kulturlivet stimuleras runt om i landet. Därmed blir också institutionerna en viktig dynamisk kraft i den egna bygden och i den egna närmiljön. En viktig del av det lokala kulturlivet är också folkrörelserna, de fria, idéburna organisationerna. Det är just dessa som i hög grad har lagt grunden för och byggt upp vårt demokratiska samhälle. Dessa organisationer har också tagit på sig en så stor folkbildningsuppgift, att man kanske kan säga att medlemmarna i dessa organisationer i hög grad bidrar till att bilda det lokala kulturella nätverk som vi alla – hoppas jag – vill stärka. Till detta skall också läggas alla de nya organisationer som växer fram, inte minst bland ungdomen.

Med främst dessa tre utgångspunkter vill socialdemokratien bygga ut de kulturpolitiska satsningarna inför framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 5, 19, 22 och 29 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 7 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag tar tillbaka mitt uttalande att dagens debatt inte innehåller några nyheter. Det är första gången utskottets vice ordförande har deltagit i en allmän kulturdebatt i riksdagen, och jag tycker att det har varit intressant och roligt att lyssna på honom.

Jag har i dag haft tillfälle att läsa pressreleasen när det gäller tilläggspropositionen. Enligt min mening är den präglad av visioner av framtiden: förändringar, ökad regionalisering, förändrade beslutsrätter osv.

Vi diskuterar här kulturen och de kulturpolitiska målen. Åke Gustavsson förde vad jag skulle vilja kalla en nygammal debatt. Det är riktigt att vi inte har diskuterat de frågor som han nämnde, men vi diskuterade dem kolossalt mycket i början av 1980-talet.

Socialdemokraterna hänvisar till att en utökning av målen – inte ett borttagande av målen och inte förändringar av dem – skulle vara olämplig av det skälet att den skulle låsa fast utvecklingen. Min fråga lyder: Varför är det att låsa fast utvecklingen när det gäller kulturpolitiken men inte när det gäller den ekonomiska politiken? Beträffande den senare kan man göra förändringar.

Om man nu talar varmt om kulturarbetarnas rimliga villkor, kan man fråga sig varför vi inte kan ge Konstnärdsnämnden – som behandlas i ett senare betänkande – den halva miljon som behövs.

Sedan till klagomålet om utredningen. Jag tror inte att Åke Gustavsson var med tidigare när vi diskuterade utredningen om det regionala stödet. Det har inte bara gällt att förbättra stödet utan också att ifrågasätta utformningen av det regionala kulturstödet, att förutsättningslöst se över stödet och även arbeta fram förslag. Och det mycket viktiga: genom att man tar god tid på sig kan berörda institutioner och organisationer få möjlighet att yttra sig. Nu säger Åke Gustavsson att utredningen skall vara klar till nästa års budgetproposition, men då kommer det inte att föreligga någon möjlighet till demokratiska bedömningar från de olika instansernas sida.

När Åke Gustavsson talade om de svarta pilarna hoppades jag ett tag att även momsbeläggningen av kulturen skulle kunna beröras. Men så blev det inte. Jag skall ge utskottets vice ordförande min reseberättelse, där jag ensam följde upp New Sweden-kampanjens kultursatsningar i Amerika. I reseberättelsen ges det kanske en något annan bild än den som vice ordföranden gav här nyss.

Anf. 8 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Även jag vill hälsa Åke Gustavsson välkommen till kulturutskottet. Det är alltid trevligt med en ny debattör. Åke Gustavsson debuterade med någonting som jag skulle vilja kalla för en väckelsepredikan hållen på ett prästmöte. Det var en självklarheternas Höga visa, för debatten om de kulturpolitiska målen gäller ju inte på någon punkt ifrågasättandet av de åtta mål som är fastställda, utan debatten under de senaste åren har ju gällt huruvida vi skall komplettera dessa mål med ytterligare några. Nu förlåter jag gärna Åke Gustavsson, som inte har hunnit läsa in hela materialet. Men denna debatt har pågått under ett antal år.

De två mål som jag särskilt har framhållit gäller kvalitet och rimlig ersättning till fritt arbetande konstnärer. Jag skall erbjuda en förklaring till varför socialdemokraterna är tveksamma. Kvalitetsmålet innebär ju att man måste prioritera den professionella kulturen framför amatörkulturen, och där är socialdemokratin tveksam. Här skiljer sig våra värderingar. Sätter man som ett nytt kulturpolitiskt mål att ge rimlig ersättning till fritt arbetande konstnärer, innebär ju detta att man måste prioritera den saken, och det har socialdemokratin icke varit beredd att göra. I kompletteringspropositionen utlovas det till budgetpropositionen om två år. Det är där skillnaden ligger. Jag undrar om det inte skall finnas något utrymme för förnyelse inom socialdemokratin.

Utredningen om de regionala kulturinstitutionerna kom två år för sent. Det rör sig inte om några veckor utan om två år.

Slutligen när det gäller New Sweden. Jag tycker att Åke Gustavssons kritik är ganska fantastisk. Det gäller en av de största satsningar som har gjorts. Utgångspunkten var att staten gav ett visst antal miljoner – om jag minns rätt 10 milj. kr. – varefter näringslivet satsade resten. Jag måste säga att jag i detta avseende känner mig betydligt tryggare i sällskap med talman Ingemund Bengtsson och drottning Silvia än med Åke Gustavsson.

Anf. 9 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Efter att ha deltagit i en rad kulturpolitiska debatter måste jag komma med några konstateranden. Det finns faktiskt ett visst drag av panegyrik i de anföranden som har hållits av socialdemokrater som sitter i utskottet och av regeringsrepresentanter. Nu står alltså Åke Gustavsson här och talar om för oss vilka kulturpolitikens mål egentligen är. Men han nöjer sig inte med detta utan fortsätter att tala precis som om de kulturpolitiska målen skulle ha uppfyllts. Samtidigt som han gör det tar han hem de politiska vinsterna. Där ligger alltså det panegyriska i framträdandet.

Men verkligheten är inte denna. Självfallet är det viktigt att konstatera att de kulturpolitiska målen ligger fast. Alla partier står bakom målen. Och självfallet kan man konstatera att det viktigaste målet är att kulturpolitiken skall garantera yttrandefriheten och skapa förutsättningar för att denna skall kunna komma till uttryck. Frågan är: Vad gör man i den praktiska kulturpolitiken och genom de konkreta förslag som läggs fram i budgetpropositionen för att målet skall kunna uppnås? Vad gör man alltså för att skapa förutsättningar för att yttrandefriheten skall kunna komma till uttryck? Här görs i årets budgetproposition en kraftig korrigerings av regeringsförslaget. Det föreslås bortåt 50 milj. kr. utöver regeringsförslaget, och det avser en rad förbättringar på en rad områden inom kulturpolitikens område. Tyvärr har det skapats en majoritet av vänsterpartiet kommunisterna tillsammans med de borgerliga partierna. Men från vpk:s sida kan vi trösta oss med att vi i alla fall har lyckats att förbättra situationen på kulturområdet på en rad avgörande punkter.

Åke Gustavsson ställde en konkret fråga till mig om hur vpk:s politik för att slå vakt om det arbetande folkets kultur kan överensstämma med vpk:s strävan att slå vakt om Drottningholmsteatern och Operan. Jag vill svara så här: I vpk:s syn på kampen för kultur i det arbetande folkets intresse ingår att vpk inte vill beröva människorna möjligheterna att gå på både Drottningholmsteatern och Operan. Vi har aldrig ansett att de här olika kulturella yttringarna står i ett motsatsförhållande till varandra. Åke Gustavssons resonemang vittnar om en generande naiv och förenklad syn på det arbetande folkets kultur.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 10 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Man behöver gå igenom de åtta kulturpolitiska målen, sade Åke Gustavsson. Är det möjligen så, att socialdemokraterna kommer att föreslå en sådan översyn? I så fall är, enligt min mening, steget inte långt till att se över vilka andra mål som kan kompletteras. Jag upplever det nästan som ett slags oginhet från socialdemokraternas sida att inte kunna stödja det förslag som förs fram i reservation 1. Jag vill rekommendera Åke Gustavsson att läsa centerns motion, där vi har preciserat en rad moment som skulle kunna bilda underlag för att förverkliga just decentraliseringsmålet i 1974 års kulturpolitiska beslut.

Anf. 11 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Det är ju möjligt att jag har hoppat in i den här debatten litet grand utifrån – i varje fall tycks de borgerliga företrädarna uppfatta det på det sättet. Jag känner det faktiskt inte så själv, allra helst inte som det enligt vad Ingrid Sundberg sade är närmare tio år sedan man över huvud taget diskuterade de åtta kulturpolitiska målen här i kammaren. Jag får väl då be om ursäkt för att jag tog upp en nygammal debatt. Å andra sidan kan man, för att apostrofera den liberala ideologin, säga att en sanning aldrig kan bli stark om den inte ständigt debatteras. Dessutom kan sanningen, om den debatteras tillräckligt intensivt – jag säger det som ett tips till Ingrid Sundberg – avslöjas vara något annat än sanning. Den debatten tror jag faktiskt är bra från alla synpunkter.

Sedan fortsatte Ingrid Sundberg med att tala om att man ifrågasatt utformningen av utredningen av det regionala kulturstödet; man vill ha en förutsättningslös utredning. Jag får väl be kammaren och framför allt Ingrid Sundberg om ursäkt om jag inte uttryckt mig tillräckligt tydligt på den punkten. Jag försökte faktiskt citera vad som står i betänkandet om utredningsuppdraget. Det heter där: "Den sakkunnige skall kartlägga omfattning och former för statligt stöd till regional kulturverksamhet – – –" – det gäller alltså både omfattningen och formerna. Den sakkunnige skall vidare "förutsättningslöst granska den struktur som stödet har fått och lämna förslag beträffande stödets framtida inriktning och utformning, som kan tas till utgångspunkt för ett konkret reformprogram i budgetpropositionen 1990".

Denna utredning blir klar under våren. Jag tror också man hinner med en hygglig remissomgång av den och hinner ta in de här sakerna.

Jag skall gärna med stort nöje läsa Ingrid Sundbergs reseberättelse – det är säkert en uppfriskande läsning. Jag redogjorde för de intryck jag har fått, och jag har faktiskt också talat med en del människor som varit inblandade i den här processen.

När jag har sällskap med drottning Silvia är det nog inte trygghet jag känner, Jan-Erik Wikström, men det kanske inte precis hör hemma i den här diskussionen.

Jan-Erik Wikström jämförde mitt anförande med en väckelsepredikan, hållen på ett prästmöte. Jag vill bara i kammarens protokoll få inskrivet att jag aldrig har trott mig ha förmågan att väcka Jan-Erik Wikström i de här sammanhangen. Därför hade jag inte heller ambitionen att hålla någon väckelsepredikan.

Så till sakfrågan. Jan-Erik Wikström sade att det här är känsligt och besvärligt för socialdemokraterna, därför att tar man ställning till kvaliteten måste man prioritera proffs framför amatörer. Det är inget känsligt. Jag delar inte den uppfattningen. Jag tror att proffs och amatörer behöver varandra – de måste kunna samarbeta, och detta är i sig utvecklande för båda.

Anf. 12 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! På något sätt är det alltid så att riksdagens kulturdebatter har begränsad tid. De infaller i slutet av vårsessionen. De skall gå ganska fort, och vi har press på oss från talmanskonferensen, osv. Det är en av orsakerna

till att vi inte mer noggrant har penetrerat de nu gällande målen för kulturpolitiken, men det kan faktiskt också bero på att de tillkom i enighet och att det har rätt enighet om dem som mål. Däremot konstaterar jag att Åke Gustavsson här inte direkt tog ställning emot tanken att en komplettering förr eller senare kan ske. Det är ju det som är det statiska i den socialdemokratiska kulturpolitiken: just på detta område skall ingen förändring kunna ske. Det kommer vi inte att acceptera.

Sedan vet jag inte om Åke Gustavsson kommer att tycka att det är så uppbyggligt att läsa om hur man på källarteatrar i Washington spelar Strindberg med rödlackerade 80-talsdamer från 1800-talet; det förekommer alltså ganska roliga kulturhändelser även i det landet.

Anf. 13 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker inte Åke Gustavsson skall be om ursäkt för sitt inlägg – det är väl bra med debatt. Men min poäng var att det väl är något mer naturligt om vi här i kammaren diskuterar de punkter som vi inte är överens om än att Åke Gustavsson lägger ut texten i åtta punkter där vi har varit överens sedan 1974! Det var det jag menade när jag sade att hans anförande var en självklarheternas höga visa.

Sedan till det här med amatörer och proffs. Den väsentliga skillnaden är att den som har en yrkesinkomst och spelar fiol, dansar eller spelar teater på kvällstid självfallet inte har samma behov av stöd från stat och kommun som den som skall leva på att utöva sin konst. Villkoren är annorlunda för de fritt arbetande konstnärerna. Är det rimligt att just de fritt arbetande konstnärerna har den högsta arbetslösheten av alla grupper i Sverige? Den registrerade arbetslösheten för dem är mellan 15 och 20 %. Det borde socialdemokraterna vara mer indignerade över och göra mer åt.

Sedan har jag aldrig kunnat förstå den rädsla som i varje fall yngre socialdemokrater har för att socialdemokratiska företrädare för Sverige, som talman Bengtsson, talman Peterson och andra, tillsammans med kungahuset och svenskt näringsliv far ut och företräder svensk kultur. Det gör mig glad. Jag har inte något som helst behov av att gnälla över det. Jag tror att också Åke Gustavsson vid närmare eftertanke inser att det inte finns någon anledning att göra det.

Anf. 14 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Jag har uppfattat Åke Gustavssons ställningstagande till sponsring som något diffust och oklart, och jag vill gärna ha en del preciseringar av vad socialdemokratin anser om sponsring.

Från vpk:s sida anser vi att det privata näringslivets och den privata industrins alltmer ökade intresse för kulturen skall ses i första hand som ett försök från kapitalets sida att påverka den ideologiska debatten genom satsningar på sådana kulturyttringar som antingen sammanfaller eller åtminstone inte står i strid med dess värderingar och intressen. Det skall också ses som ett försök att skapa en allmänt progressiv och positiv bild, där företagen framstår som en integrerad del av samhället med motsvarande beroendeförhållanden. Man försöker alltså utnyttja kulturen, inte bara som ett reklam- eller enkelt marknadsföringsobjekt utan också och framför allt

som ett språkrör för en med kapitalets intresse sammanfallande ideologi.

Det är alltså vår analys av sponsringen, och vi anser att i samma grad som sponsringen dominerar kulturlivet hotas yttrandefriheten genom att det allsidiga kulturella utbytet sätts åt sidan och kulturen domineras av sådana yttringar som sammanfaller med industrins intresse och ideologi.

Nu vill jag fråga Åke Gustavsson på vad sätt det resonemanget är felaktigt och hur socialdemokratins och regeringens uppfattning i fråga om sponsring utkristalliserar sig i konkreta ställningstaganden.

Anf. 15 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! När det först gäller det Alexander Chrisopoulos tog upp vill jag hänvisa till s. 15 i betänkandet, där den socialdemokratiska uppfattningen framgår.

Utöver detta vill jag säga några ord till Jan-Erik Wikström om Nya Sverige-kampanjen. Jag försökte säga att jag inte tycker att sponsring är principiellt fel – man får i vissa fall acceptera sponsring. Men i just det fallet är det mitt intryck – och dessutom min uppfattning – att verksamheten för mycket styrdes av sponsorerna. Det tror jag dessutom är en uppfattning som ganska många har.

Jan-Erik Wikström sade att det i och för sig är bra att diskutera de åtta kulturpolitiska målen men att man framför allt skall diskutera det man inte är överens om. Jag tror att vi har olika tolkningar av de åtta målen – det är anledningen till att det uppstår en diskussion om mångfalden och kvaliteten. Jag anser att det i stor utsträckning ligger implicit i de åtta uttalade målen, medan man från borgerligt håll vill tillföra det som några nya kriterier.

Herr talman! Slutligen vill jag, eftersom detta är mitt sista inlägg i denna replikomgång, såvitt jag förstår, säga att det är roligt att med gillande kunna citera politiska motståndare. Jag skall citera den förre centerpartistiske kulturpolitikern och riksdagsmannen Karl Boo som i sitt sista anförande på det kulturpolitiska området sade: "Kultur är och bör vara något gemensamt för alla människor och ge inspiration till skapande, kraft till eget förverkligande och framför allt stimulera till gemenskap och harmoni. Ett samhälle som inte har råd att satsa på kulturaktiviteter blir ett fattigare samhälle. Kulturinsatser måste därför få kosta. Ett brett kulturutbud är en tillgång och ett stöd, kanske särskilt för de svagare och ofta ensamma människorna i samhället." Detta tycker jag är en bra generell beskrivning på en god kulturpolitik.

Anf. 16 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Jag skall börja med ett tillrättaläggande. Åke Gustavsson sade tidigare att även Skaraborgs län nu får sin länsteater. Det är inte sant. Vi har haft en länsteater i verksamhet i Skaraborgs län i många år. Vi fick en egen länsteater den 1 juli 1988. Den invigdes av kulturminister Bengt Göransson, som befinner sig i kammaren här i dag.

Kulturministern var i länet året dessförinnan och invigde ett förnämligt länsbibliotek; i år har kulturministern sett vårt länsmuseum som är mycket omfattande. Han har också haft tillfälle att besöka en konstgrafisk verkstad i Tidaholm. Den skall jag tala litet grand om.

Den berörs i två motioner, nämligen motion 222 av Sten Svensson och 223 av Birgitta Johansson m.fl. Motionerna behandlas mycket kortfattat i det betänkande vi nu diskuterar. Innan kulturutskottet avstyrker motionerna säger det följande: "Enligt vad utskottet inhämtat har kulturrådet lämnat bidrag till kollektivverkstäder för utrustning."

Det är säkert korrekt, men det har inte så mycket att göra med den verkstad som motionerna berör. Den papperstillverkning som sker i anslutning till verkstaden har t.ex. inte erhållit något som helst stöd från kulturrådet.

I motionerna beskrivs en konstgrafisk verkstad som är unik i landet genom sin utrustning, genom att de trycker på papper som de tillverkar själva och genom sina internationella kontakter – särskilt med ledande amerikanska litografer.

Eftersom motionerna fick en så kortfattad beskrivning i betänkandet har jag velat komplettera bilden med dessa ord. Jag vill också tillägga, på tal om de olika kulturpolitiska mål som ju utförligt beskrivs i betänkandet och som har diskuterats här tidigare, att arbetet på den konstgrafiska verkstaden i Tidaholm sker i samklang med de kulturpolitiska mål som antogs av riksdagen 1974. Särskilt vill jag peka på decentraliseringsmålet som också har diskuterats här.

Herr talman! Egentligen skulle jag vilja yrka bifall till motionerna 222 och 223, men det skulle ju i detta läge vara ett slag i luften, varför jag avstår från det. Jag hoppas att riksdagen i något annat sammanhang i framtiden tar tillfället i akt och uttalar sitt stöd för en så unik satsning som den grafiska verkstaden i Tidaholm utgör.

Anf. 17 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag tänker vara ganska konkret i dag; jag tänker tala om samer och om kurder. För övrigt finns det vissa forskare som säger att våra samer kommer från just det område som vi nu kallar Kurdistan.

Kurderna är ättlingar till mederna som kom till Mesopotamien, nuvarande Kurdistan, för mer än 4000 år sedan, långt innan turkar och araber kom till området. Det är dessa folk som nu ockuperar Kurdistan. Kurdistan delades mellan perser och ottomaner första gången 1639. Den andra delningen skedde efter första världskriget. Kurdistan blev då en förtryckt koloni i förhållande till de fyra stater som delade upp landet mellan sig.

Ett systematiskt utrotningskrig, ett folkmord, har förts av Irak sedan 1975, och det pågår fortfarande. Det förs med olika vapen – kemiska och konventionella. Byar och städer förstörs, massdeportationer och massavrättningar utförs.

I Turkiet för man alltsedan uppgörelsen i Lausanne 1926 en medveten politik för att förneka den kurdiska befolkningens existens. Det är en medveten politik i syfte att utrota det kurdiska folkets historia och kulturarv.

Denna systematiska förföljelse av kurder har bl.a. lett till att många kurder kommit även till Sverige. I Sverige finns i dag ca 10 000 kurder, många av dessa försöker att återupprätta, återfinna och utveckla sitt kulturarv, sitt språk, sin historia, sin litteratur osv.

I vpk:s reservation nr 15 anser vi att regeringen bör lägga fram förslag om

medel till ett kurdiskt kulturcentrum i Sverige. Vi anser att kurderna som en splittrad folkgrupp utan eget land, utan möjligheter att ens i sina hemländer utöva sitt språk och sin kultur står i en särställning och har en svårare situation på detta område än övriga flyktinggrupper i Sverige.

Utskottsmajoriteten avstyrker motionen med några rader om att det inte kan förordas att våra förslag framläggs för regeringen. Jag vädjar nu till de andra oppositionspartierna som har skrivit motioner i år om kurdernas situation. Ni har skrivit motioner om att kurdernas sak skall tas upp på FN:s dagordning.

Vilka punkter som kommer upp på FN:s dagordning är vi inte ensamma om att bestämma, men om vi skall stödja kurdernas möjligheter att här i Sverige få bättre möjligheter att utveckla sin etniska tillhörighet och sitt kulturarv genom ett kulturcentrum, kan vi bestämma själva här i dag. Kurdernas kulturarv tillhör för övrigt inte bara kurderna, det tillhör mänskligheten.

Det är ännu några timmar innan vi skall votera i denna fråga. Jag vädjar än en gång till er att stödja vår reservation.

Vpk har även tillsammans med centern en reservation om ökat kulturstöd till samerna. Utskottsmajoriteten avfärdar vår motion med att en utredning pågår, samerättsutredningen. Alla vet att några år har gått innan den utredningen har resulterat i konkreta förslag.

Samefondsstyrelsens kulturdelegation har mycket konkret redovisat till vilka verksamheter man behöver de äskade medlen. Det är verksamheter som nu måste inställas på grund av alltför liten medelstildelning.

Enligt byrådirektör Hans Erik Östlund, utredaren av samekulturen, släpar kulturstödet efter ca 20 %. Hans Erik Östlund säger även att han har noterat att samefondens pengar är helt otillräckliga och att han hoppas att några extra miljoner skall öronmärkas till enbart olika kulturprojekt.

Herr talman! I den belysningen är de 800 000 kr. som reservanterna föreslår i dag inte ett belopp som är tilltaget i överkant.

Jag yrkar bifall till reservationerna 15 och 33 av vpk.

Anf. 18 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! År efter år har frågan om Immigrantinstitutets i Borås vara eller inte vara och frågan om stöd till detsamma diskuterats här i kammaren. Till min sorg finner jag att det blir allt färre som går upp för att plädера för ett ökat stöd. Det beror tyvärr inte på att stödet skulle vara tillräckligt eller på att frågan skulle ha fått ett genombrott här i riksdagen sedan vi först beslutade att det skulle få ett stöd över huvud taget.

För att Immigrantinstitutet i Borås skall kunna upprätthålla den viktiga verksamhet man har måste man ta till mycket av ideella krafter. Så är det även när det gäller institutets chef, som nästan får slita livet ur sig för att orka uppfylla de ambitioner som han själv och andra har som är kopplade till institutet.

En annan sak är att man under flera år har arbetat för att få en permanent bibliotekarietjänst. En sådan tjänst är en förutsättning för att institutets samlingar, som nu har ökat till ungefär 9 000 volymer, skall kunna användas på ett effektivt sätt. Biblioteket är öppet för forskare och för allmänheten.

Biblioteksarbetet har hittills bedrivits på ideell bas, och med jämna mellanrum har det funnits bibliotekarier som kunnat arvoderas för enstaka insatser, men nu räcker pengarna inte längre ens till detta.

Jag skall nöja mig med detta inlägg. Jag yrkar bifall till reservation 21, som handlar just om Immigrantinstitutet i Borås och bygger på min motion Kr276.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Betr. beslutet, se 10 §.)

5 § Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1988/89:KrU16 Anslag till ersättningar och bidrag till konstnärer (prop. 1988/89:100 delvis).

Anslag till ersättningar och bidrag till konstnärer

Anf. 19 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Den här debatten är nästan förekommen i och med att vi har debatterat kulturutskottets betänkande 15. Där redogjorde jag för de borgerliga partiernas syn på målen för kulturpolitiken och att ett av de mål som vi har föreslagit är förbättrade, rimliga arbetsvillkor för de fritt arbetande konstnärerna. Det är därför inte konstigt att vi vid behandlingen av kulturutskottets betänkande 16, som gäller Anslag till ersättningar och bidrag till konstnärer, har följt upp vår åsikt, medförande att, då i flera fall både vpk och miljöpartiet de gröna delat våra uppfattningar, socialdemokraterna kommit i minoritet.

Herr talman! Det vore fel av mig att tyda detta som om Åke Gustavsson och hans partikamrater skulle vara särskilt avogt inställda till fritt arbetande konstnärer. De har emellertid känt sig bundna av budgetpropositionens förslag vad gäller anslagen, medan övriga partier haft åtskilliga, många gånger mycket välmotiverade, motionskrav att följa upp. Den något ovanliga situationen har därför uppkommit, att socialdemokraterna har de flesta reservationerna, nämligen sju, medan övriga partier vart och ett har ett lägre antal. I stort är detta en kraftig markering av att utskottets övriga ledamöter har velat åstadkomma ett bättre stöd åt de fritt arbetande konstnärerna.

Vi vet alla att de fritt arbetande konstnärerna har det bekymmersamt. Det har vi sett genom att läsa motionerna. Tillsammans har detta gjort att frågan har aktualiserats: Hurdan är egentligen deras situation? Konstnärsnämnden har tidigare yrkat på en kartläggning av konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden. I budgetpropositionen framkommer att riktlinjer för bl.a. utveckling av kultur- och mediastatistiken utarbetas, och det finns också ett expertuppdrag att förbättra konstnärernas villkor. Utskottsmajoriteten har den uppfattningen att det är angeläget att en utredning kommer till stånd och föreslår riksdagen att bevilja konstnärsnämnden en halv miljon kronor för att genomföra den.

Konstnärsstödet utbetalas på flera olika sätt. När det gäller anslaget till

visningsersättningen – den ersättning som går till bild- och formkonstnärer för att deras verk visas offentligt – föreligger i betänkandet fyra olika förslag, ett majoritetsförslag och tre andra förslag, framförda i reservationen.

Kravet på anslagsökning från miljöpartiet de gröna är högst och innebär en mer än 50-procentig höjning, medan vi moderater varit blygsammare i vårt förslag, vilket finns redovisat i reservation nr 2. Socialdemokraterna har i reservation nr 1 följt förslaget i budgetpropositionen, vilket samtliga andra partier tagit avstånd från.

Alla partier utom socialdemokraterna har också krävt ett extra påslag på 250 000 kr. till konstnärsnämnden för att anordna en utställning som ett led i en satsning på bättre uppföljning av resultaten från beviljade projektbidrag. Också här har det varit vägledande för utskottet att inte i onödan minska det direkta stödet till de arbetande konstnärerna, bl. a. i form av konstnärsbidrag och projektbidrag.

Projektbidrag och arbetsbidrag utbetalas som Bidrag till konstnärer. Ett bidrag får inte överstiga 53 000 kr. per år och mottagare. Utskottet har ingenting att erinra mot att regeringen eller myndighet som regeringen beslutar i fortsättningen får rätt att besluta om beloppsgränser för dessa konstnärsbidrag.

Vidare har socialdemokraterna reserverat sig mot förslaget att ge 1 milj. kr. till konstnärsnämnden, att bevilja för utställningar utomlands. Ju mer tiden går, desto mer visar det sig hur utomordentligt nödvändigt det är, inte minst för ett litet land som vårt, att ha ett levande kulturutbyte med andra länder. Detta gäller också konsten. Det är i dag dyrt, och många gånger utomordentligt svårt för svenska konstnärer att få ställa ut i andra länder. Detta utbyte har vi velat stödja genom att föreslå 1 milj. kr. till detta ändamål.

Åtskilliga konstnärer uppbär en inkomstgaranti, vars maximibelopp för 1989 är nära 140 000 kr. Men detta belopp minskas i förhållande till inkomsten. Om detta kan sägas dels att det är för få garantirum, dels att de inte utnyttjas helt och hållet, eftersom många konstnärer har inkomster vid sidan av, som minskar deras utnyttjande av garanti. Utskottsmajoriteten har här föreslagit ytterligare sju garantirum och att den sammanlagda ökningen under kommande treårsperiod blir tjugo garantirum. Också mot detta har socialdemokraterna reserverat sig.

Vi moderater har dessutom i reservation nr 9 visat att vi vidhåller vår uppfattning att särskilda stipendier bör instiftas för att underlätta för unga konstnärer att anordna sin första separatutställning – en vanligtvis kostsam historia, som ofta är av avgörande betydelse för deras fortsatta verksamhet som konstnärer.

Kulturutskottet föreslår också någonting när det gäller filmen. Vi föreslår nämligen bifall till ett antal motioner som yrkar att 2 milj. kr. överförs från anslaget G2 Filmstöd till konstnärsnämnden, för att nämnden skall få vara med och besluta om utdelandet av detta stöd. Dessa medel bör användas som startbidrag för unga filmare och som bidrag till film- och videoexperiment av icke-kommersiell konstnärligt syftande art.

Utskottets ställningstagande härvidlag är bra. När man diskuterar konstnärers ekonomiska och sociala situation, bör man nog sända en särskild tanke

till våra unga filmare. Förutom egna materiella svårigheter har de att skaffa fram pengar till sitt arbete. Film och filmskapande är en mycket dyrbar verksamhet, och i de fall filmskaparna avser en kommersiell försäljning av sin produkt kommer ofta inte ersättningen förrän i efterhand.

Herr talman! Just i dessa dagar går konst för skyhöga för att inte säga astronomiska priser på kvalitetsauktioner runt om i Sverige. Det gäller inte bara tavlor – också möbler, silver och samlarobjekt av olika slag får engagerade människor att tävla om förvärvandet med höga priser. Detta tycks få några av kammarens ledamöter att här se en inkomstkälla för dagens konstnärer, då utskottet återigen har haft att ta ställning till förslag om avgift på vidareförsäljning av konst. Utskottsmajoriteten, som tycks vara positiv till en sådan avgift, vill dock – verkligen med rätta – invänta upphovsrättsutredningens ställningstagande. Vi moderater har i reservation klart tagit avstånd från en sådan avgift. Utrymme för stöd till konstnärer bör i stället ges över statsbudgeten. Vi tycker att vi har visat det med de förändringar och i flera fall krav på ökat stöd som jag här har redogjort för.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och dessutom till de reservationer som undertecknats av moderaternas företrädare.

Anf. 20 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Konstnärerna inom olika sektorer av kulturlivet är en omistlig tillgång för att förmedla en kvalitetsmässigt god kultur. Konstnärerna ger också en draghjälp åt hela kulturlivet. Konstnärerna hjälper oss att tänka i nya banor, uppleva nya känslor och ibland hylla nya värderingar.

Med det förslag till ersättningar och bidrag till konstnärerna som nu ligger på riksdagens bord har riksdagsmajoriteten enats om ett större stöd än vad regeringen föreslagit i sin proposition. Från centerpartiets sida ser vi denna satsning som ett led i att successivt förbättra villkoren för verksamma konstnärer.

På en punkt i det betänkande som vi nu behandlar har centerpartiet en reservation, nämligen beträffande vidareförsäljning av konst. Riksdagen diskuterade i december förra året ett par alternativa lösningar och kom fram till att upphovsrättsutredningen bör avvaktas innan slutlig ställning tas.

Vi har från centerpartiet inte frångått den uppfattningen, men vi vill att det, för att inte onödigt dröjsmål skall uppkomma, görs ett tillkännagivande om att regeringen parallellt med upphovsrättsutredningens arbete bör utarbeta ett förslag om en avgift på vidareförsäljning av konst.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 15 vid kulturutskottets betänkande nr 16 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 21 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! I det betänkande som vi nu debatterar behandlas två vpk-motioner som tas upp i en rad reservationer men också i utskottets betänkande. Den första motionen handlar om krav på avgift på andrahandsförsäljning av konst. Nästan dagligen kan man bevittna hur konst, framför allt verk av kända konstnärer, blir föremål för en hänsynslös spekulation. Penningstarka spekulanter gör stora pengar på vidareförsäljning av olika verk eller köper in konstverk till för vanliga människor ofattbara summor i

rent spekulationssyfte, för att göra en säker och lönande penningplacering.

I de allra flesta fall låses konstverken in i kassavalv i avvaktan på höjda priser. Samtidigt som allmänheten berövas möjligheten att njuta eller ta del av de mest värdefulla konstföremålen lever de flesta konstnärer i mycket stora ekonomiska svårigheter. De politiska partierna är eniga i bedömningen att kulturarbetarnas ekonomiska villkor inte är tillfredsställande, trots de insatser som har gjorts av stat, landsting och kommun. Inte minst bildkonstnärer lever under villkor som behöver förbättras.

Det finns mycket som talar för att åtgärder måste till i syfte att dels förbättra bildkonstnärernas ekonomiska villkor, dels stävja eller åtminstone i viss mån begränsa det spekulativa inslaget vid vidareförsäljning av konst. Därför föreslår vänsterpartiet kommunisterna ett införande av en avgift vid andrahandsförsäljning av konst. Denna avgift bör uppgå till förslagsvis 10 % av försäljningsvärdet, och inkomsterna av avgiften bör gå till en fond för att förbättra de sämst ställda konstnärernas ekonomiska villkor.

Vid frågans tidigare behandling i riksdagen har framkommit att de övriga partierna och regeringen vill avvakta upphovsrättsutredningens ställningstagande och därefter överväga möjligheten att införa ett ersättnings- eller avgiftssystem som ger konstnärerna del i det ekonomiska utbytet vid vidareförsäljning av deras verk.

Vi från vänsterpartiet kommunisterna menar att det från kulturpolitisk utgångspunkt är viktigt att en avgift på vidareförsäljning av konst skall tillfalla konstnärskollektivet i dess helhet och skall syfta till att förbättra dess ekonomiska villkor. Därför anser vi att det är meningslöst att avvakta upphovsrättsutredningens ställningstagande. Följdriktigt anser vi också att ett sådant förslag till avgift på vidareförsäljning av konst borde fattas snarast av riksdagen.

Den andra motion som behandlas i motsvarande reservationer i det förevarande utskottsbetänkandet kan sägas vara historisk. Det händer inte så ofta, herr talman, att vpk-motioner tillstyrks av utskottet och sedan – som förhoppningsvis kommer att ske – bifalls av kammaren. Man kan säga att den här motionen i stora delar har tillstyrkts av utskottet, vilket kan karakteriseras som en liten men dock historisk parlamentarisk seger för vpk. Men den allra största vinsten är naturligtvis det ökade stöd som konstnärerna får genom ett bifall till en rad vpk-krav.

Bl.a. kommer visningsersättningen att höjas med 3,5 milj.kr. Det är ett vpk-krav som tillstyrkts. Stödet till konstnärerna i allmänhet kommer att höjas på olika punkter med sammanlagt 1 750 000 kr. Antalet inkomstgarantier kommer att höjas med 7 i år och med 13 de närmaste två åren.

Herr talman! Vi är från vpk nöjda med att vår motion nästan till fullo har tillgodosetts av utskottet. Det enda negativa i sammanhanget är att de majoriteter som skapats består av vpk och de borgerliga partierna, medan socialdemokraterna, det andra arbetarpartiet, har valt att ställa sig utanför denna uppgörelse.

Anf. 22 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Också miljöpartiet tillhör de partier som vill vänta på upphovsrättsutredningens ställningstagande. Vi börjar dock bli otåliga, då detta kommer att ta lång tid. Vad det lider kommer vi kanske därför att närma oss vpk i denna fråga.

Så länge frågan om bild- och formkonstnärernas problem med att få ersättning vid vidareförsäljning av konst är olöst bör man i stället stödja dem på annat sätt, och i det sammanhanget är visningsersättningar en möjlighet. Vi vill därför att det skall anslås mycket pengar till sådana, 17,8 miljoner utöver regeringens förslag. Ett annat motiv till att vi vill anslå mycket pengar till dem är att vi vill att anslaget i fråga skall komma i nivå med anslaget till biblioteksersättning till författarna, vilket vi i sin tur också vill höja.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3, där vi föreslår en uppräknings med 17,8 milj. kr. utöver regeringens förslag.

Miljöpartiet de gröna vill medverka till att anslagsutdelningen sprids på flera händer. Man har faktiskt lyckats komma till den ståndpunkten i detta betänkande. Vi noterar med tillfredsställelse att vår motion tillstyrkts och att medel för projekt på filmområdet överförs från anslaget Filmstöd till konstnärsnämnden. På samma sätt har anslagsframställan i fempartimotionen Kr329 om stöd för en särskild utställning i konstnärsnämnden tillstyrkts.

Vi är också glada för att vår motion med förslag till tio nya garantirum i betydande utsträckning har tillgodosetts när det gäller inkomstgarantier för konstnärer. Vi vill ha tio, och det blir sju garantirum.

Trots att regeringen den 30 juni 1988 ingick ett avtal med organisationerna om biblioteksersättning och om grundbelopp för 1988/89 och 1989/90, har vi krävt en ökning från 63 öre till 72 öre. Det blir alltså 8,9 milj. kr. utöver vad regeringen har föreslagit. Detta sker bl.a. för att återställa det reala värdet i grundbeloppet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 19 och 20 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 23 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Vi behandlar, som det har framkommit, kulturutskottets betänkande nr 16 om ersättningar och bidrag till bild- och formkonstnärer. Åke Gustavsson har här tidigare berört socialdemokraternas kultursyn i bredare mening. Jag begränsar mig till att konstatera att det finns två vägar för att förbättra konstnärernas möjligheter.

1. Ersätta utnyttjandet av deras verk.
2. Skapa bättre arbetsmarknad för konstnärer, även för smala och nyskapande verksamheter.

Visst är vi socialdemokrater på gång med att finna lösningar för att förbättra kulturarbetarnas villkor. Men till betänkandet har fogats inte mindre än 7 socialdemokratiska reservationer. Socialdemokraternas ställningstagande är delvis av principiell karaktär, delvis är det frågan om pågående utredningar och översyner.

Vpk har alltid pengar till allt, Alexander Chrisopoulos. Partiet är omöjligt att bemöta. Ersättning utgår när konstnärernas verk visas i offentliga

institutioners ägo, s.k. visningsersättning. Ersättningen förstärktes förra året kraftigt med 10 milj. kr. Även i årets budget föreslås en höjning med 4 %. Vi socialdemokrater anser att det är en rimlig höjning.

Moderaterna vill ha ett tillkännagivande för en reform, som skulle innebära att tonsättare och fonogramartister skulle få en ersättning liknande den som litterära upphovsmän får. Vpk har en reservation i samma ärende där man föreslår att en komponist- och musikerfond inrättas. Upphovsrättsutredningen prövar dessa frågor för närvarande, och det finns ingen anledning för riksdagen att fatta förhastade beslut.

När det gäller vidareförsäljning av konst behandlades frågan förra hösten här i kammaren. Det var faktiskt ett utskottsinitiativ i den frågan. Jag är förvånad, Stina Gustavsson, att centerpartiet i den här frågan har en reservation. Centerpartiet var ju ense med övriga partier om fortsatt senare behandling av frågan. Endast moderaterna och vpk hade då den avvikande åsikten. Även här hänvisar jag till den sittande upphovsrättsutredningen.

Oppositionspartierna, eller utskottsmajoriteten, vill att konstnärsnämnden tillförs en halv miljon kronor för att kartlägga konstnärernas sociala och ekonomiska förhållanden. Det är en viktig fråga, men av experterna har vi kunnat inhämta att det behövs åtskilligt mera medel för att genomföra en kvalificerad utredning, och en översyn är också aviserad i budgetpropositionen.

Oppositionen, eller majoriteten, har enats om att tillföra konstnärsnämnden medel för en uppföljningsutställning. Man syftar till beviljade projektbidrag. Vi socialdemokrater anser att konstnärsnämnden bör klara av tillfällig utställningsverksamhet inom anslagsramen. Vi anser inte att konstnärsnämndens anslag till stöd till utställningar och ateljéarbete utomlands bör utökas. Frågan bereds nämligen i utrikesdepartementet i en utredning benämnd "Sverige – information och kultursamarbete".

Inkomstgarantier är en temporär lösning för att trygga högt kvalificerade konstnärers verksamhet när t.ex. deras lärarförordnanden upphör. Även i det här fallet har regeringen höjt anslagen, och man föreslår att de medel som inte har utnyttjats på grund av för högt inkomstläge ges till nya garantihavare. Vi anser att två nya inkomstgarantier är tillräckliga, och vi hänvisar till regeringens aviserade översyn.

Oppositionen binder också riksdagen, dvs. utskottsmajoriteten, att fatta beslut om antalet garantirum inför kommande budgetår. Socialdemokraterna anför i reservation nr 18 att riksdagen inte bör föregripa budgetprövningen.

Regeringen har föreslagit en höjning av ersättningen till författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek. Miljöpartiet vill, som har framkommit här, höja ytterligare. Med hänsyn till att regeringen och upphovsmannaorganisationerna är överens om detta, tillstyrker utskottet regeringens förslag. I övrigt kan nämnas, som Ingrid Sundberg sade tidigare, att utskottet har varit enigt om att överföra 2 milj. kr. från Svenska filminstitutet till konstnärsnämnden för experimentell film.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer av socialdemokraterna. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan som innebär avslag på övriga reservationer.

Anf. 24 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Jag passar på att yrka bifall till samtliga vpk-reservationer som är fogade till betänkandet, vilket jag glömde att göra tidigare.

Erkki Tammenoksa säger att vpk är omöjligt att bemöta, eftersom vpk vill ha höjningar i allt. Ja, vi tycker att anslagen till kulturen bör höjas och uppgå till minst 5 % av statsbudgeten. Det ingår i vår kulturella syn.

Kruxet i det här sammanhanget är att även de övriga partierna tycker att visningsersättningen skall höjas med 3,5 milj. kr., att bidragen till konstnärerna skall höjas med 1 750 000 kr. och att garantirummen skall utökas med 7 i år och 13 de nästkommande åren. Dessa krav, som ingår i vpk-motionen, accepteras också av de övriga partierna. De enda som ställer sig utanför dessa förbättringar är socialdemokraterna.

Anf. 25 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Centerpartiet anser att regeringen, om den vill göra något åt vidareförsäljning av konst, har goda möjligheter – t.o.m. mycket goda möjligheter – att följa arbetet i upphovsrättsutredningen. Därmed torde det inte heller vara så omöjligt för regeringen att i anslutning till denna utredning framlägga förslag till riksdagen om vidareförsäljning av konst för att därmed vinna något av den tid som behövs.

Anf. 26 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Det är konstnärsnämnden som i huvudsak fördelar konstnärstödet. Kulturutskottet har haft möjlighet att besöka konstnärsnämnden. Det var ett givande besök, och vi fick också klart för oss den utväxling av nya ledamöter som man gör för att därmed säkerställa mångfald när stödet ges ut.

Men för något år sedan ändrade kulturministern förordningen, vilket medförde att stöd kan utgå också till konstnärorganisationer. Det innebär att mindre medel kan gå ut till enskilda konstnärer.

Till Erkki Tammenoksa vill jag säga att vårt ställningstagande, när vi föreslår extra medel för utställningar utomlands, för utredning osv., baseras just på att vi inte vill ta av befintliga medel för att stödja aktiviteter utanför själva stödfördelningen.

Anf. 27 ERKKI TAMMENOKSA (s) replik:

Herr talman! Till Alexander Chrisopoulos vill jag säga att vi har att så att säga ro hela budgeten i land. Det var vad jag menade, och detta var min reaktion efter den föregående debatten. Jag avsåg inte de enskilda frågor som behandlas i detta betänkande.

Det är inte så givet att inkomstgarantier utgör det bästa stödet, men det är vad vi i dag har. Vi skall göra en översyn för att försöka finna bättre lösningar.

Till Stina Gustavsson vill jag säga att när det gäller vidareförsäljning av konst, var det ett utskottsinitiativ som togs under december månad förra året. Vi har därmed gått längre än vad som var meningen innan utskottet började att behandla frågan.

När det gäller utställningsverksamhet utomlands hänvisar jag Ingrid

Sundberg till den grupp som sysslar med dessa frågor. Någonstans pågår en verksamhet som kommer att utmytna i förhoppningsvis positiva förslag. Därför borde vi avvakta resultatet av gruppens arbete. Detta betänkande handlar mycket om sådana frågor.

Anf. 28 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Till Erkki Tammenoksa vill jag säga att jag inte tror att socialdemokraternas rätt så snåla anslag till kulturen beror på att de inte vill anslå mera.

Någonting som är nytt och som vi från alla partier borde uppmärksamma är att hela den politiska debatten i dag i Sverige präglas av pragmatism. Detta kan tolkas som att den kortsiktiga, ekonomiska och perspektivlösa inriktningen dominerar de förslag som framställs. Alla dessa frågor, som har att göra med de ideologier, värderingar, moralbegrepp och visioner som framför allt arbetarrörelsen under hela sin historia har stått för, trängs tillbaka till förmån för denna pragmatiska debatt, vilken dominerar det politiska klimatet och utarmar kulturen. Min uppfattning är att denna debatt är antiintellektuell. Dagens politiska klimat är antiideologiskt och framför allt kulturfientligt. För att trösta Erkki Tammenoksa kan jag säga att sådana tendenser och sådana politiker finns inom alla partier, inte bara inom det socialdemokratiska, men det är där som de dominerar i dag.

Anf. 29 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga till Erkki Tammenoksa att jag bl.a. genom arbetet inom Svenska institutet vet hur utomordentligt svårt och dyrbart det är för svenska konstnärer att få ställa ut utomlands och att få sin konstnärliga kvalitet prövad i andra länder.

Anf. 30 ERKKI TAMMENOKSA (s) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja använda ett annat begrepp i stället för pragmatism, nämligen opportunism. Nu sade Alexander Chrisopoulos att det finns representanter hos andra partier som vänder kappan efter vinden. Faktum är att ordet pragmatisk kan användas i andra sammanhang och det är nog tur att socialdemokraterna har varit litet pragmatiska i kanten, så att de inte behöver ångra några historiska beslut. Jag vill inte att detta skall bli en ideologisk kamp mellan två arbetarpartier, men någonstans måste man reagera.

I övrigt har man alltid påstått att vi socialdemokrater är så stela. att socialdemokratin är stel och långsam och utreder, så det hela är något motsägande. Men när vi väl har kommit underfund med vad vi skall göra fattar vi beslut.

Anf. 31 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Samtliga politiska partier brukar – särskilt i högtidliga sammanhang – tala väl om kulturen och alla människors behov av den andliga stimulans som god kultur i olika former skänker.

Likväl pågår här och var i välfärdslandet Sverige en märklig debatt, där samhällets stöd till kulturen ifrågasätts och ställs mot andra angelägna

uppgifter. Öga för öga och tand för tand – bokstavligt talat – går man till väga och försöker leda i bevis t.ex. hur många starroperationer man kan få för en teaterföreställning.

Den som räknar så lurar både sig själv och andra. Att likställa kultur med lyxkonsumtion kan förleda någon att dra slutsatsen att kultur skulle vara ett okänt behov och inte ha något utrymme i länder, där människor lever under knappa förhållanden, i förtryck eller rent av i krig.

Ingenting kunde vara felaktigare. Ju hårdare yttre omständigheter, desto större är behovet av kulturell aktivitet och stimulans. Från andra världskriget finns många bevis för detta. I dag kan vi se hur människor i exempelvis Sydafrika och Ungern lyckas göra tillvaron mera uthärdlig genom att delta i olika kulturaktiviteter. Ingenting av detta gäller oss, men vi måste stå emot trycket från ett samhälle som utmärks av ett högt tempo. Det är bl.a. därför som vi inte kan undvara kulturen.

Under socialdemokratiska regeringar lever kulturen med näsan precis ovanför vattenytan, eftersom anslagen inte tillåtit hålla jämna steg med prisökning och inflation. Därför är det ganska angenämt att kunna yrka bifall till hemställan i dess helhet i detta betänkande, eftersom folkpartiet har fått gehör för så många av sina krav och utskottsmajoriteten är överens om en förstärkning med drygt 5 milj. kr., vilket har tvingat de socialdemokratiska ledamöterna att reservera sig till förmån för regeringens snålare linje.

Det är viktigt att t.ex. ge konstnärer möjlighet att arbeta utomlands, inte minst för att göra svensk kultur känd. Åke Gustavsson höll med om detta i sitt inledningsanförande, då han redogjorde för de kulturpolitiska målen, men han är tydligen ändå inte beredd att konkret förbättra de här möjligheterna. Det är också värdefullt att inkomstgarantierna nu kan öka ett antal år framöver, liksom att konstnärsnämnden får de pengar den begär till en kartläggning av konstnärernas ekonomiska situation.

Herr talman och värderade riksdagskolleger! Inom konstnärskollektivet finns den verkliga låglönegruppen, som består av människor som vant sig vid att ha små anspråk på grund av osäkra, ojämna inkomster, därtill jagade av ett förskräckligt orättfärdigt skattesystem. Detta är konstnärsskapets villkor, men icke desto mindre har samhället ett ansvar för att sådan verksamhet kan existera.

Det är sorgligt, men knappast förvånande, att socialdemokraterna nu motsätter sig en utredning om konstnärernas ekonomiska situation. När socialdemokrater pläderar för bättre villkor för lågavlönade är det helt andra, betydligt större och röststarkare grupper man avser. Här säger socialdemokraterna nej och tar betäckning bakom något mycket odefinierbart och byråkratiskt som komma skall, nämligen ett statistikförsörjningsprogram för kulturområdet. Vi är glada att i vart fall oppositionen insett allvaret och inte låter kon dö medan gräset gror.

Från folkpartiets sida hade vi gärna sett att bibliotekens utlåning av noter och fonogram kunde bidra till en komponist- och en musikerfond, men vi böjer oss för argumentet att upphovsrättsutredningen först måste få säga sitt. Till dess kan vi bara be om god vind för utredningen, så att den snarast

*Anslag till ersättningar
och bidrag till konst-
närer*

kommer i land med konkreta förslag till gagn för samtliga upphovsrättsinnehavare.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till kulturutskottets hemställan i betänkande nr 16.

Anf. 32 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Eftersom jag blev apostroferad vill jag klarlägga och för protokollets skull konstatera att det har skett en ökning i fast penningvärde av ersättningen till de yrkesverksamma kulturarbetarna.

Jag vill även säga – vilket jag försökte göra i mitt huvudanförande – att det faktiskt skall komma en översyn av de yrkesverksamma kulturarbetarnas situation. Den är på gång. Det innebär att det inte föreligger någon passivitet.

Margareta Fogelberg hade alltså fel på de punkter som hon räknade upp. Det har faktiskt skett en del saker.

Anf. 33 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Den utredning som Åke Gustavsson refererar till är efter vad jag förstår mycket långt ifrån det som vi nu talar om. Det är någon sorts kulturell statistikutredning som man skall syssla med. Den berör inte det som vi har begärt.

Anf. 34 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Det är inte fråga om någon formell statistikutredning, utan man skall se över de yrkesverksamma kulturarbetarnas situation för att se vilka förändringar som skall vidtas för att förbättra de ekonomiska förhållandena. Det är ingen statistikutredning. Det handlar i stället om den politiska översyn av detta som är aviserad. Den kommer ganska snart. Då går det att kontrollera närmare vad som står i direktiven till utredningen.

Anf. 35 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Jag vill då fråga Åke Gustavsson: Hur snart är "ganska snart"?

Anf. 36 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Jag utgår ifrån att den kommer redan under våren.

Anf. 37 MARGARETA FOGELBERG (fp):

Herr talman! Då tackar vi för det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Betr. beslutet, se 10 §.)

Anslag till bibliotek, bildkonst, konsthantverk m.m. samt arkiv

Anf. 38 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Återigen har vi sprängt tidsramarna för kammardebatterna. Det åsamkar självfallet ledamöterna betydande olägenheter. Trots allt är engagemang utanför detta hus en inte oväsentlig del av vårt arbete. Att med kort varsel lägga in extra kammardebatter framför allt på tisdagar kommer att sätta kvittningsmännens omdöme och förståelse på stora prov. En av anledningarna till dessa mina synpunkter är att den sedan länge planerade kulturdebatten oväntat och plötsligt flyttades från torsdagen den 20 april till i dag.

Herr talman! Vi moderater reserverar oss nu liksom tidigare år emot att utav medelsanvisningen till förvärv av konst för statens byggnader på 26 520 000 kr., skall 3 110 000 kr. utgå som bidrag till konstinköp till folkparker, Folkets hus, bygdegårdar och nykterhetsorganisationernas samlingslokaler. Vi vill att anslaget i sin helhet skall användas för inköp av konst till statens byggnader. I många andra verksamheter skaffar lokalhållaren själv den konst som kan bidra till en god och trevlig miljö. Det är principiellt olämpligt och obefogat att särbehandla vissa organisationer. Jag yrkar därför bifall till de moderata reservationerna 1 och 2.

I min motion angående dialekt-, ortnamns-, och folkminnesarkivet i Göteborg (DAG) erinrar jag om att dialekt- och ortnamnsundersökningar med Göteborg som centralort inleddes 1897. Verksamheten bekostades fram till 1927 helt och hållet genom privata donationer. Arkivets område för folkminnesundersökningar omfattar Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands och Hallands län. Trots en besvärande underbemannning har DAG åstadkommit en stor produktion, betydande både genom sin omfattning och sin grundlighet. På grund av ombyggnad och reparationer har DAG dessutom i flera år fått vidkännas allvarliga störningar i sin verksamhet. Byggnadsstyrelsen har därför krediterat deponerad hyra för DAG:s lokaler med 476 600 kr. För att ge DAG en möjlighet att ta igen en del av de förseningar och avhjälpa andra olägenheter som lokalproblemen förorsakat är det av största vikt att regeringen medgiver att DAG får tillgodogöra sig det nämnda beloppet.

Herr talman! Jag noterar därför med tillfredsställelse att frågan om rätt för DAG att få disponera dessa 476 600 kr. för närvarande bereds inom utbildningsdepartementet. Utskottet skriver att det utgår från att regeringen vid sin prövning av ärendet beaktar de förseningar och andra olägenheter som uppkommit för DAG med anledning av lokalproblemen. Jag vill starkt understryka vikten av att den vid DAG mycket kompetenta och lojala personalen äntligen skall få arbeta under acceptabla förhållanden. Jag hoppas vidare att den inställning som utskottet givit uttryck för skall föranleda regeringen att fatta ett positivt beslut.

Anf. 39 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Den statliga bidragsgivningen till enskilda arkiv sker för närvarande på så sätt att bidrag ges till åtta olika enskilda arkiv direkt över anslaget Bidrag till vissa arkiv. I regeringens budgetproposition föreslås en förändring av anslagsstrukturen till enskilda arkiv. Det skall i fortsättningen ankomma på riksarkivets nämnd för enskilda arkiv att fatta beslut om de bidrag som för närvarande ges över anslaget Bidrag till vissa arkiv. Ett undantag görs från denna ordning. Det gäller Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv, som också i fortsättningen får bidrag under en särskild anslagspost. Som skäl anges i propositionen att detta arkiv genom långvarig verksamhet fått en särställning inom det enskilda arkivväsendet.

Samma skäl kan anges för Emigrantregistret i Karlstad och Stiftelsen Emigrantinstitutet, som har en unik ställning som arkiv av stor omfattning när det gäller emigration. En ökad verksamhet hos Emigrantregistret har medfört att behovet av en heltidsanställd föreståndare nu är mycket stort. Enligt centerens mening bör staten ta ett större kostnadsansvar än för närvarande. Jag hänvisar till framställningen i motion 1988/89:Kr254 av Jan Hyttring och yrkar bifall till reservationerna 3, 4 och 5 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson.

Herr talman! Jag övergår nu till att tala något om Svensk arkivinformation i Ramsele (SVAR). Utskottets skrivning är föranledd av två motioner, Kr217 som är en centermotion, väckt av Martin Olsson, Görel Thurdin och mig själv och motion 218 väckt av Sven Lundberg m.fl. socialdemokrater. I båda motionerna framförs krav på ökade statliga insatser.

Utskottet har uttryckt en positiv inställning och säger sig dela motionärernas uppfattning i fråga om angelägenheten av en positiv utveckling av verksamheten vid SVAR. Utskottet menar dock att investeringsbehovet i första hand bör tillgodoses genom intäkter från SVAR:s försäljningsverksamhet. Det är vad som redan förekommer. "I första hand" är för länge sedan förbi!

Den personal som finns vid SVAR är mycket kunnig och arbetar allt vad den förmår. Därför har man i dag en egen intäkt på 5 milj. kr. Man säljer mikrokort, lånar ut mikrokort, lånar ut forskarsalar, håller kurser, ger utbildning osv. Dessa insatser räcker dock inte för de krav som ställs.

Jag vill erinra om att Svensk arkivinformation i Ramsele har stor regionalpolitisk betydelse och att en fortsatt utveckling skulle ge starka regionalpolitiska effekter i en typisk avfolkningsbygd i Norrlands inland. Jag tror att om SVAR kommit till nu, under kampanjen "Hela Sverige ska leva", hade SVAR haft mycket stort marknadsvärde, och vi som bor i Norrlands inland skulle ganska säkert ha mött större förståelse för hur viktigt det är för "Hela Sverige" att det ges möjlighet för Svensk arkivinformation i Ramsele att bygga upp en utvecklingsresurs bl.a. i form av ett mikrograflaboratorium. Det skulle ge SVAR chans att utvecklas tekniskt och kunskapsmässigt och därmed få ytterligare egna intäkter. Vi motionärer återkommer naturligtvis i nästa budgetomgång och hoppas då på större förståelse från kulturutskottet och alla riksdagens ledamöter.

Jag vill varmt rekommendera kulturutskottet att snarast planera för ett ingående studiebesök vid Svensk arkivinformation i Ramsele. Ramsele

ligger, som alla förhoppningsvis vet, i Ångermanland, nära gränsen till Jämtland. Närmaste stad är Sollefteå. Hela detta område ingår i "Hela Sverige" och skall alltså leva. Ett sätt är att satsa på SVAR!

Herr talman! Jag övergår nu till att tala om landsarkiven.

I arkivutredningen Öppenhet och minne har ett principförslag till en utbyggnad av landsarkivorganisationen lagts fram.

I ett antal motioner föreslås olika lokaliseringsorter för landsarkiv. Kulturutskottet avstyrker dessa motioner med hänvisning till en pågående beredning i ärendet. Jag har inget att erinra emot utskottets ställningstagande i denna fråga. Jag sympatiserar i och för sig med arkivberedningens förslag till nya distrikt för landsarkiven, som då närmast skulle kunna bli länsarkiv. Dock anser jag att denna omorganisation kan vänta och genomföras i samband med lösandet av frågan om den framtida förvaringen av folkbokföringshandlingarna.

Den nuvarande arkivorganisationen måste före allt annat få förstärkningar. Gunhild Bolander och jag har i motion Kr291 föreslagit att tjänster för arkivlektorer vid landsarkiven skall inrättas, detta för att öka arkivens service till den forskande allmänheten. Den motionen avstyrker utskottet med hänvisning till att frågor av denna art bereds inom utbildningsdepartementet. Jag har förståelse för den synpunkten, men jag hoppas att regeringen snart har beredningen klar och snabbt förelägger riksdagen förslag angående landsarkiven.

Landsarkivens situation är oerhört besvärlig. Bäst känner jag till landsarkivet i Östersund, i mitt eget hemlän. Vilket bibliotek skulle t.ex. som vårt landsarkiv ha 600 hyllmeter utan bibliotekarie? Vilken myndighet skulle stå ut med att inte ha vaktmästartjänst på stat? Vilken myndighet skulle klara sig med 40 000 kr. till expenser, som bl.a. skall räcka till telefonkostnader och resor i ett jättelän som Jämtlands län? Det tvingas man till vid landsarkivet i Östersund. Jag rekommenderar riksdagens ledamöter att skaffa sig landsarkivets i Östersund anslagsframställning och verksamhetsberättelse! Såväl verksamhetsplan som anslagsframställning visar att resurser och krav inte står i rimlig proportion till varandra.

Det gäller med säkerhet alla landsarkiv och har länge gjort det. Jag skall för övrigt överlämna verksamhetsplanen och anslagsframställningen från landsarkivet i Östersund till kulturutskottets ordförande.

Slutsatsen blir att viktigare än alla distriktsindelningar är att se till att befintlig organisation kan fungera med egna anslagsmedel. Det kan de nuvarande landsarkiven inte, och det har åtskilliga gånger påtalats utan att det lett till resultat.

Herr talman! Landsarkiven har inte minst en oerhört viktig uppgift i folkbildningens tjänst. Detta faktum bör starkt bidra till att beredningsarbetet i utbildningsdepartementet påskyndas – en förhoppning som jag starkt understryker och utgår från.

Anf. 40 LEO PERSSON (s):

Herr talman! Utskottet behandlar i detta betänkande förslag i budgetpropositionen bil. 10 under huvudavsnittet F, det som handlar om bibliotek, bildkonst, konsthantverk och arkiv samt de motioner som anknyter till detta.

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

*Anslag till bibliotek,
bildkonst, konsthant-
verk m.m. samt arkiv*

Utskottet tillstyrker regeringens budgetförslag i de nu behandlade delarna.

Med anledning av ett motionsyrkande från Åke Wictorsson m.fl. gör utskottet ett uttalande om betydelsen av stödet till konstinköp. I övrigt avstyrker utskottet motionerna och därmed samtliga fem reservationer som fogats till detta betänkande.

Herr talman! Reservation nr 1 gäller medelsanvisning till förvärv av konst för statens byggnader m.m., och reservation nr 2 behandlar stimulansåtgärder på konstområdet.

Moderaterna anser i sin reservation nr 1, enligt Lars Ahlström, att det är klart olämpligt att staten medverkar till konstinköp till folkparker, bygdegårdar, Folkets hus och nykterhetsorganisationernas samlingslokaler. Dessa huvudmän är ofta ekonomiskt beroende av ett samhällsstöd för att kunna uppfylla sin funktion i samhället. Deras lokaler utgör i många fall samlingspunkten, där befolkningen samlas till möten, kulturarrangemang och för andra gemensamma angelägenheter. Jag anser att det inte är samma genomströmning av besökare i statens lokaler, i vart fall inte ute på landsbygden. Jag tycker att staten skall vara generös och låta så stor del av befolkningen som möjligt stimuleras av kulturlivet. Ett konstverk, köpt av en lokal konstnär, som pryder en folkpark, ett Folkets hus, en bygdegård osv., kan i många fall medverka till en bred lokal konst- och kulturutveckling, som i sin tur ger bygden stort intresse för turist- och besöksnäring och en extra stimulans för de boende i området.

Herr talman! Kan staten medverka till detta med ett bidrag, är det bra. Naturligtvis kvarstår ansvaret för staten att också tillse att statens byggnader får sitt vad gäller inköp av konst.

Med det anförda yrkas således avslag på reservationerna 1 och 2.

I reservation nr 3 tar centerpartiet upp anslagskonstruktionen för bidragen till Emigrantregistret i Karlstad och till Stiftelsen Emigrantinstitutet. I reservation nr 4 tar centerpartiet upp frågan om ett särskilt stöd till Emigrantregistret i Karlstad. Och slutligen, i reservation nr 5, föreslår centerpartiet en höjning av förslagsanslaget.

Herr talman! Utskottsmajoriteten har i dessa sammanhang valt att stödja propositionen på så sätt att utskottet anser att prövningen av behovet av bidrag till de angivna arkiven bör överlätas åt riksarkivet och den nämnd för enskilda arkiv som finns inom myndigheten. Den enskilda sektorns arkivintressenter finns representerade inom denna nämnd. I medelsanvisningen ges utrymme för en ökad bidragsgivning. Men utskottet är inte berett att ytterligare öka anslagsposten utöver regeringens förslag.

Herr talman! Utskottet prövar inte om de i reservationen utpekade Emigrantregistret i Karlstad och Emigrantinstitutet intar någon särställning utan menar att kompetensen finns hos riksarkivet och den nämnd som där har att fördela anslagen.

När det gäller turistintresset kring Emigrantregistret i Karlstad borde en lokal insats från Värmlands turistråd m.fl. kunna ge efterfrågad effekt och registret därmed utvecklas till ett objekt som rymms inom begreppet kultur-turism.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag avslag på reservationerna 3, 4 och

5, och för säkerhets skull yrkar jag ännu en gång bifall till hemställen i betänkandet.

Jag vill avslutningsvis till Stina Eliasson säga något om SVAR. Stina Eliasson ansåg att man skulle använda försäljningsintäkterna för att utveckla SVAR. Detta anser även utskottsmajoriteten. Utskottsmajoriteten skriver emellertid vidare på s. 7:

”Enligt utskottets uppfattning får det i övrigt ankomma på riksarkivet att inom ramen för arkivväsendets samlade behov ta till vara verksamhetens utvecklingsmöjligheter.”

Det var just denna motivering som föranledde utskottsmajoriteten att avstyrka motionerna. Utskottet har verkligen pekat på att det anser att det är viktigt att man tar till vara SVAR:s verksamhet.

Anf. 41 LARS AHLSTRÖM (m):

Herr talman! Leo Persson sade att jag hade sagt att det var klart olämpligt att särbehandla vissa organisationer. Det sade jag faktiskt inte. Jag sade att det var principiellt olämpligt, vilket är en viss skillnad. Jag vidhåller alltså min och övriga moderaters uppfattning att bidragsmottagarna i likhet med andra organisationer själva bör finansiera sina konstinköp. Vi har anvisat många vägar för att stödja framför allt unga konstnärer. Jag vill då nämna en sänkning av skattetrycket, en ökning av visningsersättningen och stöd till unga konstnärers första separatutställningar.

Anf. 42 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag vill till Leo Persson säga följande angående bidragskonstruktionen. Det finns faktiskt ett undantag, vilket jag nämnde i mitt anförande, och det gäller bidragsordningen för Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv. Jag har inget emot att det blir en särskild ordning för detta arkiv. Centern har i en reservation understrukit att samma undantag bör göras för Emigrantregistret. Leo Persson nämnde att man lokalt i Värmland borde satsa pengar på detta, vilket man också har gjort, både kommunen och andra. Vi vet att trycket ökade på Emigrantregistret, inte minst efter det jubileumsår vi firade i fjol. Sverige–Amerika-jubiléet.

Jag har stor respekt och stort förtroende för riksarkivet. Leo Persson hänvisade till detta bl.a. när det gäller SVAR och han citerade följande ur betänkandet: ”Enligt utskottets uppfattning får det i övrigt ankomma på riksarkivet att inom ramen för arkivväsendets samlade behov ta till vara verksamhetens utvecklingsmöjligheter.”

Jag antar att inte heller riksarkivet – om jag har sagt riksantikvarieämbetet i stället för riksarkivet rättar jag mig själv – har fått hela sin anslagsframställning godkänd, och man simmar inte i pengar på riksarkivet. Det behövs enligt motionärernas uppfattning, både centerpartister och socialdemokrater från dessa trakter, ett särskilt och större ansvar från staten.

Anf. 43 LEO PERSSON (s):

Herr talman! Till Lars Ahlström vill jag säga följande: När det gäller reservationerna från moderaterna har utskottsmajoriteten en annan grunduppfattning om statens roll, nämligen att staten skall gynna en bred

konsumtion av konst- och kulturupplevelser inom folkrörelsernas verksamhetsområden som ett komplement till vad som erbjuds inom statens egna lokaler. Därför har vi ett annat synsätt.

Föreningslokaler – Folkets hus och folkparker – ger ofta många människor möjlighet att ta del av dessa konstupplevelser. Men föreningarna är ofta ej i stånd att av egen kraft finansiera inköpen. Därför är det viktigt att staten bidrar och ökar tillgängligheten för en stor del av svenska folket.

Till Stina Eliasson vill jag säga följande: Jag sade att ytterligare kontakter skulle tas med turistrådet i Värmland. Jag vet att sådana kontakter har tagits. Värmlands turistråd planerar inför 1990 ett speciellt besökspaket i Karlstad tillsammans med Emigrantregistret. Man skall då göra en speciell satsning och tala om vad Emigrantregistret kan erbjuda i form av släkträffar och annat med besökare från USA. Turistrådet i Värmland hade, när jag var i kontakt med det, uppfattningen att man skulle klara av finansieringen.

Stina Eliasson nämnde särbehandlingen av vissa arkiv. Men dessa har inte behandlats på något annat sätt i utskottet än vad jag har sagt från talarstolen.

Anf. 44 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Det hindrar ju inte, Leo Persson, att kulturutskottet beslutar föreslå riksdagen en annan konstruktion när det gäller bidragen, så att bidrag utgår på samma sätt som till Stiftelsen Arbetarrörelsens arkiv. Det är alltså bidragskonstruktionen som jag särskilt var ute efter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Betr. beslutet, se 10 §.)

7 § Föredrogs

kulturutskottets betänkande

1988/89:KrU19 Anslag till kulturmiljö samt till museer och utställningar
(prop. 1988/89:100 delvis).

Anslag till kulturmiljö samt till museer och utställningar

Anf. 45 LARS AHLMARK (m):

Herr talman! I betänkande 19 från kulturutskottet behandlas dels kulturmiljöfrågor, dels museifrågor. Jag kommer att ta upp några punkter inom vardera av dessa två områden.

I kulturutskottets betänkande 1987/88:21, som kammaren diskuterade för snart ett år sedan, behandlades bl.a. proposition 1987/88:104 om kulturmiljövården. Utskottet påpekade att det i propositionen angavs fyra områden som prioriterade för ökade insatser.

Det gällde insatser mot luftföroreningarnas och försurningens skadeverkningar på kulturmiljön, åtgärder för vård av kulturlandskap och fornlämningar, insatser för stöd till byggnadsvården samt information och kunskapsuppbyggnad beträffande kulturmiljön.

Vi kan nu se hur regeringen i årets budgetproposition har behandlat dessa områden. Anslaget för insatser mot luftförorening- och försurningsskador

får en nominell höjning på 4 %, dvs. en real sänkning. Vård av kulturlandskap och fornlämningar, byggnadsvården liksom informations- och utvecklingsverksamheten behandlas på precis samma sätt: reala sänkningar överallt.

Om prioriterade kulturområden av regeringen behandlas på det sättet, frågar man sig hur de oprioriterade behandlas. Frågan är naturligtvis retorisk: en blick på anslagen till Operan och Dramaten är svar nog. Från moderat sida har vi inte kunnat acceptera denna urgröpning av anslagen till en viktig kultursektor. I Sverige bygger vi årligen enbart bostäder för 25 000 à 30 000 milj. kr. Skulle då inte staten ha råd att satsa mer än drygt 20 milj. kr. på vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse?

Riksantikvarieämbetet har begärt ytterligare 16 milj. kr. Glädjande nog har en majoritet i utskottet kunnat ena sig om en sådan höjning. Men socialdemokraterna spjärnar mot udden. De reserverar sig mot en höjning för att få demonstrera sitt motstånd mot ett ökat stöd till den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen. Sällan har väl luften så snabbt gått ur en proposition som när fjolårets proposition om kulturmiljön nu konfronteras med verkligheten.

Efterkrigstiden har i vårt land utgjort en unik investeringsperiod – inte minst inom bostadssektorn. Samtidigt kan man konstatera att det som har tillskapats inte i första hand är de småskaliga trivsamma miljöer som folk verkligen efterfrågar. I stället har vi fått ett påtvingat kollektivboende i arkitektoniskt trista områden.

Denna gigantiska felinvestering, präglad av socialdemokratisk ideologi och människosyn, gör kraven på ett bevarande av äldre tiders kulturhistoriskt värdefulla bebyggelse ännu viktigare.

Beträffande vård av kulturlandskap och fornlämningar vill jag citera några formuleringar ur förra årets betänkande nr 21. Där sägs bl.a.: "Utskottet diskuterade förra året – – – relativt utförligt de problem som uppstått för fornvårdsarbetet till följd av att beredskapsarbetena minskat kraftigt. Utskottet – som också diskuterade behovet av åtgärder för odlingslandskapet – kom till slutsatsen att det är oundgängligen nödvändigt att RAÄ tillförs ökade ordinarie resurser för vård av fornlämningar och kulturlandskap.

Utskottet ser mot den angivna bakgrunden med tillfredsställelse att regeringen nu föreslår att särskilda medel beräknas till RAÄ såväl för att säkerställa kulturlandskapets värden som för att göra insatser för fornvården. Samtidigt måste utskottet konstatera att – – – de föreslagna insatserna inte är tillräckliga för att staten fullt ut skall kunna ta sitt grundansvar för fornvården. – – – Med hänsyn till den ökade vikt vid kulturmiljövården som regeringen ger uttryck åt i propositionen anser sig utskottet kunna utgå från att regeringen i den kommande budgetbehandlingen ägnar frågan om behovet av en fortsatt utbyggnad av de här behandlade resurserna stor uppmärksamhet."

Av detta blev, som jag tidigare har konstaterat, en real sänkning av anslaget. Från moderat sida finner vi detta oacceptabelt och föreslår en ökning med 4 milj. kr. Jag yrkar bifall till reservation 3.

RAÄ föreslår att medlen för insatser mot luftförorenings- och försurnings-skador ökas med 1 milj. kr. För detta behöver inte argumenteras ingående.

Vi ser runt omkring oss vad som händer och hur nödvändigt det är med såväl forsknings- och utvecklingsarbete som konkreta åtgärder. RAÅ:s äskande tillstyrks i reservationerna 6 och 8, till vilka jag yrkar bifall.

Jag övergår så till museifrågorna.

I föregående års budgetproposition redovisades de centrala statliga museerna under skilda anslag. I år har de sammanförts under ett par gemensamma anslag.

Motivet uppges vara att riksdagen skall få en mer samlad bild av medelstillelningen till den statliga museisektorn. Argumentet är så svagt att det utmanar löjet. Ingenting hindrar ju föredragande statsråd att sammanföra en grupp anslag som han vill belysa i en tabell. Avsikten torde i stället vara dels att kunna minska detaljeringsgraden i redovisningen, dels att kunna införa för de skilda museerna gemensamma anslagsposter, betecknade t.ex. utvecklingsverksamhet. Ansvaret för fördelningen av sådana gemensamma medel kan läggas på regeringen eller kulturrådet. Därmed har en väsentlig del av inflytandet över de statliga centralmuseerna flyttats från riksdagen till andra organ.

Det förvånar mig något att den övriga oppositionen, som genomskådade samma manöver i fråga om ett antal anslagsposter under anslaget F2, Bidrag till utvecklingsverksamhet inom kulturområdet m.m., inte fattade galoppen när det gäller de centrala museerna. Moderaterna står därför ensamma bakom reservation 11, till vilken jag yrkar bifall.

Socialdemokraterna hyser av tradition misstänksamhet mot kulturinstitutionerna. Det har i fråga om teater och musikteater belysts tidigare i dag, men gäller även museiområdet. Därför har de inte velat ge institutionerna resurser att utveckla sin utställningsverksamhet med t.ex. vandringsutställningar eller vidga sina publikkontakter. Socialdemokraterna har föredragit att gynna fristående verksamheter såsom Riksställningar.

Från moderat sida anser vi att det är fel att inte bättre ta till vara det sakkunnande som finns inom institutionerna. Det skulle höja kvaliteten i den utåtriktade verksamheten. Därför vill vi lyfta över en del av resurserna från t.ex. Riksställningar och Skådebanan – för att ta en parallell från teater- och musikområdet – till institutionerna själva.

Konkret reserverar vi oss i detta betänkande till förmån för en förstärkning av anslaget till ansvarsmuseerna med 1 milj. kr. och till statens konstmuseer med 4 milj. kr. I gengäld föreslås en sänkning av anslaget till Riksställningar med 3 milj. kr. Jag yrkar bifall till reservationerna 12–15 och 26.

4 milj. kr. till statens konstmuseer, främst för att möjliggöra förvärv av samtida svensk konst, är egentligen en blygsam summa. För närvarande anslås mindre än 4 milj. kr. totalt för dessa museers utställningar och allmänkulturella verksamhet samt underhåll och ökande av samlingarna och för inköp av konst av nu levande svenska konstnärer.

Det kan jämföras med de 26 milj. kr. som går till förvärv av konst för statens byggnader m.m., varav 3 milj. kr. går vidare till folkparker och bygdegårdar, eller varför inte med de ca 200 milj. kr. som går till driften av Operan. Bildkonsten är synnerligen styvmoderligt behandlad i vårt land. Socialdemokraternas ovilja att ge statens konstmuseer resurser att utöka sina samlingar är ett slående uttryck för den saken. Andra ändamål ligger

socialdemokraterna desto varmare om hjärtat. Dit hör Arbetets museum i Norrköping. Staten satsar 5 milj. kr. om året på detta museum; totalt har nu utbetalats över 20 milj. kr. Museet drivs av en stiftelse, bakom vilken står LO, TCO, ABF, TBV och KF.

Dessa inte helt meddellösa stiftare som bestämmer museets verksamhet har inte bidragit till driften med en enda krona. Samtidigt som andra museer brottas med ekonomiska svårigheter och givetvis, om de inte är statliga, måste ställa upp med egna pengar för att få del av statsbidrag, så har LO och de övriga huvudmännen bakom Arbetets museum endast att lägga ut en årlig beställning på 5 milj. kr. så levereras pengarna ur statskassan.

Låt mig fråga utskottets talesman Sylvia Pettersson: Hur länge skall detta märkliga skådespel fortgå: att en fristående stiftelse utan egen insats åtnjuter statliga bidrag till hundra procent, ja, i praktiken till mer än hundra procent av sina driftskostnader? Är detta den sanna bilden av arbetarrörelsens kulturintresse? Då gör Arbetets museum åtminstone nytta som åskådnings-exempel.

Herr talman! Jag yrkar bifall även till reservation 16.

Anf. 46 LOLA BJÖRKQUIST (fp):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen har inte egen majoritet i riksdagen. Alla som är intresserade av kulturmiljövård och alla som på andra kulturområden har fått stöd av en utskottsmajoritet utan socialdemokrater kan i dag vara glada för det. En majoritet i kulturutskottet föreslår att riksdagen beslutar tillföra 16 miljoner utöver vad regeringens budgetproposition anger för kulturmiljövård. Det gäller alltså anslaget för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Medan kulturminnen vittrar sönder och kulturmiljöer riskerar att splittras väljer socialdemokraterna att skjuta problemen framför sig minst ett år till.

För oss i folkpartiet är vården av kulturarvet ett absolut krav. När det gäller budgetberedningen för 1990/91 får inte denna post urholkas på nytt. Inte heller får den uppräknade som utskottet nu föreslagit tas till intäkt för att andra kulturmiljöinsatser får stå tillbaka. Folkpartiet och utskottet betonar vikten av att intentionerna beträffande förra årets reformer kan fullföljas. I detta sammanhang vill jag också nämna att folkpartiet i en motion har föreslagit att tre biträdande länsantikvarier, utöver de tre som regeringen föreslår, skall tillföras länsstyrelsernas naturvårdsenhet.

Den ökande medvetenheten i Sverige om betydelsen av vårt kulturarv kommer att innebära framtida krav på omprövning vad gäller inriktning, former och omfattning av statens insatser. Jag vill peka på några nu aktuella områden.

För tre och ett halvt år sedan beställde riksdagen på förslag av kulturutskottet en översyn av värdefulla kulturmiljöer – industriminnen och herrgårdar – i syfte att försöka lösa de problem som finns beträffande bevarandet av dessa miljöer. I fjol tillsattes en utredning, och rimligen kommer denna att peka på att det finns behov även av ekonomiska överväganden.

Likasa är det troligt att de bebyggelsemiljöer som har utpekats vara av riksintresse innebär krav på omprövning av statens insatser. Dessutom har allt fler ute i landet kommit att betrakta upprustning och nyanvändning av

kulturmiljöer och kulturminnen som betydelsefulla investeringar på lång sikt, bl.a. med tanke på turismnäringen. Det är värdefullt att kultur och turism kan berika varandra på ett kvalitativt bra sätt och att staten har möjligheter att stimulera till en sådan utveckling.

Jag vill också nämna den riksomfattande landsbygdskampanjen "Hela Sverige ska leva", som även har inneburit att intresset för hembygden och kulturmiljövården har stimulerats.

Därför är det mycket bra att kulturministern har givit riksantikvarieämbetet i uppdrag att fördjupa sin anslagsframställning inför budgetåret 1990/91, just med tanke på kulturmiljövårdens förutsättningar i olika delar av vårt land.

När kulturmiljövård diskuteras får man inte glömma bort alla enskilda och hembygdsorganisationer som verkar ute i landet. Trots blygsamma eller inga kommunala medel har de envist samlat föremål och varit kunskapsförmedlare och opinionsbildare. På så vis har de gjort – och gör fortfarande – en ovärderlig insats. Trots allt engagemang finns det betydande kulturminnen och fornlämningar som är så gott som okända för svenska folket. I Östergötland t.ex. har vi Lunds backe i Vallerstads socken utanför Skänninge – ett enastående fornlämningsområde med ca 200 fornlämningar. I huvudsak rör det sig om runda stensättningar. Men det finns också ett sjuttiotial resta stenar. Från platsen har man en vid utsikt över slätten och kyrkorna. Först nu i vår skall området flygfotograferas. Jag tror att det då blir ännu fler som kommer att vara intresserade av att besöka platsen.

I detta betänkande behandlas också frågor om museer och utställningar. Jag vill nämna något om de ställningstaganden som folkpartiet har gjort i utskottet.

Till de centrala museerna hör statens konstmuseer, som också är ett av våra fem ansvarsmuseer. Budgeten har inte nämnvärt uppräknats under de senaste åren. Detta och de höjda konstpriserna har inneburit drastiskt minskade möjligheter att förvärva konstverk – framför allt till Moderna museet och Nationalmuseums olika avdelningar. För framtiden innebär det en risk för att man inte kan fylla de luckor som uppstår i samlingarna vad gäller nutida svensk konst. Detta påtalade vi i folkpartiet senast förra året.

Jag yrkar bifall till reservation 14, där dessa frågor närmare utvecklas. Folkpartiet, moderaterna och miljöpartiet föreslår nämligen att 4 milj. kr., utöver vad utskottet hemställt om, skall gå till statens konstmuseer under anslaget Vissa kostnader för utställningar och samlingar m.m.

Ytterligare ett av våra fem ansvarsmuseer, Naturhistoriska riksmuseet, vill jag beröra. I två motioner till riksdagen – Jan-Erik Wikström är en av motionärerna – pekar man på hur angeläget det är att tillgodose Naturhistoriska riksmuseets samlade behov av till- och ombyggnad.

I årets budgetproposition redovisar regeringen mycket kortfattat att det är aktuellt att påbörja den sedan 1984 projekterade etapp 2-utbyggnaden, men då endast i ringa omfattning.

När nu hela svenska folket har väckts och man har insett hur viktiga vår natur och vårt djurliv är, borde Naturhistoriska riksmuseet få en chans att vara en spjutspets för forskningen och den pedagogiska verksamheten när det gäller ekologi.

Vid ett besök som vi i utskottet nyligen gjorde på Naturhistoriska museet framstod de stora bristerna klart främst vad gäller arbetsmiljön och möjligheterna att bygga upp de basutställningar som det redan har avsatts medel till.

Ett enigt utskott anser att hela etapp 2, alltså inte bara den föreslagna Omniteatern, kan påbörjas inom de tre närmaste åren och att det är angeläget att så sker.

Det är viktigt att våra regionala och lokala museer får möjligheter till utåtriktade verksamheter med utställningar och pedagogiska program, inte minst riktade till barn och ungdom. Genom att söka samarbete med ideella föreningar och studieförbund har många museer ute i landet breddat sina uppgifter. På så vis har de lockat nya besökare, som har kunnat få en bättre överblick över både nutid och dåtid. Det är också viktigt att kompetensen för vård och konservering kan upprätthållas och att det finns utbildningsmöjligheter för dem som vill ägna sig åt sådant. En samlad bedömning av regionernas behov av statliga stöd borde för länge sedan ha gjorts. Folkpartiet har i utskottet reserverat sig till förmån för totalt 30 nya grundbidrag till två museer ute i landet – Göteborgs museer och Helsingborgs museum. Vi stödjer därmed de förslag som har lagts fram av folkpartiet dels i en partimotion, dels i enskilda motioner. Vi anser att det är så angeläget att tillgodose behoven av stöd att det inte är lämpligt att avvakta den utredning som först helt nyligen har tillsatts. Ingela Mårtensson, en av motionärerna, kommer att ta upp de problem som gäller för Göteborgs museer i ett senare inlägg.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 18 och 19 och till de följdre reservationer som folkpartiet står bakom. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

8 § På förslag av andre vice talmannen beslöt kammaren kl. 17.50 att avbryta debatten om kulturutskottets betänkande 19 och ajournera förhandlingarna till kl. 18.00, då voteringarna skulle börja.

9 § Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00 under ledning av förste vice talmannen.

10 § Företogs till avgörande bostadsutskottets betänkande 1988/89:BoU8, näringsutskottets betänkanden 1988/89:NU22, NU21, NU19 och NU23 (slutdebatterade den 20 april) samt kulturutskottets betänkanden 1988/89:KrU15, KrU16 och KrU18 (slutdebatterade vid dagens sammanträde).

Bostadsutskottets betänkande 8

Mom. 1 (redovisningen i budgetpropositionen av personalförstärkningarna på länsstyrelserna)

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 117 för reservation 1 av Agne Hansson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (ändringen av länsstyrelseinstruktionen m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Erling Bager och Siw Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (förstärkningar av länsstyrelsernas resurser för bl.a. prövning och tillsyn enligt miljöskyddslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Erling Bager och Siw Persson, *dels* reservation 4 av Agne Hansson och Runc Thorén, *dels* reservation 5 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (åtgärder för att bevara ett småskaligt jordbruk i Stockholms närhet)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 39 för reservation 6 av Jan Strömdahl och Krister Skånberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (ytterligare resurser till kulturmiljöenheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Erling Bager och Siw Persson, *dels* reservation 8 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (medel för att bevara odlingslandskapet i Stockholms län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Jan Strömdahl och Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (länsstyrelsernas befattning med alkoholärenden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Agne Hansson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 22

Mom. 5 (anslag till Statens industriverk: Förvaltningskostnader)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Hadar Cars m.fl., *dels* reservation 2 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (anslag till Statens industriverk: Utredningsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (hantverkskonsulenter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Hadar Cars och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (anslag till Branschfrämjande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 221 röster mot 95 för reservation 5 av Hadar Cars m.fl.

Mom. 12 (riktlinjer för utvecklingsfonderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Hadar Cars m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (utvecklingsfondernas målgrupp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Per Westerberg m.fl., *dels* reservation 8 av Hadar Cars och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (Centrala hantverksrådet)

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 134 för reservation 9 av Hadar Cars m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 16 (nyetableringsinsatser)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 40 för reservation 10 av Per-Ola Eriksson och Roland Larsson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 18 (småskalig teknikutveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Per-Ola Eriksson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (anslag till Småföretagsutveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 12 av Hadar Cars m.fl., *dels* reservation 13 av Per-Ola Eriksson m.fl., *dels* reservation 14 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (anslag till Ersättning för extra kostnader för förmånlig kreditgivning till u-länder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Per Westerberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (affärsverket FFV)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (Norrbottens Järnverk AB)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 55 för reservation 17 av Per-Ola Eriksson m.fl.

Mom. 35 (stöd till uppfinnare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Per-Ola Eriksson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (program för småskalig teknikutveckling)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 19 av Per-Ola Eriksson m.fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 20 av Lars Norberg anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 37 (styrelsen för teknisk utveckling m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 20 för reservation 21 av Lars Norberg.

Mom. 38 (europeiskt rymdsamarbete)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 135 för hemställan i reservation 22 av Hadar Cars m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 23 av Lars Norberg anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 39 (anslag till Europeiskt rymdsamarbete m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Per Westerberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (anslag till Bidrag till Tele-X-projektet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Hadar Cars m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (anslag till Industriell utveckling m.m. inom informationsteknologiområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 26 av Per-Ola Eriksson och Roland Larsson, *dels* reservation 27 av Paul Lestander, *dels* reservation 28 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 55 (Norrlandsfonden)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 18 för reservation 29 av Paul Lestander.

Mom. 56 (lokala näringslivsfonder)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 19 för reservation 30 av Lars Norberg.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 21

Mom. 5 (kostnadsfri information till kommuner om markradon)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 37 för reservation 1 av Paul Lestander och Lars Norberg.

Mom. 6 (Sveriges deltagande i Mittnordenprojektet)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 148 för reservation 2 av Hadar Cars m.fl.

Mom. 8 (havsresursverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Hadar Cars m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (riktlinjer och åtgärder för utveckling av gruvnäringen)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 18 för reservation 4 av Paul Lestander.

Mom. 11 (industrimineral)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Paul Lestander – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (placeringen av tjänsten som chef vid det nationella borrhärnearkivet)

Utskottets hemställan bifölls med 202 röster mot 114 för reservation 6 av Hadar Cars m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 19

Mom. 2 (organisationer för internationell handel och råvarusamarbete m.m.)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 296 röster mot 19 för utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 1 av Lars Norberg anförda motiveringen.

Mom. 4 (inrättande av handelskontor i Moskva m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 60 för reservation 2 av Per Westerberg m.fl.

Mom. 6 (exportfrämjande verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (exportrådets självfinansieringsgrad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

Mom. 11 (exportkrediter för reningsutrustning)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 37 för reservation 5 av Paul Lestander och Lars Norberg.

Mom. 12 (skuldbyte inom exportkreditgarantisystemet)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 114 för reservation 6 av Hadar Cars m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 23

Mom. 1 (åtgärder för att förkorta NO:s handläggningstider)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 114 för reservation 1 av Hadar Cars m.fl.

Mom. 2–5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 (kooperativ utveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Hadar Cars m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (forskning om kooperativ verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Per-Ola Eriksson m.fl. – bifölls med acklamation.

Kulturutskottets betänkande 15

Mom. 1 (de kulturpolitiska målen)

Först biträdades reservation 1 av Ingrid Sundberg m.fl. med 137 röster mot 22 för reservation 2 av Alexander Chrisopoulos. 156 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 181 röster mot 134 för reservation 1 av Ingrid Sundberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (ideellt verkande krafter inom kulturlivet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (ökade ekonomiska insatser på kulturområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (det regionala kulturstödet)

Utskottets hemställan bifölls med 175 röster mot 141 för reservation 5 av Åke Gustavsson m.fl.

Mom. 7 (kulturpolitiska satsningar i Värmland)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (decentralisering av beslut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (sponsring)

Först biträdde reservation 8 av Ingrid Sundberg m.fl. med 134 röster mot 19 för reservation 9 av Alexander Chrisopoulos. 163 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 180 röster mot 135 för reservation 8 av Ingrid Sundberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (kulturfonder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 10 av Ingrid Sundberg m.fl., *dels* reservation 11 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (den kommunala musikskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (körsångens ställning)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 18 för reservation 13 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 20 (främjande av insikten i främmande kulturer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Kaj Nilsson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (kurdiskt kulturcentrum)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 40 för reservation 15 av Alexander Chrisopoulos. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 26 (beräkning av medel för anslagsposten Till regeringens disposition)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (bidrag till centrubildningar på teaterns m.fl. områden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (bidrag till inköp av litteratur på invandrar- och minoritetsspråk)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 18 för reservation 18 av Alexander Chrisopoulos.

Mom. 33 (anslag till Bidrag till Drottningholmsteatern)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 143 för reservation 19 av Åke Gustavsson m.fl.

Mom. 36 (stödet till Immigrantinstitutet)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 20 för reservation 21 av Alexander Chrisopoulos. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 38 (bidrag till Sveriges konstföreningars riksförbund och Föreningen Handarbetets vänner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Åke Gustavsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (anslag till Kultur i arbetslivet, m.m.)

Först biträdades reservation 23 av Ingrid Sundberg m.fl. – som ställdes mot *dels* reservation 24 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson, *dels* reservation 25 av Alexander Chrisopoulos – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Ingrid Sundberg m.fl. – genom uppresning.

Mom. 40 (anslag till Lokal biblioteksverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 26 av Ingrid Sundberg m.fl., *dels* reservation 27 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (en bibliotekslag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Alexander Chrisopoulos och Kaj Nilsson – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (anslag till Bidrag till samisk kultur)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 56 för reservation 33 av Jan Hyttring m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 16

Mom. 1 (anslag till Visningsersättning åt bild- och formkonstnärer)

Först biträdades reservation 2 av Lars Ahlmark m.fl. med 59 röster mot 19 för reservation 3 av Kaj Nilsson. 235 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Åke Gustavsson m.fl. med 145 röster mot 76 för reservation 2 av Lars Ahlmark m.fl. 94 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 158 röster mot 144 för reservation 1 av Åke Gustavsson m.fl. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (särskilda insatser för tonsättare och fonogramartister)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 4 av Lars Ahlmark m.fl., *dels* reservation 5 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (en kartläggning av konstnärers ekonomiska situation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Åke Gustavsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (stöd till utställningar och ateljéarbete utomlands)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Åke Gustavsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (viss utställning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Åke Gustavsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (vissa stipendier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Lars Ahlmark m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (en generell uppräknig av anslaget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Alexander Chrisopoulos – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (vidareförsäljning av konst)

Hemställan

Först biträdades hemställan i reservation 15 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson med 43 röster mot 19 för hemställan i reservation 16 av Alexander Chrisopoulos. 254 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 255 röster mot 56 för hemställan i reservation 15 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 210 röster mot 59 för den i reservation 14 av Lars Ahlmark m.fl. anförda motiveringen. 46 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (anslag till Inkomstgarantier för konstnärer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Åke Gustavsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (uttalande om en ökning av antalet inkomstgarantier för konstnärer)

Utskottets hemställan bifölls med 173 röster mot 143 för reservation 18 av Åke Gustavsson m.fl.

Mom. 16 (grundbelopp för biblioteksersättningen)

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 19 för reservation 19 av Kaj Nilsson.

Mom. 17 (anslag till Ersättning åt författare m.fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Kaj Nilsson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Kulturutskottets betänkande 18

Mom. 4 (anslag till Förvärv av konst för statens byggnader m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 60 för reservation 1 av Ingrid Sundberg m.fl.

Mom. 5 (uttalande om stimulansåtgärder på konstens område m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Ingrid Sundberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (anslagskonstruktionen för bidragen till Emigrantregistret i Karlstad och Stiftelsen Emigrantinstitutet)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 41 för reservation 3 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson.

Mom. 10 (stöd till Emigrantregistret i Karlstad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Jan Hyttring och Stina Gustavsson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § På förslag av förste vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

12 § Anslag till kulturmiljö samt till museer och utställningar
(forts. kulturutskottets betänkande 19)

Anf. 47 STINA GUSTAVSSON (c):

Fru talman! Förra veckan debatterade riksdagen anslaget till länsstyrelserna. Vid det tillfället var inte riksdagens majoritet för att ta fram en plan för den fortsatta utbyggnaden av länsstyrelsernas kulturmiljöenheter. Det är desto mer glädjande att vara i kammaren i dag, när kulturutskottets majoritet

bestämt sig för en satsning på de direkta anslagen till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Därmed kan säkert också länsstyrelserna få möjlighet att disponera större belopp än hittills.

Det hade naturligtvis även varit glädjande om utskottet ställt upp för information om och utveckling av näraliggande verksamheter. Jag skall här endast beröra hembygdsrörelsens roll i sammanhanget.

Hembygdsrörelsen har en betydelsefull roll när det gäller kulturmiljövården. Därför är det av största vikt att Riksförbundet för hembygdsvård får resurser för att stimulera verksamheten inom hembygdsrörelsen. Ett bifall till centerpartiets reservation nr 5 skulle möjliggöra det.

Riksförbundet för hembygdsvård tog 1986 initiativ till att samla hela hembygdsrörelsen och Folkörörelsesverige till en gemensam kamp för levande bygd och natur. Bakgrunden till detta initiativ var att man inom hembygdsrörelsen kände ett stort hot mot vårt kulturlandskap och mot det levande kulturarvet i form av växter och djurarter.

Jag yrkar bifall till reservation 5 angående medel för anslagsposten Information och utvecklingsverksamhet. Likaså yrkar jag bifall till reservationerna 3 och 6, i vilka krävs större satsningar på vård av kulturlandskap och fornlämningar och större insatser mot luftföroreningsskador och försurnings-skador. Jag yrkar också bifall till följdreservationen nr 9.

Fru talman! Statens naturvårdsverk och Länsmuseernas samarbetsråd har föreslagit att tjänster för museiekologer inrättas vid samtliga läns museer. Enligt centerpartiets mening är det angeläget att en sådan förstärkning nu kommer till stånd, så att museerna på ett bättre sätt än hittills kan verka inom miljö- och naturvårdsområdet.

Jag yrkar bifall till reservationerna 20 och 22.

Sedan är det så, att flera regionala museer inte når upp till en acceptabel miniminivå i fråga om resurser. Enligt centerterns mening behöver museerna tilldelas minst 15 grundbelopp för att på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöra sina uppgifter.

Jag yrkar bifall till reservation 17.

Vi har tidigare i dag talat om den övergripande kulturverksamheten och statens ansvar för denna. Sälunda har de centrala riksinstitutionerna ansvar för kulturlivet i hela landet. För att dessa institutioner skall kunna förväntas medverka i ett framåtsyttande utvecklingsarbete är det viktigt att inga direkt akuta ekonomiska svårigheter föreligger. Nu har löncavtalet gett en utdelning även för anställda vid dessa institutioner, vilket gör att här måste till en förstärkning utöver vad regeringen föreslår.

Jag yrkar därför bifall till reservationerna 12 och 13.

Fru talman! I kulturutskottets betänkande 1988/89:1 redovisade utskottet utförligt den besvärliga situation som föreligger i fråga om de faktiska möjligheterna att få statsbidrag till ny- och ombyggnad av teater-, konsert- och museilokaler. Frågan om huruvida exempelvis ett sådant stödssystem skall införas för kultursektorn får i första hand prövas av regeringen i budgetsammanhang, anförde ett enhälligt utskott.

Centerpartiet anser det vara beklagligt att regeringen inte funnit det vara möjligt att i årets budgetproposition lägga fram förslag om ett stödssystem av

angivet slag. Det är uppenbart att ett sådant behövs, och särskilt framträdande är behovet på museiområdet.

Jag yrkar bifall till reservation 25, innebärande 5 milj. kr. under ett nytt anslag för bidrag till om- och nybyggnad av icke-statliga museilokaler.

Anf. 48 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! I föreliggande betänkande behandlas två vpk-motioner. Den ena gäller ökat stöd till ansvarsmuseerna. Vpk föreslår där en ökning av anslaget till de fem ansvarsmuseerna med 1 milj. kr. Tyvärr har det förslaget inte vunnit majoritet i utskottet. Det har avgivits en reservation, som jag yrkar bifall till.

Den andra vpk-motionen som behandlas gäller byggnadsvård under anslaget F 28. Kulturminnesvård. Här kan man återigen notera en liten men välkommen parlamentarisk seger för vänsterpartiet kommunisterna. Vår motion återfinns i utskottets majoritetsskrivning, och vårt krav att riksantikvarieämbetet skall få de 16 milj. kr. som ämbetet väl behöver för att fullgöra sin verksamhet har tillgodosetts. Självfallet är vi glada för denna parlamentariska seger, men ännu gladare måste riksantikvarieämbetet vara för att man har fått de pengar man behöver.

Det finns inte anledning att orda mer om detta. Jag yrkar bifall till de reservationer där vpk är med och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 49 KAJ NILSSON (mp):

Fru talman! Före ajourneringen och voteringen behandlades det här betänkandet mycket utförligt, och jag skall inte gå in på de olika posterna så noga.

När det gäller kulturutskottets betänkande 19 om anslag till kulturmiljön kan jag inkassera en glädjande framgång för miljöpartiet. Utskottet har ju accepterat en kraftig höjning av det s.k. byggnadsvårdsbidraget, anslagsposten Vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, på förslag av bl.a. miljöpartiet, med 16 milj. kr. utöver regeringens förslag. Vi är givetvis mycket tacksamma för att en majoritet insett nödvändigheten av att satsa ordentligt nu – dvs. budgetåret 1989/90 – på detta område.

Tyvärr har vi i miljöpartiet de gröna inte lyckats lika bra med höjningen till insatser för fornvård med 6 milj. kr. mer än regeringen föreslår, men vi hälsar med tillfredsställelse att moderaterna och centerpartiet föreslår en betydande ökning med 4 milj. kr., vilket framgår av reservation 3. Jag yrkar i första hand bifall till miljöpartiets reservation 4.

När det gäller insatser mot luftförorenings- och försurningsskador enligt riksantikvarieämbetets önskemål är vi glada för att ha kunnat gå tillsammans med m och c i reservation 6 med krav på en ökning om 1 milj. kr. till detta ändamål utöver vad regeringen föreslår.

Fru talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 6.

Det är helt oacceptabelt att förstöringen och söndervittringen av många av våra kulturskatter blir alltmer påtaglig. Riksantikvarieämbetet har ju krävt en uppräknig, och vi i miljöpartiet anser att denna är lika välmotiverad som uppräknigingen av anslaget till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Vi hoppas alltså i första hand att det blir 6 milj. kr.

Miljöpartiet de gröna ser med viss oro att statens konstmuseer inte ges tillräckliga medel för inköp av konst som speglar tiden och samhället och som kan ge en helhetsbild av bildkonstens utveckling i vår tid.

Fru talman! Jag får därför yrka bifall till trepartireservationen nr 14, som innebär att anslagsposten Statens konstmuseer förstärks med – som någon sade här – blygsamma 4 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit.

Personligen skulle jag med glädje se att reservation 19 fick röna allmänt bifall. Det gäller nämligen att skapa utrymme för att 15 grundbelopp skall kunna tilldelas Helsingborgs museum. Det rör sig om 1 281 000 kr. – väl motiverade pengar till bl.a. det för svenska förhållanden unika friluftsmuseet Fredriksdal, som förutom Poppes teater omfattar en fin botanisk trädgård.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 19. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 50 SYLVIA PETTERSSON (s):

Fru talman! Två av de mest spännande delarna av kulturområdet är utan tvivel kulturmiljön och museerna. Det finns så mycket utveckling på gång, det finns så många möjligheter som ännu inte är prövade. Det finns problem också. Det främsta är väl pengabristen. Men här som på andra områden skall vi akta oss för att fastna i problemen. Hos både organisationer och enskilda finns ett engagemang, som vi bör se som vår uppgift att uppmuntra och ta till vara.

Utvecklingen kommer naturligtvis att se litet olika ut i olika delar av landet, och det är bl.a. därför som vi tycker att det kan få ta litet tid att få fram allsidigt underlag för ställningstagande då det gäller den regionala kulturverksamheten i framtiden.

Det finns så många trådar som skulle kunna knytas ihop regionalt och även lokalt, om man kan och vill: museer och teatrar – både institutioner och fria grupper – bion och biblioteket och konsthallen, folkbildningen och föreningslivet, samlingslokalerna, kulturarbetarna, amatörgrupperna, radio och TV, skolan, barnomsorgen och fritidsgården. Alla kan samverka för bättre resultat – och som sagt olika i olika län alltefter intresse, förutsättningar och lust att samverka.

Det pågår ett utvärderingsarbete på dessa områden, t.ex. för att förbättra förutsättningarna att förvalta kulturhistoriska miljöer, särskilt herrgårdar och industriminnen. Det pågår forskning om åtgärder mot luftföroreningarnas inverkan på kulturmiljön, och det görs en utvärdering av förutsättningarna för förnyelse och utveckling av det regionala kulturlivet som berör även museerna och kulturmiljövården.

Fru talman! Vi har från socialdemokratiskt håll i utskottet reserverat oss mot en höjning av anslaget till byggnadsvård. Det är inte därför att vi skulle anse att anslaget redan är tillräckligt stort – mot det talar ju vårt gemensamma uttalande i utskottets betänkande förra året.

Nej, det hänger samman med att vi har gjort den bedömningen att även kulturmiljövården bör ses som en del i den regionala utvecklingen. I förnyelsearbetet kan kulturmiljön bli ett viktigt inslag, dels när det gäller ta till vara de kulturella värdena i den yttre miljön, dels när det gäller samspelet mellan kulturarvet och ett skapande kulturliv. Det framgår också

av propositionen att detta var tänkt att bli en viktig del i nästa års budget. I årets budgetproposition uppdras ju åt riksantikvarieämbetet att inför nästa budgetomgång göra en fördjupad anslagsframställning med utgångspunkt i bl.a. kulturmiljövårdens förutsättningar i landets olika delar.

Bakom våra förslag ligger en tanke och en planering som omfattar hela området. Vi utgick ifrån att det fanns liknande överväganden även i de andra partierna. Men nu har vi fått lära oss att det inte riktigt släpper. Inte för att det kan betraktas som opassande på något sätt att instämma i andra partiers goda förslag, men bevekelsegrunden borde väl vara litet stabilare, litet mer genomtänkt, än att ge regeringen smäll på fingrarna.

Skillnaden på kulturens område mellan oss socialdemokrater och alla övriga partier var ju i utgångsläget att vi hade bestämt oss för en mycket offensiv satsning på kulturen. Vi stod där med våra 300 milj. kr. och de överväganden som måste göras för att resultatet skulle bli så bra som möjligt. De flesta områden krävde utvärdering, planering och tid. Det gäller bl.a. på de områden vi behandlar i dag.

Jag kan mycket väl förstå att det blev en aning frustrerande för de flesta av er att vi tog det här initiativet på kulturområdet och att ni därför nu gör vad ni kan för att förringa den socialdemokratiska insatsen. Jag är alldeles säker på att ni på lång sikt inte kommer att lyckas.

Fru talman! Att centerpartiet har haft ett eget litet sedeltryckeri har jag misstänkt länge. Nu bekräftas det, tycker jag. Det verkar t.o.m. som om ni har utvidgat i år och fått utrymme för att låna ut nyckeln till de andra partierna. Moderaterna försöker fortfarande att hålla igen – och lyckas för det mesta ganska väl. Fast någon gång blir frestelsen att stjälpå ett socialdemokratiskt förslag även dem övermäktig. Annars känner vi igen de områden som moderaterna med förkärlek rövar på resurser – Skådebanan, Konstfrämjandet, Kultur i arbetslivet, Arbetets museum och Riksutställningar, allt som har minsta anknytning till arbetarklassen och dess organisationer. Det är de två sistnämnda institutionerna som behandlas i det här betänkandet.

Efter att ha försökt flera år i rad borde jag kanske ha givit upp hoppet om att få moderaterna på andra tankar när det gäller Riksutställningar. Men skam den som ger sig!

Jag börjar med det som borde kunna gå hem. Centralmuseerna har redogjort för en uttalat positiv inställning till samarbetet med Riksutställningar. På kultursidan i Dagens Nyheter i dag läser jag en recension av Lotte Möller av Riksutställningars senaste utställning, som heter "Himla skönt. Vad är egentligen vackert?" Lotte Möller skriver:

"Ett tåg kommer lastat. Med vadå? Med skönhet.

"Himla skönt" är en utställning som inte bara engagerar åskådarna utan också får många att känna sig saligt lyckliga.

Det är djävult i dessa den massmediala övertydlighetens tider att skicka ut något så sofistikerat på en riksomfattande turné. Det vittnar om en ödmjuk tilltro till människors förmåga att själva känna och tänka.

Men det djävaste är ändå att lyfta ut frågan om det estetiska uttrycket ur

sitt elitistiska reservat och placera den mitt i världen, där den hör hemma.”

Jag tycker att moderaterna borde falla för en sådan beskrivning. Det är ju långt ifrån så som moderaterna ibland låter påskina, att riksutställningar enbart ägnar sig åt att förmedla skärmutställningar. Riksutställningar deltar aktivt i utvecklingen av konstbildningsarbetet. Sammantaget tycker vi att Riksutställningars verksamhet är ett mycket viktigt inslag i kulturlivet.

Om vårt gamla stridsäpple Arbetets museum finns också en del att säga. Här tar jag TCO:s Inge Granqvist till hjälp. Han sade i samband med en konferens om Arbetets museum:

”De senaste 100 åren har inneburit den förmodligen största samhälls-
vandling som skett i vårt lands historia.”

Han säger vidare att den här ”genomgripande förvandlingen kunnat genomföras utan blodsutgjutelse. Men det förtjänar påpekas att omvandlingen inte har skett utan strid – en strid som om och om igen måste vinnas. Hur har då detta gått till? Vad är bakgrunden till att Sveriges befolkning, till skillnad från många andra länder, har valt att gå reformismens väg? Vilka inslag av sammanhållning, kollektiv styrka och enskilt ansvarstagande har lett till dagens resultat och framtidens förutsättningar?

Varje händelse, varje företeelse, betraktas som unik, utan sammanhang med det förflyttna, utan kontakt med framtiden, utan historiska perspektiv.

Industrins och det arbetande folkets historia har inte på samma sätt som kungligheters, adelns och prästerskapets företrädare präglat återgivandet av vår historia.”

Ett faktum är ju att vi saknar kunskaper om arbetarklassen, att denna är i stort sett outforskad, trots att arbetarklassen utgör en mycket stor del av den svenska befolkningen. Arbetarklassen har en egen historia och en egen kultur, och att utforska, dokumentera och visa den kulturen är ett ansvar som inte bara arbetarrörelsens organisationer skall ta på sig. Det borde ha ett visst nationellt intresse att så sker. Nu frågar Lars Ahlmark hur länge det skall utgå statligt stöd till Arbetets museum. Det enda jag kan svara i dag är att det skall göra det i år också. Vi spår inte om framtiden. Vi har uttalat att det inte är meningen att Arbetets museum skall bli ett statligt museum.

Fru talman! Ett resultat av museipropositionen för ett par år sedan var att ansvarsmuseerna fick ett bra resurstillskott och att medel anslogs för utvecklingsverksamhet i samarbete med kulturrådet. Nu framläggs förslag om ytterligare 100 000 kr. per ansvarsmuseum enligt framställning från kulturrådet. Dessutom får en rad museer extra anslag av engångskaraktär.

Om den moderata reservationen mot ett gemensamt anslag till de centrala museerna vill jag bara säga att här målar moderaterna upp en mycket avskräckande och fantasifull bild på väggen, och sedan blir de alldeles skräckslagna över vad de får se. Det är så här, Lars Ahlmark, att det lurar inte några ugglor i mossen. Det är troligen därför ni blivit ensamma om den reservationen.

Vi instämmer i centerpartiets bedömning att det är mycket viktigt med ekologisk kompetens på läns museerna. Däremot tror vi liksom regeringen att förutsättningarna är olika i olika län. Bl.a. är det troligt att man kommit

olika långt redan nu i uppbyggandet av sådan kompetens. Därför vill vi avvakta pågående utredning innan vi anslår medel för den här verksamheten.

Slutligen skall jag bara nämna att utskottet i enighet har beslutat att be regeringen notera att det är i hög grad motiverat att snarast påbörja andra etappen av upprustningen av naturhistoriska riksmuseet.

För att i någon mån om möjligt förkorta den här debatten skall jag nu ta upp frågan om Göteborgsmuseerna, eftersom jag ser att Ingela Mårtensson står efter mig på talarlistan. Detta är ett ärende som vi behandlat flera gånger tidigare. I samband med behandlingen av det betänkande som byggde på museiutredningen tog vi ställning mot att starta nya centrala museer. Den inställningen fullföljs i det nu föreliggande betänkandet. Frågan om stöd till de regionala institutionerna, t.ex. i Göteborg, behandlas av den nu pågående utredningen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan utom i momenten 2 och 3, där jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 51 LOLA BJÖRKQUIST (fp) replik:

Fru talman! Jag håller med Sylvia Pettersson om att det ute i regionerna finns ett stort intresse av att knyta ihop många trådar. Det är därför som det är så märkligt att socialdemokraterna har väntat så länge på att komma med sin utredning för att ge regionerna en chans att knyta ihop de trådar de önskar. Jag har erfarenhet från Östergötland, där länsteatern förra året hoppades att få ett besked om hur man såg på teaterns grundbidrag.

Vi vill inte alls frånta socialdemokraterna glädjen av att ge kulturen 300 milj. kr. Men skall vi vara rättvisa var det faktiskt så att folkpartiet förra året hade mer medel till kulturen än vad socialdemokraterna föreslog. Socialdemokraterna skyndade sig sedan att rätta till det inför valet. Alla dessa kulturarbetare som höll tysta minuter väntade och hoppades på att det skulle komma ut någonting av de löften som gavs i valrörelsen. Men tyvärr får de fortfarande vänta en tid. Tack vare att vi i utskottet, utom socialdemokraterna, har enats får i varje fall länsantikvarierna nu lättare att arbeta med alla de projekt som ligger och väntar på att få medel. Det är synd att socialdemokraterna inte stött det förslaget.

Anf. 52 LARS AHLMARK (m) replik:

Fru talman! Sylvia Pettersson hänvisade till utredningsarbetet då det gäller ökade resurser till kulturmiljövården. Men det uttalande från förra året som hon citerade gällde de förhoppningar som utskottet hade redan på den budgetberedning som skedde i höstas. Det är alltså de förväntningarna som kommit på skam, vilket jag noterar. Jag är övertygad om att när riksantikvarieämbetet har gått fram med sitt äskande, har man också haft en fast grund att stå på när det gäller möjligheterna att utnyttja pengarna på ett rationellt sätt. Längre än så går inte vi som fått majoritet för eller reserverat oss för förstärkningar.

Sedan gäller det Arbetets museum. Sylvia Pettersson säger att det inte bara skall vara arbetarrörelsens organisationer som står för pengarna. Jag tar detta nästan som ett skämtsamt uttalande, eftersom jag klagade på att det till 100 % är staten som står för driftkostnaderna och att det inte kommer något

som helst stöd från arbetarrörelsens organisationer. Hur länge skall det förhållandet få fortgå, Sylvia Pettersson? Är det så man skall behandla vissa museer eller vissa institutioner, medan andra får kämpa för sin ekonomi?

Jag kommer så till frågan om de förändringar vi vill ha när det gäller att utnyttja institutionerna själva för publikkontakter, för vandringsutställningar osv. Att vi tar en del slantar från Riksutställningar – ingalunda alla pengar – och från Skådebanan och lägger dem på de olika institutionerna beror på att vi anser att det där finns en saklig kompetens som i dagens läge inte kommer till uttryck. Vi tror alltså att en sådan omfördelning av pengar skulle vara till stor nytta.

Dessutom är det naturligtvis så att arbetarklassens historia inte bara skall skildras på ett särskilt museum i Norrköping. Varje länsmuseum och en rad andra museer har som en av sina uppgifter att skildra arbetets och arbetarklassens historia. Därför är ett särskilt Arbetets museum trots allt en litet egenartad företeelse.

Sylvia Petterson sade att det inte lurar några ugglor i mossen. Min erfarenhet är att om man stampar litet grand i marken, håller man ugglorna borta. Det kan ju i så fall vara en positiv effekt av att vi i det här fallet pekar på riskerna med den förändring i budgetsystemet som nu har genomförts.

Anf. 53 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Det står naturligtvis Sylvia Pettersson fritt att tolka de olika partiernas bevekelsegrunder för de förslag som vi varit eniga om. Vad gäller vårt parti kan jag garantera Sylvia Pettersson att vår bevekelsegrund inte varit att slå regeringen på fingrarna, helt enkelt därför att vi inte har något som helst intresse av det. Bevekelsegrunderna för oss har varit att förbättra kulturpolitiken på dessa områden, som vi anser vara viktiga.

Jag är ledsen för att Sylvia Pettersson inte tycker om att de borgerliga partierna sluter upp bakom ett vpk-förslag. Även om vi hade ansträngt oss, hade det inte funnits några formella förutsättningar att förhindra de borgerliga partierna att stödja vpk:s förslag. Den enda möjlighet som jag kan tänka mig i detta sammanhang är att vi går till Sylvia Pettersson och frågar vilka motioner vi får lov att väcka. Men det låter sig ju inte göra.

Det som inträffat och som är intressant i detta sammanhang är inte att vpk kommit med sensationellt nya förslag. Det som har inträffat är att moderata samlingspartiet, som tidigare var det parti som gjorde det möjligt för regeringen att få igenom sin politik, för första gången har ändrat taktik och nu i större utsträckning föreslår ökade anslag till kulturverksamhet. Plötsligt står regeringen där med en politik som inte går igenom. Om det är någon som ni socialdemokrater bör diskutera med, är det alltså snarare moderata samlingspartiet.

Anf. 54 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Fru talman! Centerns ledamöter i kulturutskottet har inte något sedeltryckeri, Sylvia Pettersson. Vi har noga förankrat våra förslag i partigruppen, vilket det totala utfallet av vår budget kommer att utvisa.

Ekologifrågor har hög prioritet på alla områden inom svenskt samhällsliv, och museiväsendet utgör inte något undantag. Länsmuscerna har t.ex. en

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

*Anslag till kulturmiljö
samt till museer och ut-
ställningar*

ständigt ökad medverkan i kulturmiljövården och har utvecklat en helhets-syn på kulturlandskapet och människans roll i dess omvandling. Samtidigt saknas det resurser för att denna helhetssyn skall kunna tillämpas i det dagliga arbetet.

Jag kan bara som exempel nämna att en ny skogsavdelning invigdes vid Smålands museum 1985. Så länge museet saknar ekologisk kompetens kommer emellertid den stora potential som finns vid skogsavdelningen att förbli outnyttjad. Också socialdemokraterna borde inse det och redan nu vara beredda att starta en satsning på ekologer vid läns museerna.

Anf. 55 SYLVIA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Lars Ahlmark säger att det inte behövs någon utredning utan att de 16 miljonerna till kulturmiljön skulle kunna betalas ändå. Det kom faktiskt någonting emellan betänkandet förra året och detta betänkande, och det var de 300 miljoner som jag hänvisade till, liksom uppdraget att på ett noggrannare sätt undersöka kulturmiljöns betydelse i den regionala utvecklingen.

När det gäller Stiftelsen Arbetets museum tror jag inte att jag sade att det inte bara skulle vara arbetarrörelsens organisationer som skulle betala. Jag sade att det inte bara får vara arbetarrörelsens organisationer som skall ha ansvaret för att arbetarrörelsens historia dokumenteras och visas.

Lars Ahlmark säger att moderaterna inte alls tar alla pengar från Riksställningar. Nej, tacka för det, men det som är så typiskt är att det är samma område varje gång; Riksställningar blir alltid av med pengar i de moderata förslagen.

Jag noterar att vi hela året framöver kommer att hitta Lars Ahlmark stampande i marken för att undvika att ugglorna kommer fram i mossen. Det kan vi se fram emot.

Till Alexander Chrisopoulos vill jag säga att det inte rörde sig om vpk när det gällde att tolka bevekelsegrunderna – det trodde jag att han förstod. Det har inte varit så svårt att tolka bevekelsegrunderna, därför att det har varit ganska tydligt att det har gällt att ensa om det mesta för att slå regeringen på fingrarna.

Det var inte ett renodlat stöd för vpk som gjorde att de 16 miljonerna för kulturmiljön kom till. Vpk får dela glädjen med moderaterna och miljöpartiet – men delad glädje är ju dubbel glädje, så det är väl bra.

Stina Gustavsson säger att centern inte har något sedeltryckeri. Trots det kunde 0 kr. snabbt som tanken bli 16 milj. kr. Det var därför som jag tänkte att det fanns ett sedeltryckeri. Om ni inte har det är det ännu sorgligare, därför att det måste betyda att ni inte ens har en tanke på att betala dessa pengar. Jag tror att både riksantikvarieämbetet, hembygdsrörelsen och läns museerna skulle tycka att det var katastrofalt.

Anf. 56 LARS AHLMARK (m) replik:

Fru talman! Då det gäller riksantikvarieämbetets pengar tror jag att det är svårt för Sylvia Pettersson att krypa bakom utredningar och säga att pengarna inte behövs i dag. Jag påstod inte att man inte kunde ha en viss glädje av ett utredningsarbete, men pengarna behövs i dag. Det är alldeles

utmärkt att de i viss utsträckning har kunnat ställas till förfogande genom majoritetsbeslut. Jag hade gärna sett att vi hade gått litet längre.

Slutligen vill jag nämna Arbetets museum. Problemet är att det är ett antal organisationer som står arbetarrörelsen mer eller mindre nära, delvis utomordentligt förmögna organisationer, som har ansvaret för verksamheten – låt vara att den är synnerligen mager – och har möjlighet att styra och ställa, medan det är skattebetalarna som till 100 % får betala. Det är en situation som det finns anledning att med kraft reagera mot.

Anf. 57 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Fru talman! Jag kan nöja mig med Sylvia Petterssons försäkringar att hon inte avsåg vpk när det gällde bevekelsegrunderna, dvs. att vpk inte har något intresse av att slå regeringen på fingrarna. Det kan vi vara överens om. Jag hoppas för framtiden att socialdemokraterna, i stället för att bilda majoritet med de borgerliga partierna, skall skapa en majoritet mellan arbetarpartierna för att förbättra kulturanslagen.

Det förhållandet att vpk inte ensamt står för ökningen med 16 milj. kr. förminskar på intet sätt värdet av att vpk har medverkat till ökningen.

Anf. 58 LOLA BJÖRKQUIST (fp) replik:

Fru talman! Jag trodde inte att jag skulle behöva tala om vilka bevekelsegrunder folkpartiet hade. Vi var ju alla samlade när länsantikvarierna besökte utskottet, och de kunde tala om i vilken situation de befann sig. Det är folkpartiets bevekelsegrunder.

Anf. 59 STINA GUSTAVSSON (c) replik:

Fru talman! Om Sylvia Pettersson hade hört på vad jag sade hade hon också hört att de medel som centerpartiet har äskat när det gäller kulturutskottets olika poster finns med i vår totala budget. Vi brukar se till att den går ihop.

Anf. 60 SYLVIA PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Jo då, Lars Ahlmark, vi är väl medvetna om att pengarna till riksantikvarieämbetet behövs. Jag kan gå så långt att jag säger att det som Lars Ahlmark citerade ur förra årets betänkande fortfarande gäller men att det har kommit något emellan, dels de 300 miljonerna, dels en utvärdering och uppdraget åt riksantikvarieämbetet att göra en fördjupad anslagsframställning inför nästa års budgetproposition. Det var något som folkpartiets Lola Björkquist prisade i sitt anförande för en stund sedan.

Jag vill påpeka för Alexander Chrisopoulos att jag inte sade att vpk var ensamt om kravet på 16 milj. kr., utan jag sade att vpk får dela äran med ett par andra partier.

Jag vill bara säga till Lola Björkquist att jag undrar över bevekelsegrunderna när det gäller pengarna till riksantikvarieämbetet för kulturmiljövården. För folkpartiets del blev 2 milj. kr. lika fort 16 miljoner som 0 kr. i centerns motion blev 16 miljoner.

Förste vice talmannen anmälde att Lola Björkquist anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 61 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Gång på gång tvingas vi i Göteborg uppleva statens njugghet när det gäller kulturlivet i vår stad. antingen det gäller musikteater eller andra teatrar, konstnärlig utbildning, botaniska trädgården eller som i detta sammanhang museerna.

Kulturinstitutionerna i Göteborg är av väsentlig betydelse för hela den västra regionen, men det är göteborgarna som får betala. Det är framför allt socialdemokraterna som bromsar på område efter område. Översynen av det regionala kulturanslaget låter vänta på sig, trots att en majoritet i riksdagen uttalat sig för utredningen redan för två år sedan, vilket vi hörde talas om i debatten om det förra betänkandet. Vi väntar otåligt på resultatet.

En utredning som däremot är klar är kulturrådets utredning av de centrala museerna. Den blev fullt klar 1986 och då skrev kulturrådet: "Bilden av det traditionella läns museet stämmer inte in för de kommunala museerna i storstadsområdena Göteborg och Malmö. Statsbidraget utgår dock på samma grunder. Utvecklingen har med tiden ändå fört med sig att museerna i Göteborg och Malmö påtagligt halkat efter när det gäller statsbidragsandelen medan den kommunala andelen hela tiden ökat." Kulturrådet föreslog ökade anslag för att rätta till dessa skevheter.

Kulturministern har bortsett från kulturrådets påpekande och förslag. Utredningen visade att staten betalade 75 % av kostnaderna för Stockholms museer, 13 % av kostnaderna för Malmös museer och 11 % av kostnaderna för Göteborgs museer. Det är ingen rimlig fördelning.

Försvaret för denna fördelningspolitik är att alla museer i Stockholm är av riksintresse. Det är också en sanning med modifikation, men jag skall inte ge mig in i den debatten här, utan snarare hävda att det finns museer i Göteborg som har riksintresse, för att inte säga internationellt intresse. Jag tänker i första hand på Etnografiska museet, som har en samling av bl.a. textilier från Latinamerika som är unik i världen. Svårigheten för museet är att på ett tillfredsställande sätt bevara och ställa ut sina värdefulla föremål.

Folkpartiet har uppmärksammat denna orättvisa, som drabbar Göteborgs museer. Jag hoppas att kulturminister Göransson också uppmärksammar och gör någonting åt denna orättvisa. Jag tror att väljarna i Göteborg förväntar sig det, eftersom kulturministern är invald på ett Göteborgsmandat. Folkpartiet föreslår ytterligare 15 grundbelopp till Göteborgs museer. Tyvärr har vi inte fått majoritet i utskottet för detta förslag, utan vi har fått reservera oss tillsammans med vpk. Majoriteten hänvisar i stället till den utredning som skall se över det regionala kulturstödet, vilken förhållas av regeringen.

Kerstin Ekman, Erling Bager och jag har i en motion framhållit att Etnografiska museet i Göteborg, såväl som dess motsvarighet i Stockholm, bör betraktas som riksmuseum. Samlingarna vid de båda museerna kompletterar varandra och utgör tillsammans ett riksintresse. Stockholms etnografiska museum är redan riksmuseum, men vi tycker att även Göteborgs museum kunde tas med i det sammanhanget. Därför föreslår vi att kulturrådet får i

uppdrag att se över möjligheterna att omvandla Etnografiska museet i Göteborg från kommunalt museum till riksmuseum, eller centralmuseum som det nu heter.

Utskottet svarar med att: "det inte bör inrättas fler centralmuseer". Vi diskuterar inte ett nytt centralmuseum, utan snarare att två museer som kompletterar varandra skulle kunna utgöra ett centralmuseum. Vårt yrkande gäller en översyn av denna möjlighet.

Jag yrkar bifall till reservationerna 18 och 19.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

13 § Föredrags

kulturutskottets betänkande

1988/89:KrU22 Anslag på massmedieområdet (prop. 1988/89:100 delvis).

Anslag på massmedieområdet

Anf. 62 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag ber om överseende om jag inte använder alla de minuter som jag har antecknat på talarlistan. Jag vill yrka bifall till den reservation om stödet till kulturtidskrifterna som folkpartiet och miljöpartiet har skrivit under. De har ett svårt läge, och vi tycker att ett tillskott på 2,7 miljoner skulle vara behövt.

I går var det precis tio år sedan de första närradiosändningarna påbörjades i Sverige. Om jag minns rätt var det Pingströrelsen i Jönköping som sände de allra första programmen. Mycket riktigt skall närradioföreningarna i nästa vecka fira tioårsjubileet just i Jönköping.

Bakgrunden till att den borgerliga regeringen lade fram ett förslag om försöksverksamhet med närradio var att allt fler upplevde det orimliga i att de, trots att tekniska möjligheter fanns, inte kunde sända ljudradio inom Sverige. Pingströrelsen, som var pionjärer, producerade sina program i Stockholm och skickade dem till Nordafrika, varifrån de återutsändes till svenska lyssnare.

När vi lade fram detta förslag stötte vi på mycket hårdnackat mostånd från kulturarbetarna, från de flesta som arbetade på Sveriges radio, från kommunisterna och från socialdemokraterna. Men jag vill gärna säga att det numera är en allmän uppslutning. Den stora omvändelsen kom i och med att Bengt Göransson blev kulturminister. Hedras den som hedras bör. Numera är arbetarrörelsen oerhört intresserad av närradion. Den håller väl rent av på att bli den största intressenten i närradioverksamheten. Jag tycker att det är glädjande.

Nu finns det en rad problem med närradion. De flesta av dem tror jag går att lösa ganska enkelt. De flesta sändarna behöver få en starkare räckvidd än de har i dag. Det gäller framför allt i glesbygder. Det finns i dag ingenting som hindrar detta.

Byråkratin behöver förenklas. Framför allt skall föreningarna själva

Prot. 1988/89:103
25 april 1989.

*Anslag på massmedie-
området*

kunna fatta beslut om sändningstid. Bara när de inte kommer överens skall närradionämnden behöva syssla med detta.

Avgifterna håller på att bli mycket dryga. Det är något underligt att närradionämndens byråkrati skall betalas av föreningarna. Vi tycker att myndighetsutövningen borde åvila staten. Jag tror dessutom att det är nödvändigt att acceptera att närradiosändningarna, särskilt ute i glesbygd, får en annan form än de ursprungliga hade. Jag tänker på radio Nova som sänder över Vagnhärad och Trosa. Nu trakasseras man mycket livligt av närradionämndens kansli. Men själva närradionämnden har hittills inte utfärdat några restriktioner för radio Nova. Jag tycker att det är bra. Man kan behöva ha restriktioner och ett regelsystem för ett område som Stockholm, där närradioföreningarna konkurrerar med varandra. I Vagnhärad och Trosa är inte konkurrensen överväldigande. Vill man sända gemensamt, som man gör där, skall det accepteras. Det finns ingen anledning att skapa problem på närradioområdet som inte har någon täckning i verkligheten. Jag tycker alltså att vi skall försöka komma överens om att öka räckvidden för närradiosändningarna, minska byråkratin och acceptera att också närradiosändningarna utvecklas. Det är faktiskt inte närradion som är problemet när det gäller etermediepolitiken i Sverige.

En utredning pågår, som skall bli färdig under slutet av 1989. Jag hoppas, fru talman, att vi ganska snart i riksdagen skall få ta ställning till förslag som innebär en väsentlig förenkling av hela närradiosystemet.

Med detta yrkar jag bifall till de två reservationer som gäller närradion och som folkpartiet och moderata samlingspartiet står bakom.

Anf. 63 STINA GUSTAVSSON (c):

Fru talman! När det gäller kulturutskottets betänkande 22, som riksdagen nu behandlar, skall jag inrikta mig på att något kommentera den reservation som lämnats av centerpartiet.

I reservation nr 9 föreslår vi att nordisk litteratur borde ges ut i bokserien En bok för alla. Avtalet mellan staten och Litteraturfrämjandet rörande En bok för alla skall främst avse tidigare utgiven och till svenska översatt litteratur. Mot detta har vi naturligtvis ingen erinran. Men vi anser att Litteraturfrämjandet, med den kunskap Litteraturfrämjandet besitter, med fördel även kunde få i uppdrag att ge ut litteratur från andra nordiska länder på originalspråket. Tillgången på dylik litteratur är mycket begränsad i Sverige.

Reservationerna 12, 14 och 15 tar upp information och kultur för handikappade samt anslaget till produktionskostnader för talböcker, punktskrift m.m. Vi vill öka anslaget med 1 milj. kr. Det är viktigt att samhället kan göra kraftfulla insatser för att underlätta för handikappgrupper, t.ex. afatiker och utvecklingsstörda, att ta del av kulturutbudet och därmed få ökade möjligheter till kulturupplevelser.

I detta betänkande behandlas också några radiofrågor. Centerpartiet föreslår i reservation 20 att närradioutredningen får i uppdrag att utreda ett stöd för sändande sammanslutningar på mindre orter. Kostnaden för sändarhyra är ofta mycket betungande.

Reservationerna 22 och 23 slutligen avser finländska TV-program. Vi

anser att sändningarna av finländska TV-program nu bör permanentas. Möjligheten att ta emot de finländska TV-sändningarna bör också vidgas till att omfatta även Mälardalslän och Göteborgsområdet. Det är angeläget att detta arbete bedrivs skyndsamt.

Med det anförda yrkar jag, fru talman, bifall till reservationerna 9, 12, 14, 15, 20, 22 och 23 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 64 ELISABETH PERSSON (vpk):

Fru talman! Ett stort antal kultur- och idétidsskrifter lever under knapphetens kalla stjärna. Självuppopfrande ideellt arbete kan inte kompensera stigande produktionskostnader och ökade portoutgifter. Dessa tidskrifter spelar en betydande roll i kultur-, idé- och samhällsdebatten. Det statliga stödet är emellertid ytterst begränsat. Budgetåret 1987/88 fick visserligen hela 223 tidskrifter statligt stöd. Men det sammanlagda stödet till alla dessa tidskrifter uppgick till ett belopp som var mindre än hälften av presstödet till Svenska Dagbladet. Trots att dessa tidskrifter är satta på svältkost föreslår utskottsmajoriteten en reell minskning av det statliga stödet.

Snålheten mot kulturtidsskrifterna rimmar mycket illa med det prat om satsningar på kulturen som i olika sammanhang kan höras från regeringen och från den här talarstolen. Däremot är njuget helt i överensstämmelse med kulturpolitiken över huvud taget. Man vill gärna ge sken av att kulturanslagen på olika områden höjs, medan det i själva verket mest handlar om att omdisponera och flytta pengar mellan olika poster. Tidigare under våren har det här i kammaren visats vad det verkligen handlar om i pengar. Slår man samman ökningen av de föreslagna kulturstöden och delar upp summan på antalet invånare, blir det faktiskt 12:50 per invånare. Det räcker inte ens till en bok för alla här i landet. Detta kan knappast anses vara en särskilt stor satsning.

Det är naturligtvis många kulturområden som får vidkännas besparingar. Till dessa hör kulturtidsskrifterna, men det är nu hög tid att dessa tidskrifter ges rimliga arbetsmöjligheter. Därför föreslog vi en uppräknings av det statliga bidraget med 25 %.

Ett annat litet udda område som får vidkännas nedskärningar, om utskottsmajoritetens förslag går igenom, gäller punkttidsskrifterna. Punktskrifter är avfattade på det enda språk som blinda personer kan läsa och skriva. Naturligtvis är det oerhört viktigt att det finns ett rikt och varierat utbud av sådana punktskrifter. Det måste finnas samhällsinformation och ett brett spektrum av litteratur.

Talboks- och punktskriftsbibliotekets produktion av tal- och punktskriftsböcker för lån och försäljning är av central betydelse för tillgången. Under flera år har framför allt TPB:s verksamhet med punktskriftsböcker för försäljning fått vidkännas kraftiga försämringar. Efterfrågan på sådana böcker är betydligt större än utbudet. De som kan läsa punktskrift, och tvingas göra det därför att de inte kan läsa någonting annat, har berättigade förväntningar om att verksamheten skall kunna utökas. Det är verkligen inga ohemula förväntningar. Ingen här i kammaren skulle nöja sig med det utbud av skriven litteratur som de blinda får hålla till godo med. Därför, fru talman,

anser vpk att tal- och punktskriftsbiblioteket bör beviljas 257 000 kr. högre anslag till punktskriftsböcker för försäljning.

Med detta vill jag yrka bifall till vpk:s reservationer 5 och 11.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 65 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! På grund av en höjning av hyrvideoavgiften per kassett och införande av en avgift på säljkassetter tillförs nu filmfonden ytterligare mellan 25 och 30 milj. kr. Detta betyder att man kan bli litet generösare med dessa medel. Vi är därför glada över att vi har fått vår motion tillstyrkt. Det gäller alltså att återge konstnärnämnden en fördelningspolitisk uppgift som den har haft tidigare. Det rör sig om en omfördelning från Filminstitutet till bl.a. unga filmare, och beloppet uppgår till 2 milj. kr. Därmed minskar man i motsvarande mån filmstödet.

Inom miljöpartiet de gröna ser vi också positivt på att biografier på små och medelstora orter nu får ett aktivt stöd för sin verksamhet. Därmed förstärks filmens roll i det lokala kulturlivet i kommunerna. Det har nyss pekats på den prekära situation som landets kulturtidskrifter befinner sig i. Regeringen föreslår en höjning med 747 000 kr., vilket nog bara täcker inflationen. Vissa viktiga kulturtidskrifter har en mycket svår ekonomisk situation. Distributionen tycks också präglas av godtycklighet. Det är svårt att få ut kulturtidskrifterna till detaljistledet och sälja dem. Miljöpartiet de gröna vill öka anslaget med 2,7 milj. kr. Här är vi eniga med folkpartiet och yrkar bifall till reservation 4.

Vidare föreslår vi en medelsanvisning med 2,5 milj. kr. utöver den av regeringen föreslagna, detta i syfte att stärka den svenska skönlitteraturen på marknaden. Det gäller främst utgivningsstöd till bl.a. En bok för alla samt ytterligare 15 titlar. Vidare gäller det stöd till tecknade serier för barn och ungdom samt litteratur på invandrar- och minoritetsspråk.

Herr talman! Med detta yrkar jag alltså bifall till reservation 4 och vidare till reservation 6 och 7 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 66 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! I detta betänkande finns det tio moderata reservationer som jag nu yrkar bifall till. I dessa reservationer behandlas i de flesta fall frågor där moderata samlingspartiet har velat satsa mer eller annorlunda med avsikt att höja kvaliteter eller bredda utbud. När jag har sagt detta leder det mig in på en filosofi som påminner mig om vad jag var med om i min politiska ungdom som ligger ungefär 30 år tillbaka i tiden. Jag hade långa och ingående diskussioner med bl.a. Torsten Eliasson, som torde vara bekant i denna kammare, om begreppet kollektiv kulturkonsumtion och om hur man skulle se på det här att samhället och organisationer stod för en del av kulturutbudet och att enskilda stod för annat och i vad mån det var den kollektiva kulturkonsumtionen eller enskilda människors val att möta kultur och välja kultur som var det som skulle prioriteras. När jag nu har blivit riksdagsman och kommit in i den här kretsen har jag märkt att den där debatten som vi

förde för 30 år sedan är lika aktuell i dag. Reflexionen är att man fortfarande ofta mäter begreppet kvalitet i pengar – knappast, i varje fall enligt min mening för litet. I just det här betänkandet, som handlar om kulturen på massmedieområdet, möter vi den frågeställningen i stort sett i varje kommentar som vi gör i betänkandet.

När det gäller kulturyttringarna, som kan stödjas mycket eller litet av riksdagen, tycks det vara så att åtminstone socialdemokraterna regelmässigt väljer att stödja sådana kulturyttringar som har samhället eller vissa folkrörelser som huvudman, under det att perspektivet blir ett annat när det gäller kulturyttringar som formats av andra. Det är intressant att notera att den frågeställningen, som varit aktuell ända sedan 1950-talet, lever kvar. Det är den som manifesteras i en hel rad av de reservationer som avgivits till kulturutskottets betänkande.

Jag skall ytterst kort, herr talman, kommentera några saker som direkt ansluter till den filosofi som jag nu har redovisat. En av dessa är synen på litteratur och det vi kallar för kvalitetslitteratur. Moderata samlingspartiet framför i en reservation sin mening, att det måste vara en viktig kulturpolitisk åtgärd att se till att det finns en bred lagerhållning av kvalitetslitteratur. Är det så att man tycker det bör man också lägga fram förslag som möjliggör detta, vilket vi gör i en reservation till betänkandet.

Om man tycker att kvalitetsaspekten och den filosofi jag redovisat skall prägla betänkandet bör man också se till att utgivningen av fonogram kan fortsätta och att det monopol som Svenska rikskonserter i det här sammanhanget har kan brytas.

Om kvalitetsaspekterna skall gälla, herr talman, gäller det vidare att – när enskilda och enskilda organisationer i så stor utsträckning satsar på närradio och närradioverksamhet – se till att reglerna för den verksamheten förenklas, vilket vi framför i en reservation, eller att stödet till den utökas, vilket vi framför i en annan reservation.

Tillsammans med centerpartiet har moderata samlingspartiet framfört uppfattningen att det är rimligt att, om vi vill höja kvaliteten i närradioprogrammen, också ge dem som så önskar möjlighet att ha reklam i närradioverksamheten, eftersom det omedelbart och i ett sammanhang skulle leda till att de fick resurser att höja kvaliteten i sin egen verksamhet.

Jag noterar också mycket kortfattat att vi i de moderata reservationerna har framfört dels att det inte är riksdagens utan kommunernas sak att stödja de lokala biograferna, dels att det inte är riksdagens utan lokala organisationers och myndigheters sak att diskutera lokal programverksamhet.

Jag vill avsluta med en liten kommentar till en reservation där moderata samlingspartiet och vpk har enats. Bägge partierna finner det anmärkningsvärt att vi inte kan ytterligare öka stödet till synskadades punktskriftsböcker. Vi har lagt fram ett förslag som vi fullföljt i en reservation där vi talar för mer pengar till punktskriftsböcker.

Med de här kommentarerna, herr talman, yrkar jag bifall till de reservationer där moderata samlingspartiets representanter ensamma eller tillsammans med andra partiets representanter har framfört synpunkter.

Anf. 67 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Efter de övningar vi haft i eftermiddag om kulturutskottets olika betänkanden med bl.a. ett antal socialdemokratiska reservationer är det en glädje för mig att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter. Därefter vill jag gå över till att något kommentera de inlägg som här har gjorts.

Biograferna berördes senast i Göran Åstrands inlägg. Jag vill bara konstatera att vi tycker att det är en viktig kulturpolitisk uppgift – samtliga partier med undantag för moderaterna är överens om det – att stödja mindre biografer runt om i landet. Ett nytt stöd har inrättats i bl.a. detta syfte, det s.k. stödet till paralleldistribution, som innebär att man kan göra ett större antal kopior av nya filmer så att man kan ha premiär på flera mindre platser samtidigt som man har det i de kommersiellt mer intressanta områdena av landet. Detta bidrar till att stimulera filmintresset också ute i landet.

Låt mig därefter gå över till stödet till kulturtidskrifterna, som berörts i nästan alla de tidigare talarnas inlägg. Det är fel att säga att det inte sker någon ökning på den punkten. Utöver det påslag på, för att vara exakt, 747 000 kr. som föreslås i propositionen konstateras att ytterligare 1,5 milj. kr. friställs för att användas i detta syfte genom att behovet av pengar för försöksverksamhet minskar. Det innebär att man får 2,25 miljoner ytterligare i friska pengar. På ett anslag som dessförinnan låg under 19 milj. kr. – 18,7 eller någonting sådant – är detta faktiskt ett ganska hyggligt påslag. Om jag räknar rätt i huvudet är det över 12 %. Jag skall inte svära på den siffran men ungefär där någonstans ligger det.

Stina Gustavsson tog i sitt inlägg upp En bok för alla. Vi tycker från socialdemokratisk sida liksom centern självfallet att det är viktigt att stimulera den verksamheten, inte minst med hänsyn till det nära sambandet mellan bokdistribution och utmärkta lässtimulerande insatser som finns när det gäller just En bok för alla-verksamheten. Men vi är inte så benägna att nu sätta i gång med en produktion på nordiska originalspråk i samband med den här verksamheten, bl.a. med hänvisning till att Nordiska rådet har beslutat rekommendera ministerrådet att vidta åtgärder för att få till stånd den bokserie som Stina Gustavsson här diskuterat.

Dessutom vill jag gärna hänvisa till den handlingsplan för nordiskt kulturellt samarbete som kom ut någon gång kring årsskiftet och som tar upp de frågor som diskuterades i Nordiska rådet. Den är dessutom i sak en nyttig övning i att förstå nordiska språk. Det finns alltså ingen anledning att nu biträda det yrkande som centerpartiet här framfört.

Vidare har man diskuterat talboks- och punktskriftsbiblioteket. Jag vill där bara göra ett allmänt konstaterande. Utskottet säger mycket klart – där tror jag t.o.m. att vi är helt överens – att regeringen, om de i budgetpropositionen föreslagna medlen visar sig vara otillräckliga, skall återkomma med förslag om tilläggsanslag. Just i morgon skall utskottet justera innevarande års tilläggsproposition i det avseendet, och den justeringen innebär just ett tilläggsanslag i det här avseendet.

Också närradion har diskuterats av de flesta talarna. Jag vill bara göra det konstaterandet att det för närvarande pågår en utredning som kommer att vara klar någon gång kring årsskiftet och som tar upp de frågor som

aktualiseras av flera av reservanterna. Frågan om räckvidden är ett exempel på detta liksom frågan om närradioföreningarnas juridiska ställning och frågan om man skall ha skyldighet att använda televerkets sändare.

Avgifterna kan man självfallet diskutera. Det finns dock en tanke bakom dem, även om man inte har argumenterat utifrån det: Eftersom närradioföreningarna består av lokala ideella föreningar kan föreningarna väga de insatser som man gör i närradion mot andra sätt att nå ut med information. Det kan jag tänka mig är en av tankarna bakom det här resonemanget.

Sedan några ord till Elisabeth Persson. Jag menar med resonemanget när det gäller kulturtidskrifterna att det är fel att påstå att det sker en rejäl minskning. Det tror jag mig faktiskt ha kunnat visa med den sifferexercis jag hängivit mig åt.

Jag skall ägna mig åt ytterligare sifferexercis. Elisabeth Persson sade att kulturstödet är 12:50 per invånare. Jag menar att det inte är det. I ett större sammanhang, som jag redogjorde för i den stora principiella debatten i eftermiddags, sade jag att de totala kulturella satsningarna är i storleksordningen 11 000 milj. kr. Placerar man decimalkommat rätt blir summan 1 250 kr. – det är inte så illa. Sådan är situationen.

Herr talman! Slutligen vill jag till Göran Åstrand säga att jag faktiskt inte känner igen mig då han säger att kulturyttringar som står arbetarrörelsen och socialdemokraterna nära ensidigt prioriteras av arbetarrörelsen, medan den i stort sett struntar i andra.

Först vill jag konstatera att större delen av svenskt kulturliv i så fall är socialdemokratisk, enligt det resonemang som Göran Åstrand för. Han tar sig dessutom friheten att kollektivansluta detta kulturliv till Sveriges socialdemokratiska arbetarparti – en kollektivanslutning som vi är i full färd med att upphäva.

Med andra ord vill jag påstå att det inte är på det sättet. Vi skall inse att politik i det här fallet i vart fall handlar om olika värderingar. Man värderar olika saker på olika sätt i kulturlivet. Vi socialdemokrater tycker att det är viktigt att prioritera en bred folklig kultur, självfallet under medverkan av kulturarbetare.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 68 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag begärde ordet därför att jag fascinerades av Göran Åstrands filosofi nyss när han talade om den kollektiva kulturkonsumtionen. Kollektiv kulturkonsumtion måste väl rimligen vara då man går på Operan och sitter tillsammans med tusen andra människor och lyssnar på en operaföreställning. Det är väl kollektiv kulturkonsumtion – eller när man går på bio. Men han menar inte det. Han menar att om man går till bokhandeln och köper en bok som råkar vara utgiven av En bok för alla, då är man en kollektiv kulturkonsument. Hur skall man skilja en kollektiv bokläsare från en icke kollektiv bokläsare som har köpt en bok som har givits ut av Bonniers? Det skulle vara spännande att få veta av Göran Åstrand.

Jag noterade också att han vände sig mot utgivningen av grammofonskivor av Caprice. En av de skivorna beskrevs i söndags av Dagens Nyheter. Det är en jazzskiva utgiven av en grupp som heter Chapter Seven. Skivan heter

Thumbs Up. Det är en lysande inspelning. Det är experimentell jazz, kammarjazz och mycket exklusiv jazz. och enligt Dagens Nyheter har 89 exemplar av skivan sålts.

Det är naturligtvis skamligt att spela in skivor som säljs i bara 89 exemplar, men om den musiken är gjord av lysande musiker som får tillfälle att dokumentera sitt jazzkunnande tycker jag faktiskt att det sett i ett något längre perspektiv än detta budgetårs kan vara värt att låta Caprice spela in även denna exklusiva jazzmusik, som aldrig platsar på de etablissemanngårdar där den verkligen omfattande kollektiva musikkonsumtionen pågår.

Anf. 69 ELISABETH PERSSON (vpk):

Herr talman! Till Åke Gustavsson vill jag säga om stödet till kulturtidskrifter: Tyvärr, det räcker inte på långa vägar. Bara ökningen av portokostnaderna för dessa tidskrifter äter upp de mesta pengarna. Kulturtidskrifternas hela verksamhet baseras i hög grad på ideellt arbete. Det är på tiden att de får rimliga arbetsmöjligheter.

Det staten ger med ena handen tar den tillbaka med den andra. Ett par exempel på det är som sagt ökade portokostnader och moms.

När det gäller punktskrifter för blinda är medlen redan otillräckliga, det vet vi. Det vore dessutom för dessa punkttidskrifter bra om de slapp leva på nådepengar och i stället för planering av verksamhet osv. redan från början av året kunde veta vilket stöd de verkligen kan få.

Jag vill alltså upprepa mitt bifallsyrkande till våra reservationer i dessa frågor.

När det gäller kulturstöd och ökning av kulturstöd påpekade jag att det var ökningen av stödet till kulturen som blir 12:50 per år om man slår ut det per invånare i det här landet.

Jag vet också att det totala kulturstödet är större, men av den så omtalade satsningen på kulturen som det är fråga om blir det alltså 12 kr. och 50 öre per år. Där är jämförelsen med En bok för alla väldigt bra. Ökningen räcker inte ens till en sådan bok.

Anf. 70 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! I Sverige är tillgången på litteratur på originalspråk från andra nordiska länder mycket begränsad. I det avseendet skiljer sig förhållandena i vårt land från dem som gäller i de övriga nordiska länderna.

För att öka språkförståelsen och därmed stärka den nordiska gemenskapen och samarbetet är det viktigt att utgivningen av de andra nordiska ländernas litteratur på originalspråk får ekonomiskt stöd. Det kan t.ex. ske på det sätt som jag tidigare redogjorde för, nämligen genom att nordisk litteratur på originalspråket ges ut i bokserien En bok för alla.

Anf. 71 GÖRAN ÄSTRAND (m):

Herr talman! För att börja replikera på vad vice ordföranden i kulturutskottet sade, vill jag påpeka att jag inte i mitt inlägg sade någonting om arbetarrörelsens organisationer eller det socialdemokratiska partiet. Jag redovisade en filosofi som jag skall utveckla i nästa mening. Den filosofin handlade om att jag har ett mycket bestämt intryck av att insatser som

samhället gör – eller som vissa folkrörelser gör – spontant får stöd i utskottet av socialdemokraterna. Jag efterlyste en bredd. Åke Gustavsson, som skulle kunna leda till högre kvalitet. Det var mitt budskap i den delen av anförandet.

Det var naturligtvis trevligt att Bengt Göransson gick upp och kommenterade mitt anförande om kollektiv kulturkonsumtion. Uttrycket är inte mitt utan Torsten Eliassons, som jag samarbetade med mycket länge på 50- och 60-talen, inte minst då har var rektor på Biskops Arnö och sysslade med Föreningen Norden. Han utvecklade en syn på kultur och kulturkonsumtion som kunde dels ta sig mer kollektivistiska termer, dels ta sig mer individualistiska termer.

Jag noterade i mitt inlägg att den debatten fortfarande pågår och leder till sådana ställningstaganden som i utskottet.

En konkret punkt. Jag ville diskutera Caprice och fonogrammen och deras ställning. Tänk om de i stället hade arbetat under konkurrens på det sätt som moderata samlingspartiet vill i den reservation som vi nu framför. Då hade de kanske lyckats bättre med sina produkter, bl.a. den som Bengt Göransson här nämnde. Jag har alltså inte sagt att man skall hindra eller förbjuda den verksamheten. Jag har sagt att den skall breddas, så att även andra skall kunna producera fonogram på likvärdiga villkor.

Anf. 72 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! För att undvika alla missförstånd skall jag bara säga till Elisabeth Persson att en ökning på 12 kr. och 50 öre per år alltså motsvarar 100 milj. kr. ytterligare i reformpengar. Utöver detta måste tidigare åtaganden fullföljas, t.ex. det vi nyss diskuterade om punkttidskrifterna. Vi talar om ytterligare reformpengar. Det var det ena jag ville säga.

Det andra är att jag faktiskt inte tycker att det är så illa att få en uppräknings på mellan 12 och 13 % som det i praktiken handlar om. Visst kunde vi önska att kulturtidskrifterna skulle få mer, men det är ändå en hygglig uppräknings – utan att det handlar om ytterligare reformpengar.

Jag har inte mycket att säga till Stina Gustavsson mer än att än en gång hänvisa till de överväganden som sker inom nordiska ministerrådet. Vi får väl se vad som händer.

Jag skall inte gräla med Göran Åstrand om hur han uttryckte sig. Om Göran Åstrand efterlyser mer bredd när det gäller det socialdemokratiska synsättet på kulturpolitiken, så välkomnar jag honom. Det är just bredden vi är ute efter. Det gäller att nå ut till breda folklager, och det gäller att nå ut och få en bred geografisk spridning. Men detta förutsätter kvalitet och mångfald – självfallet. Det har framgått av den tidigare, principiellt inriktade kulturdebatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

Anslag till polisväsendet

Anf. 73 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Brottsligheten har ökat kraftigt under 1980-talet och ligger i dag på en oacceptabelt hög nivå. År 1988 anmäldes över en miljon brott.

Brott mot liv och hälsa har ökat med drygt 39 % under tiden 1980–1987. När det gäller tillgreppsbrotten var ökningen under samma period ca 26 %. Antalet misshandelsbrott har ökat från 24 000 i början av 1980-talet till 37 000 år 1988. Antalet rån har ökat från 3 200 till 4 200 under samma tid. Våldtäkterna har ökat från knappt 800 anmälda sådana 1980 till drygt 1 200 år 1988, alltså en ökning med inte mindre än 50 %.

Den verkliga brottsnivån är emellertid betydligt högre än vad statistiken utvisar, beroende på att många brott inte anmäls. Genom intervjuundersökningar har visats att årligen var femte person drabbas av egendomsbrott och att var tjugonde person utsätts för våld eller hot om våld.

Näst efter våldsbrott är naturligtvis bostadsinbrotten mest kränkande för dem som drabbas. Försäkringsbolagen har tvingats höja premierna för hemförsäkring med direkt hänvisning till det stigande antalet bostadsinbrott. På motsvarande sätt ökar kostnaderna för bilförsäkringar, bl.a. på grund av fler bilstölder och bilinbrott.

Mot denna bakgrund är det mycket allvarligt att polisens resurser undergått en betydande minskning under senare år.

Den främsta orsaken till denna minskning är att det alltsedan socialdemokraterna återkom till makten 1982 rekryterats alltför få nya aspiranter till polishögskolan. Under den borgerliga regeringsperioden 1976–1982 antogs sammanlagt 4 124 polisaspiranter. Sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde 1982 har endast 1 360 aspiranter antagits, alltså bara en tredjedel så många under lika lång tidsperiod.

Under den senaste tioårsperioden har ca 700 årsarbetskrafter inom polisen fallit bort. Orsaken är förutom låga aspirantantagningar främst arbetstidsförkortning, sociala ledigheter och pensioneringar. Detta har lett till en poliskris.

Eftersom det tar tre år att utbilda en polisman, påverkar de senaste årens låga aspirantantagningar poliskårens storlek ända in på 1990-talet. Rikspolisstyrelsen beräknar att ca 400 poliser kommer att försvinna bara under det närmaste året utan att kunna ersättas av ny personal. De årliga avgångarna beräknas till mellan 500 och 600 polismän varje år under de kommande åren.

Regeringen har nu föreslagit att 600 nya polisaspiranter skall tas in till polishögskolan under kommande budgetår. Eftersom dessa emellertid inte är färdigutbildade förrän om tre år, bör enligt det moderata förslaget också 600 administrativa befattningshavare nyanställas. Många av de uppgifter som i dag utförs av polismän är uppgifter som inte kräver den särskilda kompetens som följer med polisutbildningen, varför de lika väl kan utföras av administrativ personal. Genom att fler administrativa tjänstemän anställs

kan alltså ett stort antal polismän frigöras för ren polistjänst. En sådan förstärkning skulle, till skillnad från ökad antagning av aspiranter, dessutom ge omedelbar effekt. Vi skulle då redan till sommaren kunna få ut fler poliser på gator och torg. Vi skulle också snabbt kunna placera ut de kvarteropoliser som dragits in men som så väl behövs i människors närhet.

Regeringens åtgärd att bara tillfälligt ställa medel till förfogande för vissa administrativa förstärkningar är inte tillräcklig för att verksamheten vid polisen varaktigt skall kunna bedrivas effektivare och därmed bidra till att det besvärliga personalläget förbättras.

De skador som 1980-talets minskade polisresurser har tillfogat polisens organisation, trovärdigheten till polisens arbete och rättssamhället i stort kommer med all sannolikhet att bestå under hela den resterande delen av detta århundrade. Det är därför nödvändigt att nyrekryteringen av poliser hålls på en hög nivå under lång tid framöver.

Det är vidare angeläget att regeringen planerar inte bara för en fortsatt ökad antagning av aspiranter utan också för att det vid polishögskolan finns tillräcklig kapacitet och tillräckliga resurser för att utbilda ett större antal än de 600 som nu föreslagits för nästa budgetår.

För att skapa utrymme för ökad antagning av polisaspiranter bör till- eller ombyggnad ske av polishögskolans lokaler i Solna. Regeringen bör snarast uppdraga åt byggnadsstyrelsen att projektera de förändringar som erfordras för att åstadkomma detta.

Herr talman! Även om det är väsentligt att kriminalpolitiken sträcker sig över en mängd olika fält som skola, socialtjänst, sjukvård, bostads- och familjepolitik, måste ändå tyngdpunkten i samhällets resursmässiga insatser ligga på polisen i syfte att fortlöpande garantera medborgarna deras berättigade krav på säkerhet till liv och egendom och till att den allmänna ordningen upprätthålls.

Polisen måste därför ha tillgång till tillräckliga resurser. Annars riskerar vi att få en utveckling som leder till att medborgarna tar till oacceptabla medel för att skydda sig eller tar lagen i egna händer för att beivra brottsligheten.

Redan i dag förekommer olika former av s.k. medborgargården på skilda håll i landet, och denna företeelse kan förväntas öka om den personella nedrustningen av polisen fortsätter.

Ett tecken på att polisens resurser är alltför underdimensionerade för att klara ett modernt och utvecklat samhälles krav på ordning och säkerhet är att såväl privata organisationer som företag och myndigheter har börjat ägna sig åt egen polisverksamhet eller begär att få göra det.

Bevakningsföretagen får en allt större marknad, och sådana kriminalpolisuppgifter som polisen av resursskäl inte klarar av fullgörs i en växande omfattning av exempelvis de stora företagen själva eller genom olika former av privata utredningsföretag.

Många myndigheter, såsom exempelvis trafiksäkerhetsverket, vägverket och luftfartsverket, söker sig egna vägar när polisen inte anser sig kunna fördela tillräckliga resurser till uppgifter på dessa myndigheters sakområden.

T.o.m. kommunerna överväger hur man skall kunna organisera och finansiera egna poliser. Enskilda medborgare, som har ekonomiska möjligheter, "köper" egen säkerhet.

Inte minst det sistnämnda förhållandet visar att den politik som förs av regeringen på det här området är osolidarisk, eftersom det i första hand är de svaga grupperna i samhället som drabbas.

De som har gott om pengar klarar sig alltid. De har möjlighet att köpa dyra lås och dyra larmanordningar, medan övriga medborgare är helt utlämnade till den rättstrygghetspolitik som regeringen behagar föra.

Herr talman! I ett rättssamhälle måste en av statens viktigaste uppgifter vara att garantera rättssäkerhet och rättstrygghet. Medborgarna skall kunna känna trygghet till liv och egendom. Om inte den personliga säkerheten är tryggad, rycks grundvalen undan för hela samhällslivet. Det samhälle som inte kan garantera medborgarna personlig säkerhet kan inte utvecklas.

Polisens uppgift i rättssamhället är förutom att övervaka den allmänna ordningen och säkerheten att förebygga och klara upp brott.

Den s.k. uppklaringsnivån är emellertid mycket låg i vårt land. I genomsnitt klaras endast tre av tio brott upp. När det gäller exempelvis biltillgrepp är det bara 16 % som klaras upp. Vid bostadsinbrott är siffran 10 % och i fråga om stöld från motorfordon bara 5 %.

En förstärkning av polisens resurser skulle öka upptäcktsrisken och därmed också bestraffningsrisken. Detta skulle i sin tur få en brottsavhållande effekt.

Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 5.

Anf. 74 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! I långa stycken kan jag instämma i vad Jerry Martinger nyss sade. Folkpartiet och moderaterna har ju också en gemensam reservation vad beträffar antagningen av polisaspiranter.

I flera år har vi från folkpartiet krävt att det skall utbildas fler poliser än vad socialdemokraterna gått med på. Vi har gjort det, och vi gör det fortfarande, med hänvisning till att antalet brott har ökat, till att antalet uppklarade brott har minskat och till att det finns ett stort antal brott som över huvud taget ej anmäls till polisen, därför att medborgarna inte tycker det vara någon idé – brotten blir ändå inte uppklarade.

Vi har krävt att fler poliser skall utbildas också därför att avgångarna från polisyrket har varit stora. De har t.o.m. ökat under senare tid. Det finns lediga tjänster som inte kan besättas med utbildade poliser, och man kan vara tämligen säker på att skillnaden mellan antalet tjänster och utbildade poliser kommer att öka.

Regeringen har nu äntligen gått med på våra krav på fler polisaspiranter. Den vill nu öka intagningen av elever vid polishögskolan från 360 till 600. Majoriteten i utskottet kan rent av i år kosta på sig att skriva att personalsituationen inom polisen är bekymmersam. Så har det inte låtit här i kammaren, när vi under de senaste åren har diskuterat den här frågan och när våra krav har avvisats.

Just därför att situationen hotar att bli ännu värre är det för oss i folkpartiet svårt att förstå att man kan säga, att det inte nu är nödvändigt att ta ställning till och planera för vårt krav på en ökning av antalet polisaspiranter åren framöver. Det är ju just ryckigheten i planeringen som varit till så stor skada, och det är för att undvika en sådan ryckighet som riksdagen enligt vår mening

bör uttala att utbildningsresurserna skall byggas ut så, att vi nästa budgetår kan utbilda ytterligare 200 aspiranter. Bl. a. skulle personalläget i Storstockholm på sikt förbättras. Nu klarar inte polishögskolan mer än de 600 som regeringen föreslår under detta budgetår. Men för att man inte nästa år skall kunna säga att utbildningsresurserna inte räcker till vill vi nu ha ett uttalande om att resurserna skall byggas ut så att vi nästa år kan kräva att ytterligare 200 aspiranter antas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2 liksom till reservationerna nr 4 och 7. Det behövs inte bara fler poliser utan också bättre resurser till polisen. Detta har rikspolisstyrelsen krävt, och det är ett krav som vi i folkpartiet stödjer. Vi vill att polisen skall få 5 milj. kr. utöver vad regeringen föreslår, och vi vill ge statens kriminaltekniska laboratorium möjlighet att utveckla den så viktiga DNA-tekniken genom att låta laboratoriet anställa två biologer. Det är innebörden av reservationerna 4 och 7.

Anf. 75 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! I ett rättssamhälle som det svenska har polisen en mycket viktig uppgift. Uppgiften innehåller många delar. En självklar del är att avslöja brottslingar, men när det gäller att i ett mer långsiktigt perspektiv minska brottsligheten kan det förebyggande arbetet vara minst lika viktigt. Jag tänker på kvarterspolisens arbete, som är ett sätt att påverka i förväg genom närvaro – men också på polisens arbete med upplysning i skolor samt till föräldrar och organisationer. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med ytterligare uppräknningar av ytterligare polisiära arbetsområden – men de är många.

Känslan av trygghet hos gamla och handikappade – särskilt i storstäder – är i stor utsträckning också beroende av tillgång på poliser som syns på gator och torg och andra platser där människor uppehåller sig. Bara det faktum att poliser finns ute bland folk, utan att för tillfället ha någon annan speciell uppgift, har en välgörande inverkan på människors känsla av trygghet.

Det är viktigt att polisen har goda arbetsförutsättningar och att det finns poliser i tillräckligt antal. På båda dessa områden finns det brister i dag som är allvarliga.

När det först gäller de materiella förutsättningarna är behovet stort av förbättringar på lokalsidan på många håll i landet. Många motioner har väckts, och det är inget tvivel om det välgrundade i de flesta förslagen. Här sker dock en kontinuerlig ny- och ombyggnadsverksamhet i takt med att ekonomiska resurser kan anvisas.

När det gäller tillgången på utbildade poliser är situationen avsevärt värre. Speciellt besvärliga är förhållandena i Stockholmsområdet. Men även om man tar hela landet i betraktande finner man att polisbristen är ett problem. Under 1988 har dessutom spontanavgångarnas antal ökat, och prognosen pekar på att obalansen mellan antalet tjänster och tjänsteinnehavare inte bara kommer att bestå utan kommer att förstärkas under kommande år.

Det är alldeles tydligt att man både måste utbilda fler för polisycket och sätta in åtgärder så att de utbildade inte finner för gott att lämna yrket.

Centerpartiet har föreslagit en rad åtgärder som skulle medverka till en förbättring inom polisväsendet. Vi föreslår t.ex., utöver vad regeringen

föreslagit i propositionen, ytterligare 10 milj. kr. att användas för rekryteringsfrämjande åtgärder.

Eftersom det tar tid att uppnå effekt på antalet poliser genom ökad utbildning, menar vi att det är nödvändigt att redan nu ta ställning för högre intagning till polishögskolan under en längre följd av år. Det räcker inte med ett enstaka år, som regeringen föreslagit. Vi säger också från centerns sida att man bör räkna med att det kommer att krävas högre utbildningskapacitet än den nuvarande, som innebär möjlighet att utbilda 600 aspiranter. Därför föreslår vi att möjligheterna till regionalisering av viss del av en utökad polisutbildning undersöks.

På litet längre sikt bör nya administrativa tjänster tillskapas för att ge möjlighet att varaktigt avlasta utbildade poliser sådana arbetsuppgifter som kan skötas av andra. Men för att tillräcklig effekt skall uppnås krävs alltså både fler utbildningsplatser för poliser och att vissa arbetsuppgifter förs över till annan personal.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 1, 3 och 6 i betänkande nr 15 från justitiekommittén.

Anf. 76 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Polisens arbete har under lång tid varit föremål för en omfattande debatt, som inte i alla avseenden varit positiv. Därför tycker jag att det är särskilt glädjande att konstatera att så många unga människor söker sig till polisens utbildning. Antalet sökande till utbildningen för nästa budgetår är ca 2 200. Av dessa skall 600 plockas ut. Jag tycker att detta vittnar om en tro på polisens verksamhet och om att poliserna önskar göra ett bra jobb. Detta bestyrks också av intervjuer i massmedia.

Herr talman! Till detta betänkande har fogats ett antal motioner som har resulterat i sju reservationer. Jag vill redan nu yrka avslag på samtliga motioner och reservationer.

I reservation 1 krävs ytterligare pengar för rekryteringsbefrämjande åtgärder.

I reservationerna 2 och 3 krävs fler antagningar till polishögskolan, och i reservation 4 krävs ökat anslag till statens kriminaltekniska laboratorium.

I vad gäller anslag till lokala polisorganisationer har avgivits två reservationer.

Slutligen finns en reservation för ökat anslag till utrustning inom polisväsendet. Jag vill kort kommentera reservationerna.

Regeringen har beslutat om ytterligare 5 milj. kr. till rekryteringsbefrämjande åtgärder under innevarande budgetår. Givetvis måste man från regeringens sida följa utvecklingen noggrant och om så skulle erfordras komma tillbaka med förslag till ytterligare åtgärder.

Till polishögskolan tar man emot högst 600 aspiranter. Det är ett beslut som alla partier i dag är överens om, dvs. att det skall antas 600 aspiranter under innevarande budgetår. Jag tycker inte att det är meningsfullt för riksdagen att i dag fatta beslut om en fortsatt ökning av antalet polisaspiranter. Jag tycker att man först skall avvakta och se hur de åtgärder som finns redovisade i budgeten och i betänkandet kommer att påverka personalläget inom polisen.

Inom regeringskansliet bereds ett förslag om samordning av det rättsmedicinska, rättstekniska och kriminaltekniska undersökningsväsendet. Jag finner i dag ingen anledning att föregripa resultatet av det arbetet.

Under innevarande budgetår kommer 66 milj. kr. av lönebidraget för polismanstjänster att kunna användas för förstärkningar på den administrativa sidan. Ett motsvarande beslut kan vi också vänta oss för det kommande budgetåret. De medel som är anslagna till utrustning inom polisväsendet, 40 milj. kr., bedömer vi bör räcka för innevarande budgetår.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande nr 15.

Anf. 77 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Det behövs enligt utskottsmajoritetens skrivning åtgärder på både kort och lång sikt för att avhjälpa den svåra personalsituationen inom polisen. Ändå kan Ulla-Britt Åbark säga att det nu är för tidigt att säga något om hur det skall bli nästa budgetår. Vi vill bara ha en utbyggnad av polishögskolans resurser så att man kan ta emot ytterligare aspiranter nästa budgetår. Det är väl åtgärder på lång sikt?

Utskottsmajoriteten skriver i betänkandet att det behövs åtgärder både på kort och på lång sikt. Ändå avvisar Ulla-Britt Åbark bestämt att vi nu skall göra något åt intagningen för nästa år. Men det vore väl att göra något på lång sikt.

För övrigt, Ulla-Britt Åbark, sade man förra året inte ett ord om den bekymmersamma personalsituationen. Då var 360 polisaspiranter exakt, precis lagom. I år är 600 aspiranter exakt, precis lagom.

Anf. 78 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Herr talman! För tids vinnande ber jag att få instämma med Lars Sundin.

Anf. 79 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Jag måste faktiskt säga detsamma.

Anf. 80 ULLA-BRITT ÅBARK (s) replik:

Herr talman! Det är roligt att höra att de tre borgerliga partierna instämmer i att allt är precis lagom. Jag tycker också att 600 nya polisaspiranter är precis lagom i år. Detta bevisar att vi som parti kan ändra oss från 360 till 600 aspiranter. Jag tycker att vi skall krediteras för detta. Det finns då hopp om att vi även fortsättningsvis kan ändra oss om behovet är lika stort.

Anf. 81 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna skall inte krediteras för att 600 aspiranter antas i år. Det går inte att anta fler än 600 aspiranter i år på grund av den politik som socialdemokraterna har fört. Utbildningsresurserna på högskolan klarar inte av fler aspiranter. Vi skulle gärna ha sett att ytterligare aspiranter hade antagits i år. Det fanns ju så många som ville börja aspirantutbildningen på polishögskolan, men resurserna räckte inte till. Vi vill redan i år se till att resurserna byggs ut så att det redan nästa budgetår kan antas fler aspiranter.

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

*Anslag till polisväsen-
det*

Anf. 82 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Ulla-Britt Åbark säger att det inte är meningsfullt att i dag fatta beslut om en fortsatt ökning av antalet aspiranter. Jag vill då ännu en gång betona att det inte går att anta fler aspiranter i år, eftersom polishögskolan inte är anpassad till fler än 600. Vi måste därför planera för ökad intagning framöver, bl.a. med en utbyggnad av polishögskolan.

Glöm inte bort, Ulla-Britt Åbark, de siffror som jag nämnde i mitt inledningsanförande. Under de sex borgerliga regeringsåren antogs 4 124 polisaspiranter. Men under de sex senaste socialdemokratiska regeringsåren har bara 1 360 aspiranter antagits. Det är väl självklart att det har blivit ett kraftigt underskott under denna tid som det kommer att ta lång tid att reparera. Det är därför som vi vill försäkra oss om att det finns resurser framöver för att så snabbt som möjligt kunna reparera underskottet.

Anf. 83 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara ännu en gång understryka vikten av att man har en fasthet i planeringen så att det känns meningsfullt för unga människor att planera för en utbildning inom det här yrket. Man bestämmer sig inte i en handvändning för vilken utbildning man vill inrikta sig på. Därför är detta viktigt.

Sedan vill jag från centerns sida understryka att det är viktigt att man överväger en regionalisering. En viss del av problemet att man inte kan anta fler aspiranter beror på en överhettning i Stockholmsområdet, dvs. det finns svårigheter att bygga här. Därför vill vi att man ser över denna regionalisering.

Anf. 84 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Det har sagts många kloka ord i denna debatt, och jag vill instämma i vad Jerry Martinger, Lars Sundin och Anders Svärd tidigare har sagt. Då jag själv är polis vill jag ändå lämna några synpunkter i det här ärendet.

I dag är svensk polis inne i en mycket besvärlig situation. Personalläget är prekärt, samtidigt som ärendebalanserna bara ökar. Sedan flera år tillbaka har det skett en numerär minskning av antalet poliser. Det har också under flera år varit en alltför knapp intagning till polishögskolorna, samtidigt som avgången från polisyrket ökat. Dessutom har brottsligheten ökat, som vi har hört även från andra talare i dag. Detta har gjort att vår polismakt i dag står inför stora problem när det gäller att upprätthålla den ordning och säkerhet i samhället som vi förespråkar.

Antalet vakanser i Stockholm är rekordstort. Men det gäller också på andra håll i landet. Många av dessa vakanser har uppkommit bl.a. genom delpensioner, tjänstledigheter osv. Dessa vakanser får inte utannonseras, och det gör att det blir ett stort antal tomma tjänster. Samtidigt har antalet extra polismän minskat. I mitt hemlän t.ex. har vi inte fått någon tilldelning av extra polismän de senaste åren. Det ser inte ut som om vi skulle få någon extra polisman under de närmaste åren. Det kommer att innebära stora svårigheter.

Det är nu flera år sedan Svenska Polisförbundet varnade för denna

utveckling. Men regeringen lyssnade inte på varningssignalerna. I dag står vi med ca 800 avgångar per år från polisyrket. Intagningen av aspiranter har glädjande nog ökat till 600. Men trots beslutet om ökad intagning finns det fortfarande ett stort glapp på ca 200 poliser. Sedan skall vi komma ihåg, som också har sagts här, att det tar tre år tills polisaspiranterna är utbildade och kan klara ett självständigt arbete. Detta gör att det under många år kommer råda brist på poliser.

Varför har det blivit så? Egentligen finns det flera orsaker. Personalläget har ju varit besvärande under många år, samtidigt som brottskurvan har stigit. Sammantaget har detta gjort att arbetsbelastningen på den enskilde polismannen har blivit allt hårdare. Detta i kombination med många gånger obekväma arbetstider, dåliga lönevillkor och övriga arbetsförhållanden har gjort att många poliser sökt sig andra arbetsuppgifter.

Vi har en bra poliskår i Sverige. Vi måste på olika sätt arbeta för att försöka behålla de poliser vi har i tjänst. Det gäller både här i Stockholm och i övriga landet. Att det är brist på poliser är inte enbart ett Stockholmsfenomen. Bristen finns i hela landet. Läser man i olika länsstidningar finner man att på de flesta platser finns det problem på grund av att poliserna är för få. Även om jag under några år har varit tjänstledig från polisen har jag ändå en regelbunden kontakt med mina gamla kolleger. Att döma av de signaler som jag har fått känner många poliser i dag en uppgivenhet inför de problem som de står inför.

I Stockholm finns det inte tillräckligt med poliser för att övervaka allmän ordning och säkerhet. Det är likadant på kriminalavdelningarna, där obalanserna är större än någonsin. Ute i landet, i städer som Arvika, Hagfors, Säffle och Karlstad är förhållandet detsamma.

Oftast finns det bara en polispatrull att tillgå under kvällstid. Denna patrull skall då hinna med att hålla ordningen under kontroll på våra gator och torg, samtidigt som den skall hinna med alla övriga utryckningar som kan gälla rattfylleri, stölder, trafikolyckor m.m. Allmänheten blir då ofta upprörd över att det inte kommer polis till platsen när någonting har inträffat. Man kan bara konstatera att poliserna inte hinner med, hur hårt de än sliter.

Därför måste vi uppmuntra de poliser vi har – bl.a. genom att förbättra deras arbetsförhållanden – samtidigt som nyrekryteringen av poliser måste ökas. Vi måste sätta in personalbefrämjande åtgärder i olika former. Vi måste också visa uppskattning över de poliser vi har. Även de är människor och behöver ibland en klapp på axeln.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3 och 6.

Anf. 85 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med några andra socialdemokrater väckt två motioner. Den ena handlar om intensifierad bekämpning av ekonomisk och annan organiserad brottslighet, och den andra handlar om bekämpning av brott med etnisk bakgrund. I den sistnämnda motionen kräver vi att bekämpning av denna brottslighet skall bli ett fjärde prioriterat område i det brottsbekämpande arbetet. Utskottet har hemställt att båda motionerna

avslås, och de väsentliga yrkandena har inte heller blivit föremål för något tillkännagivande från utskottets sida.

När det gäller motionen om ekobrott säger utskottet att det inte fordras några uttalanden från utskottets sida. Situationen är – som vi belyser i motionen – mycket allvarlig, vilket också visas i en färsk rapport som kommer från både polis och åklagare. I rapporten talas det om att vi inte längre når statsmakternas mål i fråga om att bekämpa ekobrotten. En del fall är påbörjade. Åtal skulle kunna väckas i dag, men åklagarna har inte tid. Hela vägen saknas det resurser och utbildad personal. Chefen för Stockholmspolisens ekorotel uttrycker detta så här: Det finns inte bara flaskhalsar. Alltihop är en enda flaskhals. Han avslutar med att säga att politikerna har glömt ekobrotten. Kampen mot ekobrottsligheten är hotad.

I en tidigare proposition har det medgivits att resurserna för bekämpande av ekobrottsligheten har varit eftersatta. Något sådant uttalande finns inte i årets budgetproposition. Inte heller utskottet fäster något avseende vid detta. Enligt min mening är det helt klart att det nu fordras en intensifierad satsning på bekämpande av ekobrottsligheten, om de mål som man tidigare eftersträvat för denna verksamhet skall kunna nås.

När det sedan gäller den andra motionen menar jag att utskottet borde ha varit mera djärvt och haft kurage att kunna gå före beträffande bekämpningen av brott med en rasistisk bakgrund. Utskottet skriver: "Även om utskottet således ställer sig bakom den allmänna inställning som uttrycks i motionen, är utskottet inte berett att i den mening som motionärerna föreslår ange vilken grad av prioritet som bekämpningen av brott med etnisk bakgrund skall ges i förhållande till allvarlig brottslighet av annat slag."

Enligt min mening finns det knappast något område där det är så allvarligt att brott begås som just där man finner en rasistisk bakgrund. Det är en typ av brottslighet som dess värre förekommer i alltför stor utsträckning. Det är en brottslighet av sådant allvar, att den är fullt jämförbar med narkotikabrottslighet, ekobrottslighet och våldsbrottslighet. När man nu talar så mycket om att bekämpa rasism, vore det därför i hög grad på sin plats att man verkligen skulle kunna ta mod till sig och förklara att också bekämpandet av dessa brott skall tillhöra ett prioriterat område.

Anf. 86 ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Som en av motionärerna har jag anmält mig som talare vid behandlingen av detta betänkande. Jag vill börja med att tacka för att utskottet välvilligt har behandlat våra önskemål om att uppmärksamma kvarterspolisens betydelse.

I vår motion, Ju216, har vi – några socialdemokrater från Stockholm – försökt peka på lösningar och eventuellt en omfördelning av resurser i samhället för att hjälpa polisen i dess arbete.

Jag har under åren haft samarbete med kvarterspolisen i Stockholms södra förorter. Våra föreningar har kämpat för att behålla kvarterspolisen, vilket även socialarbetare, skolan, fritidsorganisationer och barnomsorgen har gjort. Många är oroade. Tjänsterna är inte tillsatta och om utvecklingen fortsätter finns det snart inga kvarterspoliser kvar.

När man ropar efter uryckningsresurser och när polisen klagat över

situationen inom trafikbevakningsområdet, är det inte så lätt att lösa den här frågan. Därför hoppas jag innerligt att utskottets tankar leder till snabba resultat hos de instanser som har avgörande inflytande över utbildning och rekrytering av kvarterspolisier samt även över resursfördelningen.

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

*Anslag till åklagar-
väsendet och domstols-
väsendet*

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästan arbetsplenum.)

15 § Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1988/89:JuU14 Anslag till åklagarväsendet och domstolsväsendet (prop. 1988/89:100 delvis).

Anslag till åklagarväsendet och domstolsväsendet

Anf. 87 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! När polisen har gjort sitt, då kommer turen till åklagare och domstolar att gripa in. Nyss debatterades polisväsendet och nu är det alltså tid för åklagar- och domstolsväsendet.

Låt mig börja med att citera justitieministern i budgetpropositionen. Hon skriver: "Huvuddelen av verksamheten inom justitiedepartementets verksamhetsområde avser uppgifter som direkt eller indirekt regleras genom lagstiftning. Myndigheterna har begränsade möjligheter att själva påverka verksamhetens omfattning. Ytterst bestäms denna till stor del av brottsutvecklingen och inom de olika delområdena av sådana faktorer som antalet anmälda brott, mängden mål och dessas svårighetsgrad".

Herr talman! Det finns från oppositionens sida ingenting att invända mot den beskrivningen. Det är så som justitieministern skriver – man kan inte påverka situationen i så hög grad. Inom våra domstolar går det visserligen att planera arbetet genom att t.ex. bestämma dag för huvudförhandling, vilka som skall tjänstgöra på vilka avdelningar och vilka som skall ha jourtjänstgöring.

En domstol kan emellertid inte säga att nu beslutar vi att avgöra x antal mål nästa år. Det kanske kommer in dubbelt så många mål eller hälften så många. Ingetdera av exemplen vore särskilt realistiskt. Däremot är det helt realistiskt att räkna med att antalet mål vid våra domstolar stiger. I domstolarna råder ingen valfrihet. Inkomna mål skall och måste avgöras.

Nu vet alla som har intresserat sig för frågan att arbetsläget i de svenska domstolarna under de senaste åren har blivit sådant att den enda rätta karakteristiken är att säga att det råder en kris. Regeringen tycks inte riktigt vilja medge det, men man talar åtminstone om en hotande kris. Bara det är illa nog.

Att det råder oro i kanslihuset märks på den debatt som inte bara förs här i riksdagen utan också i tidningsspalter, på möten och på arbetsplatser. Landets hovrättspresidenter har t.o.m. bett att få komma till justitieutskottet för en hearing. De om några kunde där vittna om en ström av avhopp från domarbanan och om stora svårigheter att rekrytera personal.

Herr talman! Mot den bakgrunden har vi från folkpartiets sida sett det nödvändigt att öka anslaget till domstolsväsendet. Vi är ense med utskottsmajoriteten och står t.ex. bakom utskottets skrivningar om vikten av att den dömande och rättsvårdande verksamheten hålls på en hög nivå. I motsats till majoriteten, socialdemokraterna, tar vi emellertid konsekvenserna och anvisar i två reservationer ytterligare medel till de allmänna domstolarna och till förvaltningsdomstolarna.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 3 och 6.

Låt mig också understryka att när vi från folkpartiets sida anvisar ytterligare medel till förvaltningsdomstolarna, gör vi det i akt och mening att det därmed skall bli möjligt att förkorta handläggningstiderna i framför allt skattemålen.

Till sist vill jag i detta ärende med anledning av en folkpartimotion hänvisa till ett särskilt yttrande där vi har understrukt hur viktigt det är för enskilda människor att handläggningstiderna för bouppteckningar förkortas avsevärt.

I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan i mom. 1–7, 9–12 och 14–16.

Anf. 88 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Utskottets ledamöter är kortfattade i kväll. Jag skall försöka att följa den linjen.

I anslutning till behandlingen av budgetpropositionens avsnitt om domstolsväsendet har moderata samlingspartiet i motion JU241 anvisat 7,3 milj. kr. utöver regeringens förslag. Därmed har moderata samlingspartiet tillmötesgått domstolsverkets anslagsäskande inför nästkommande budgetår. Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 3 och 7 i utskottets betänkande.

Det är inte så sällan som vi från den här talarstolen får höra av socialdemokrater hur bra tillståndet är i landet på olika områden. Jag vill som ett närliggande exempel fästa kammarens uppmärksamhet på den debatt som strax före denna pågick i kammaren. Socialdemokraterna har i stort sett under åren 1982–1989 hävdade att rättstryggheten ökar på gator och torg med ett minskat antal poliser. När den kaotiska situationen uppstod och plötsligt fanns runt hörnet vände man 180 grader under galgen. Nu blev oppositionens kritik från tidigare år under 1980-talet den högsta klokskapen.

Herr talman! Rättssamhället mår inte bra av en kortsiktig och ryckig politik. Är det något område där vi moderater förespråkar planmässighet och långsiktighet så är det inom rättsväsendet. Ett effektivt och väl fungerande domstolsväsende är en central hörnsten i rättssamhället. Domstolarnas fria ställning i vårt land ger medborgarna den garanti som behövs för trygghet i rättskipningen. Om domstolarnas möjligheter att svara för en korrekt rättstillämpning emellertid minskar genom att pengar och resurser uteblir, vittrar tryggheten och rättssäkerheten sakta sönder.

Herr talman! Lika litet som vi kan förse demokratin eller neutraliteten med prislappar kan vi förse rättssäkerheten och rättstryggheten med prislappar. Prutningar och krympningar inom rättsväsendets centrala delar är ägnade att skapa rättsosäkerhet och rättsotrygghet.

Justitieutskottet har vid några tillfällen besökt två av Sveriges största

tingsrätter, tingsrätten i Stockholm och tingsrätten i Göteborg. På en rad andra sätt har utskottet också fått sig till del – vilket Karin Ahrland pekade på – uppgifter om hur allvarligt läget är, inte minst i hovrätten. Trots denna tilltagande kris i domstolsväsendet prutar nu regeringen på resurserna. Jag skulle vilja ställa följande fråga till majoriteten i det här ärendet: Vad är det som får er att i ett läge, där domstolarna i dag befinner sig i en alltmer tilltagande kris, lägga fram ett förslag som med runt 7 milj. kr. underskriver äskandet från domstolsverket?

Herr talman! I övrigt vill jag instämma i vad Karin Ahrland sade om tillståndet inom rättsväsendet och i domstolarna. Hon gav en ganska bra skildring därav. Det är också utifrån den skildringen man skall se allvaret i prutningen på domstolsverkets äskande.

Anf. 89 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! I de flesta fall är miljömålen av mycket komplicerad natur. Miljömålen är ofta kombinerade med ekonomisk brottslighet. Det fordras ofta mycket djupa kunskaper på det tekniska, kemiska och biologiska området av dem som skall handha miljömål. Dessutom är miljölagstiftningen föremål för en utredning. Man eftersträvar en mera samlad miljölagstiftning. Antalet miljömål har varit mycket litet.

Trots detta är man från utskottsmajoritetens sida nöjd med den kompetens som finns inom åklagarorganisationen och polisorganisationen i vad gäller miljömål. Hur förklarar man detta? Man säger att ett trettiotal åklagare och ett fyrtiotal poliser i Sverige redan har fått utbildning. Dessutom tänker man faktiskt utbilda några åklagare till inför nästa år. Vi i centern anser att detta inte kan vara tillräckligt i utbildningsväg.

Mot bakgrund av att miljölagstiftningen hela tiden är föremål för förändringar och att man dessutom har uttalat att man väntar nya resultat av utredningen som skall ge en mera samlad miljölagstiftning, fordras naturligtvis i detta sammanhang också utbildning i vad gäller den nya miljölagstiftning som är att vänta. Därför är vi från centerns sida mycket förvånade över att utskottsmajoriteten inte ställer upp på ett uttalande, där vi kräver ökad utbildning inför framtiden.

Det är nu två veckor sedan jag besökte hovrätten i Malmö tillsammans med utskottets ordförande Karin Ahrland. Där togs också frågan om miljöutbildning upp. Även här efterlyste man från hovrättens sida fortbildning på miljöområdet. Ingen av de närvarande där hade fått någon fortbildning på miljöområdet, avslöjade man. Man ville gärna ha det, men man hade inte fått det. Man trodde att det berodde på besparingar.

Vi menar att det är helt klart att fortsatta utbildningsinsatser behövs såväl inom domstolarna och åklagarväsendet som inom polisen.

När det gäller centerns krav på en särskild åklagare för miljöfrågor kan jag delvis hålla med majoriteten om att det är viktigt att alla åklagare skall ha sådan kompetens. Det är också målet. Men nu har inte alla åklagare den kompetensen, påstår vi i alla fall, bl.a. beroende på att det finns så litet erfarenhet på detta område, att det har varit så få mål och att dessa är så komplicerade. Eftersom man har särskilda åklagare när det gäller ekonomisk brottslighet, där målen i många fall inte är så komplicerade som miljömålen,

borde man nu i en inledningsfas ha särskilda åklagare även på detta område. Man kan ju t.ex. tänka sig att en van miljöåklagare biträder andra åklagare i sådana här fall. Med tiden skulle då behovet på detta område minska. I dag bedömer vi dock att särskilda åklagare behövs.

När det sedan gäller anslaget till de allmänna domstolarna kan vi från centerns sida, och även från övriga som har talat här tidigare, bara beklaga att regeringen har ställt alltför hårda rationaliserings- och besparingskrav på domstolarna under en längre tid. Detta är en av orsakerna till krisen – jag påstår att det är kris inom domstolsväsendet nu.

Ärendebalanserna har ökat kraftigt, inte bara i hovrätterna. Arbetsbördan är fortfarande allvarlig även i tingsrätterna. Personalen anser själv att rättsordning och rättssäkerhet är i fara, därför att man får skynda på med målen och inte hinner fördjupa sig ordentligt i dem. Arbetet har blivit stressande och ansträngande. Samtidigt har man inte fått den tekniska utrustning man anser sig vara i behov av. I centerns motion, där vi följer upp kravet från domstolssidan på ytterligare resurser, talar vi också om förstärkning av personal, utbildning och ADB-utrustning.

Herr talman! När det gäller ersättning till nämndemännen är centerns uppfattning känd sedan tidigare. Vi anser att lika insatser skall ersättas lika. Vår syn innebär alltså lika lön för lika arbete. Arbetsinsatsen för de förtroendevalda nämndemännen är oberoende av den inkomst de har i sitt ordinarie yrke. Här kan vi jämföra med det synsätt vi har, i alla fall de flesta av oss, när det gäller ersättning för övriga förtroendevalda. Jag tänker då på kommunfullmäktigeledamöter, dem som sitter i nämnder och i länsstyrelser. Här följer man principen lika lön för lika arbete. Varför kan inte en majoritet ställa upp på att denna princip också borde gälla nämndemännen?

Slutligen när det gäller handläggningstider kan jag nämna att omloppstiden i skattemål har ökat från 20 till 21 månader, trots att vi från utskottets sida förra året uttalade att omloppstiden måste minska. Denna ökning har skett trots att antalet inkomna skattemål har minskat med 10 %. Ärendena har blivit svårare, och det är ett skäl till denna utveckling. Jag är mycket väl medveten om att arbetssituationen på domstolssidan är pressande och att det är ett skäl till att omloppstiden har ökat. Men ett uttalande om att ett beslut i länsrätten skall fattas senast under andra året efter taxeringsåret skulle faktiskt vara ett starkt skäl till att regeringen inte kan fortsätta att göra besparingar och indragningar på domstolssidan när det gäller länsrätterna. Då har man ju satt upp ett mål. Detta mål måste dessutom vara självklart att uppnå, eftersom de människor som väntar på att deras taxeringsmål skall avgöras är mycket utsatta när det gäller fortsatt behandling av deras taxering. De nya besluten är ofta beroende av tidigare beslut i taxeringsärenden. Därför behöver man ha besked innan nästa års taxering skall avgöras.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2, 5 och 8.

Anf. 90 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Vilken betydelse man tillmäter nämndemannamedverkan i rättsväsendet visar sig på olika sätt. Vi har nyss fattat en proposition med förslag om att antalet nämndemän skall skäras ned igen. Ersättningsnivån för

nämndemannauppdrag är även den ett mått på vilken betydelse man tillmäter nämndemännen.

Nämndemannauppdraget innebär olika ekonomiska konsekvenser för olika nämndemän. Statsanställda får inget löneavdrag vid tjänstgöring som nämndemän. Pensionärer eller hemarbetande får 300 kr. som extraförtjänst. För många privatanställda med fullt löneavdrag innebär ett nämndemannauppdrag en ekonomisk förlust.

Det har varit intressant att söka bakåt i justitieutskottets betänkanden. 1979 diskuterades hur man skulle komma till rätta med snedrekryteringen inom nämndemannakåren, och arvodena höjdes. Sedan har frågan varit uppe varje år. Så sent som i fjol fick vi en ändring i rättegångsbalken. Vi fick nyval och krav på att valförsamlingarna skulle eftersträva en allsidig representativitet i nämndemannakåren. Domstolsverket fick även i uppdrag att komma med en redovisning av sammansättningen inom nämndemannakåren, ett år efter valet, i fråga om kön, ålder och yrke. Denna redovisning skulle vara klar före den 1 april i år men är ännu inte klar. Av tidningen Nämndemannen kan man dock förstå att det inte har blivit så värst mycket bättre. Jag tror att man har anledning att befara att det inte blir en representativ sammansättning av nämndemannakåren förrän man är beredd att betala full ersättning för inkomstbortfall. Att åta sig ett uppdrag som nämndeman innebär ju att man får sätta till mycket fritid. Det krävs också en hel del annat av en nämndeman. Att därutöver kräva att den som har ett sådant uppdrag skall göra en ekonomisk förlust är att gå för långt.

Härmed yrkar jag bifall till reservation 4 av vpk. Vpk kommer även att stödja reservation 2 angående miljöutbildning för bl.a. åklagare.

Anf. 91 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Den samlade miljölagstiftningen i Sverige är svåröverskådlig och hänger inte samman så väl alla gånger. Det vet vi. Den är dessutom mycket svår att tillämpa i praktiken, både för enskilda och myndigheter. Miljöpartiet hoppas att det skall bli ändring i fråga om detta och har lagt fram förslag om en samlad miljöbalk. Men även om miljölagstiftningen blir lättare att förstå och att tillämpa behöver alla utbildning. Miljöfrågorna är så komplexa och så övergripande. Det behövs utbildning för tekniker, för ekonomer, för poliser och inte minst för åklagare som skall döma i miljömål. I dag är antalet miljömål inte så stort, men i framtiden kommer det att bli större, var så säkra på det.

Utbildningsbehovet blir absolut inte tillfredsställt enbart genom att utskottsmajoritetens förslag går igenom och med de satsningar som görs innevarande budgetår.

Jag är lika förvånad som Ingbritt Irhammar över att det finns så litet stöd för denna motion och att det inte finns förståelse för betydelsen av kunskaper på miljöområdet. Hur skall domstolarna kunna döma rätt, och hur skall miljömål kunna upptäckas, om inte kunskaperna hos berörda personer är tillräckligt stora?

Det gläder mig att vpk enligt Berith Eriksson stöder denna motion. Om vi hade haft mer tid att diskutera denna fråga i utskottet, tror jag att fler hade gett sitt stöd till motionen och reservationen med anledning av denna motion.

som handlar om miljöutbildning inom åklagar- och polisväsendet.

Det är alldeles nödvändigt att utredare och åtalande myndigheter är väl förtrodda med gällande lagstiftning inom ett så komplext område som miljöområdet. Men det är också nödvändigt att de har grundläggande kunskaper i t.ex. biologi. Jag yrkar därför bifall till reservation 2.

När det gäller moment 6, utbildning om arbetsmiljöbrott, har miljöpartiet de gröna fogat ett särskilt yttrande till betänkandet om detta. I detta yttrande sägs att det är glädjande att riksåklagaren har varit förutseende nog att ta initiativ till en kompletterande utbildning av åklagarna inom just arbetsmiljöområdet. Detta område har under en ganska lång tid varit eftersatt. Miljöpartiet avvaktar därför med spänning resultatet av riksåklagarens översyn av utbildningen som för närvarande pågår. Miljöpartiet ser också med spänning fram emot förslag till nya rättsregler när det gäller arbetsmiljöbrott.

Anf. 92 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i justitieutskottets betänkande 14 och avslag på samtliga reservationer som har fogats till betänkandet.

När det gäller anslag och medelstildelning i fråga om åklagarväsendet föreligger det enighet. Däremot finns det en reservation i betänkandet om en särskild statsåklagare för miljömål. Men framför allt har tyngdpunkten lagts på reservationen om utbildning av åklagare och poliser när det gäller miljömål.

Utskottet har ganska utförligt beskrivit vad som har gjorts och vad som nu är på gång. Denna utbildning kommer att fortsätta, särskilt i fråga om åklagare. I den översyn av grundutbildningen för åklagare som pågår inom riksåklagarens kansli läggs särskild tyngd vid utbildningen om miljöbrott, dvs. mot den yttre miljön, och vid arbetsmiljöbrott.

När det gäller domstolsväsendet föreligger det i grunden en god enighet om principerna, vilket är utomordentligt bra.

Karin Ahrlund citerade justitieministern, och jag kan naturligtvis instämma i det citatet som en allmän utgångspunkt för vår inställning när det gäller vikten av att ha ett väl fungerande domstolsväsende.

Socialdemokratiens intresse för domstolsväsendet och dess uppgift att tillgodose människors anspråk har dokumenterats i flera olika sammanhang. Låt mig i det korta perspektivet erinra om att regeringen i höstas beslutade om särskilda medel till särskilt arbetstyngda domstolar. Detta har sitt intresse med tanke på att samtliga partier under våren 1988 fattade beslut om den särskilda anslagsramen för lönerna, men regeringen såg till att extra anslag utgick till domstolsväsendet.

I föreliggande förslag har inte det s.k. huvudförslaget tillämpats. Anslaget tillförs i stället ytterligare resurser, bl.a. drygt 7 milj. kr. för personal, 1,5 milj. kr. för en ADB-satsning och 1,5 milj. kr. för utbildning.

Herr talman! Även om ambitionen är att vi inte skall uppehålla oss alltför länge vid detta ärende vill jag gärna säga att det är angeläget att de mest arbetstyngda domstolarna får personalförstärkningar. Men det är också angeläget att den sedan några år pågående satsningen på ADB-stöd i

domstolsarbetet kan fortsätta. Vi har kunnat konstatera, vilket också har framkommit vid hearingar under beredningsarbetet och vid en hearing som utskottet har haft med domstolsverket, att anslagsmedlen för närvarande nog är tillräckliga för att ADB-planerna skall kunna fullföljas.

Att utskottsmajoriteten ser allvarligt på situationen inom både de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna framgår av att det görs tillkännagivanden till regeringen där den stora oro man känner framgår. Utskottsmajoriteten pekar också på att det finns möjligheter att återkomma med ytterligare anslagsäskanden om arbetsläget skulle bedömas vara bekymmersamt. Jag vill gärna framhålla detta, eftersom det visar att utskottsmajoriteten ser utomordentligt allvarligt på situationen inom domstolsväsendet.

När det gäller ersättning till nämndemännen föreslås en höjning av grundarvodet, vilket från principiella utgångspunkter kan tillfredsställa bl.a. centerpartiet. Utskottsmajoriteten måste emellertid konstatera att de pengar som finns till förfogande bäst används om det finns ett grundarvode och möjlighet att till de nämndemän som faktiskt får ett inkomstbortfall ge en ersättning för detta. Jag tror också att storleken på det sammantagna arvodet ligger på en sådan nivå att det är möjligt att rekrytera nämndemän på en mycket bred bas i befolkningen, vilket är angeläget.

Ingbritt Irhammar sade att det är principiellt riktigt med samma arvode för samma arbete. Det ligger naturligtvis något i detta. Samtidigt vill jag emellertid peka på den utredning som har gjorts om ersättningar till förtroendevalda. I den utredningen pekas det på att inkomstbortfall skall ersättas men att även det arbete som utförs skall ersättas. Jag har därför den bestämda uppfattningen att utvecklingen i kommuner och i andra församlingar går i en sådan riktning att ett arvode utgår för själva arbetet men att även det faktiska inkomstbortfallet ersätts, men givetvis måste det finnas ett tak för detta.

Herr talman! Handläggningstiderna i skattemål är en fråga som har diskuterats vid flera tillfällen, och det har fattats ett principbeslut om en ny ordning för taxeringen i första instans och införande av skattenämnder. Mot den bakgrunden har utskottsmajoriteten stannat för att man för närvarande inte är beredd att föreslå de åtgärder som motionärerna efterlyser. Man har alltså avstyrkt de aktuella motionerna.

Jag vill här också påpeka vad justitieministern har uttalat – utskottsmajoriteten instämmer i det – om omloppstiderna för skattemål. Hon har sagt att en rimlig omloppstid är tolv månader.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till justitieutskottets hemställan.

Anf. 93 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Göran Magnusson sade att det var väldigt viktigt med miljöutbildning. De fakta som vi har fått fram visar att bara 30 åklagare och ett 40-tal polismän har fått denna utbildning. Hur många poliser har vi i det här landet? Det är åtminstone fler är 40, Göran Magnusson, och fler skulle behöva den här utbildningen. Vi har fler än 30 åklagare. Även om man fortsätter med utbildningen – det är det enda som är beslutat – räcker det inte; alla skall få miljöutbildning. Jag är mycket förvånad över att utskottsmajoriteten inte framfört den viljeytringen att det är absolut nödvändigt att

alla som är berörda av miljöfrågor skall få miljöutbildning i fortsättningen.

När det gäller domstolsväsendet råder det ingen enighet om de besparingar som regeringen har gjort, besparingar som man i fjol beskrev som förstärkningar. Man drev in 8 miljoner och gav tillbaka 6 miljoner. Så leker man med orden och kallade det förstärkningar. Det var som sagt bara ett skämt. Dessutom råder det inte heller enighet om att inte ställa sig bakom domstolsväsendets yrkande. Jag upplever faktiskt det t.o.m. så att det är i strid med regeringsförklaringen, där man sade att domstolsväsendet är i kris och att det skall få de resurser som behövs. Nu ger inte utskottsmajoriteten de resurser som behövs.

Beträffande ersättningen till nämndemän har det visst föreslagits en höjning från 260 kr. till 300 kr. i grundarvode. Men tilläggsbeloppet är dubbelt så stort, och mer än det. Där har man lagt på 350 kr. Det är intressant att höra att Göran Magnusson och socialdemokraterna är inne på att införa samma orättvisor i en hel del andra nämnder och styrelser över landet. Vi får väl höra vad de förtroendevalda tycker om det.

Jag skulle vilja rätta till mitt bifallsyrkande. Jag glömde att yrka bifall till reservation 3, som jag alltså nu yrkar bifall till. I hastigheten yrkade jag bifall till reservation 7, som skiljer sig på ett fåtal ord från reservation 8, som jag egentligen vill yrka bifall till.

Anf. 94 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Göran Magnusson började så charmant med att säga att det beträffande domstolsväsendet råder enighet om principerna. Det är klart att det råder enighet om att vi skall ha domstolar och att den rättsvårdande verksamheten skall hållas på en hög nivå. Men det råder inte enighet om huruvida våra domstolar kan verka enligt principerna. Vi vill nämligen att de skall kunna göra det, men då behövs faktiskt högre anslag. Sedan är det väl en annan sak – som vi inte skall diskutera nu – hur vi skall ha det med domstolarna i framtiden. Det blir inte bättre arbetssituation av att justitieministern och departementet går ut och oroar ett antal domstolsjurister.

Så sade Göran Ericsson att domstolsverket inte tycker att det behövs mer ADB just nu. Man skulle inte klara av det. Jag har faktiskt besökt ganska många domstolar och träffat ganska många domstolsjurister. De delar inte alls domstolsverkets uppfattning. Jag förstår dem. De flesta svenska tingsrätter och hovrätter ser ungefär likadana ut som på den tid när jag själv satt ting på 50-talet, då man mer eller mindre fick skriva för hand. Så ser inte den svenska förvaltningen ut i allmänhet. Det är därför vi från folkpartiet vill ge större anslag till domstolarna.

Som ordförande i utskottet kan jag inte annat än stilla påpeka för Ingbritt Irhammar att vi två och dessutom en centerpartist till var de enda som hade hörsammat skånska hovrättens inbjudan och gått dit. Vi fick beskedet att det inte fanns någon miljöutbildning hos domstolen. I dag diskuterar vi miljöutbildning för poliser och åklagare. Något annat har inte motionerats om i detta ärende. Jag hoppas att även Inger Schörling vill vara snäll och notera detta. Jag kan inte förstå vad Inger Schörling menar med sin anmärkning om att ärendet inte har diskuterats tillräckligt i utskottet. Det

går mycket bra att begära ordet när jag för klubban. Men om ingen begär ordet brukar jag se till att diskussionen avslutas.

Anf. 95 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Göran Magnusson presterade här ett modest och stillsamt anförande, och jag skall inte vara mycket sämre. Jag vill emellertid påpeka tre saker.

Visst har det tillförts nya resurser, som Göran Magnusson sade. Med beaktande av att den nya häktningsordningen faktiskt slagit igenom har resursbehovet inom domstolarna och domsagorna ökat alldeles påtagligt. Så de resurser som regeringen har tillfört och som Göran Magnusson utbredd sig över från talarstolen är i själva verket inte så betydelsefulla som han vill göra gällande.

Jag förstår att utskottsmajoriteten, precis som det står i betänkandet, känner oro. Det gör vi inom oppositionen också. Det var därför centern, folkpartiet och moderaterna samlade sig kring en reservation. Men den oro som Göran Magnusson känner skulle vara något mindre om majoriteten hade fångat upp de motionsyrkanden om ökade medel till domstolarna som faktiskt fanns. Nu gjorde den inte det, och nu får den vara orolig. Men oro ger inga pengar och inga nya resurser.

Jag har, herr talman, en känsla av att socialdemokraterna bedriver någon form av politisk planering inom rättsväsendet, där man nästan kör en verksamhet i botten, som är fallet med polisen. Verksamheten nästan faller samman och det nästan utbryter panik. Skall detta bli fallet också med domstolarna, så att vi fram mot början av 90-talet har ett domstolsväsende som ligger för fäfet och vi får böja oss 180° under galgen och försöka rädda spillrorna?

Anf. 96 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag vill gärna börja med att erinra meddebattörerna om att en del av de resursbrister och annat som vi nu diskuterar faktiskt har sitt ursprung i att det statsfinansiella läget har varit radikalt annorlunda under ett antal år än vad det för närvarande är. Sett i ljuset av dagens kompletteringsproposition kan det nästan verka spöklikt när man erinrar om statsbudgetar med underskott i storleksordningen 50, 60 nästan upp till 90 miljarder. Med detta vill jag inte påstå att det är där som hela frågan har sin utgångspunkt. Men man bör ändå komma ihåg att det faktiskt varit betydande underskott i statsfinanserna och att det i sin tur har lett fram till den budgetteknik som använts här med huvudförslag som alltså innebär besparingar. Men att domstolsväsendet både kommande budgetår och innevarande budgetår är undantaget från detta huvudförslag är ett tecken på att regeringen och vi socialdemokrater ser på dessa frågor mycket seriöst och vill medverka till att domstolarna får så bra arbetsförhållanden som möjligt.

Sedan till Ingbritt Irhammar: Jo, jag vet nog att det finns fler än 40 poliser. Men som Ingbritt Irhammar beskriver bristen på poliser skulle man kunna tro att hon inte har sett fler än 40 poliser. Bortsett från detta är det bara att konstatera att det har förekommit en omfattande utbildning i miljöfrågor för både åklagare och poliser. Den utbildningen skall också fortsätta. Därför

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

Anslag till åklagar-
väsendet och domstols-
väsendet

förefaller det vara något mindre meningsfullt att göra uttalanden om behovet av en verksamhet som faktiskt redan finns. Det är anledningen till att vi i majoriteten inte har instämt på den punkten. Det föreligger självfallet ingen skillnad i fråga om intresset för att miljöfrågor skall tas upp och utredas av åklagare för att sedan beivras vid domstolarna.

Beträffande ADB-utrustningen finns det en beskrivning av förhållandena i det material som iordningställts om domstolarnas arbetssituation. Den beskrivningen stämmer väl överens med den beskrivning som utskottets ordförande för en stund sedan relaterade. Dess värre ligger man långt efter arbetsmässigt. Vad jag menade med mitt uttalande om domstolsverkets resonemang om att det inte fanns tillräckligt med medel var att man inte klarade av att förse domstolarna med teknisk utrustning, enligt verket. Detta får dock inte tas till intäkt för att man kan sänka ambitionerna. Självfallet är det väldigt angeläget att man i stället så snabbt som möjligt kan ge alla domstolar ett ordentligt ADB-stöd, både när det gäller t.ex. registreringsarbetet för domare och när det gäller ordbehandlingsarbetet. Det skulle ju underlätta processen oerhört mycket.

Vidare är det väl också angeläget, herr talman, att man i en sådan här situation diskuterar såväl rekryteringen till domarbanan som sådana förändringar i domarnas arbetsuppgifter som kan bidra till att domstolsarbetet blir mera intressant. Det gäller ju att kunna behålla våra domare inom den här verksamheten. Men då fordras det naturligtvis även avtalsmässiga uppgörelser som går i samma riktning. Så har ju också varit fallet under senare år. Det finns alltså anledning att se över arbetsuppgifterna vid domstolarna.

Mot den bakgrunden tycker jag att det är litet orättvist att, som Karin Ahrland gör, säga att den pågående diskussionen om domstolarna oroar. Jag tycker i stället att det är bra att den diskussionen kommer i gång. Det finns ju nu en promemoria som, såvitt jag vet, är ute på remiss. Dessutom har justitieministern aviserat en proposition till hösten, där principerna för ett fortsatt utredningsarbete beträffande domstolsväsendet skall tas upp.

Anf. 97 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Göran Magnusson säger att det är statens finansiella läge som är skälet till den tidigare nedskärningen av anslaget till domstolsväsendet. Det skulle alltså vara orsaken till att domstolsväsendet har hamnat i en krisartad situation. Men nu är man alltså beredd att åstadkomma så bra arbetsförhållanden som möjligt. I regeringsförklaringen sades ju också att det här är ett prioriterat område. Men det har man inte visat, Göran Magnusson! Man har inte prioriterat detta område. Man ställde inte upp när det gällde att tillgodose de behov som domstolsverket hade pekat på. Det är faktiskt inte bara politiker som talar om svek från regeringens sida i detta avseende, utan det gör också de som arbetar inom domstolsväsendet. Man är mycket besviken.

Vi har, som sagt, haft en hearing. Då framgick det klart och tydligt att man verkligen var allvarligt oroad över förhållandena på detta verksamhetsområde.

Sedan något om utbildningen på miljöområdet. Visst skiljer vi oss åt här! Vi i centern nöjer oss inte med att enbart göra uttalanden om att det behövs

en fortsatt utbildning av åklagare inför nästa år. Det går alltså inte att bara säga: Det räcker med den utbildning som polismännen har fått.

Jag talade om ett besök hos hovrätten i Malmö och jag anförde det exemplet just för att visa att det är på fler områden som man talar om alldeles för dåliga kunskaper när det gäller miljön. Vi har alltså missat ett stort område i samband med behandlingen av motioner och i övrigt i utskottet. Detta beklagar jag.

Anf. 98 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Apropå de många utredningarna beträffande domstolarna och den senaste promemorian vill jag bara säga att det kanske är bra om Göran Magnusson noterar att det finns en del förslag i promemorian som vi kan ställa oss bakom. Men det finns också ett par tre förslag som i högsta grad oroar dem som arbetar i våra domstolar. De blir alltså inte uppmuntrade av sådana här förslag från departementet.

Så något om budgetläget. När statens budget skall gås igenom är det alltid, Göran Magnusson, fråga om vad ett politiskt parti vill prioritera. Vi i folkpartiet anser att rättssäkerheten kräver att domstolsväsendet prioriteras.

Anf. 99 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Göran Magnusson ville påskina att det var sämre budgetar under den borgerliga regeringstiden än det är nu. Jag tycker att det är billigt att resonera på det sättet.

Det är väl ändå så, att rättsväsendet aldrig någonsin har fått sådana förstärkningar som det fick under den borgerliga tiden. På ett år antogs faktiskt 800 polisaspiranter. Göran Magnussons trick går alltså inte hem.

Domstolsverket har faktiskt äskat medel – naturligtvis inte utan skäl. Domstolsverket behöver nämligen 7 miljoner. Då går det inte att bara säga att domstolsverket inte behöver de pengarna. Rikspolisstyrelsen har tidigare äskat fler poliser och fler antagningar. Men det önskemålet viftade ni bara bort och sade: Aldrig någonsin har polisen haft så bra resurser som nu när vi socialdemokrater har makten. Under några års tid sade ni så. Men till slut ramlade korthuset ihop. Nu förhåller det sig på ungefär samma sätt med domstolarna. Ni säger: Ja, visst kan man vara litet orolig för ögonblicket. Det ser inte bra ut. Men regeringen har tillfört medel. Så går det några år och sedan ligger domstolarna för fåfot.

Jag måste, herr talman, säga att det är något egendomligt att jag i egenskap av moderat ledamot av denna kammare skall behöva driva socialdemokratin i expansionistisk riktning. För ögonblicket känner jag dock ett tämligen stort behov därav.

Anf. 100 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Det finns vissa politiska områden, Göran Ericsson, där moderaterna aldrig har dragit sig för att driva socialdemokratin i expansionistisk riktning, så det här förfarandet är principiellt inte helt ovanligt.

Ingbritt Irhammar säger att anslagen till domstolsväsendet har skurits ned. Ja, men det har inte präglat anslagsverksamheten. Man har ju undantagit domstolsverket från huvudförslagen och sagt att detta är ett prioriterat

område. Regeringen har också tillfört ytterligare medel - både i höstas och i samband med denna budget. Nu tillförs, som jag sade i mitt huvudanförande, 10,2 milj. kr., varav drygt 7 milj. kr. avsätts för personal. När det gäller resten av pengarna fördelas dessa lika på utbildning resp. ADB.

När socialdemokrater pekar på det statsfinansiella läget och budgetunderskott blir man ganska upprörd. Det är klart att ju fler år som går, desto mindre skall dessa underskott diskuteras. Men man kan faktiskt inte bortse från de reella statsfinanserna i något sammanhang. Dessutom har man arbetat hårt på att försöka få ordning på affärerna.

Det är kanske inte riktigt rättvist mot oss socialdemokrater att säga att vi bara skulle vara litet oroade just nu eller att vi endast uttrycker oro för läget inom domstolsväsendet. Jag har faktiskt pekat på flera insatser som gjorts både i penningfrågor och i samband med utredningar av olika slag och som skulle kunna leda till en bättre situation. Det är väl inte alldeles säkert att de 6,7 miljoner som de tre borgerliga partierna har enats om skall reserveras i budgeten på ett avgörande sätt skiljer ett domstolsväsende i kris från ett väl fungerande domstolsväsende. Men det är möjligt att ytterligare någon klok åtgärd skulle kunna vidtas.

Till sist vill jag, herr talman, säga något om den diskussionspromemoria som har upprättats i justitiedepartementet. Det är bra att frågorna ställs under debatt och blir föremål för diskussion. Om förändringar skall göras eller förhållanden genomlysas på det ena eller andra samhällsområdet är det angeläget att få till stånd en hyggligt bred diskussion. Tyvärr kan man inte komma ifrån att en eller annan person eller grupp då känner sig oroad, men syftet med promemorian, den diskussion som den leder till och den proposition som har aviserats till hösten och inom vars ram diskussionen kan fortsätta, är förhoppningsvis att komma fram till ett brett underlag för beslut som leder till ytterligare förbättringar av förhållandena inom domstolsväsendet.

Anf. 101 GÖRAN ERICSSON (m):

Herr talman! Man kan naturligtvis inte bortse från statsfinanserna. Jag försökte i mitt inlägg tala om att moderata samlingspartiet inte tittar på statsfinanserna när vi försöker sköta rättsväsendet - det måste fa kosta.

Det är naturligtvis riktigt, Göran Magnusson, att skillnaden mellan ett domstolsväsende i förfall och ett domstolsväsende som fungerar alldeles utmärkt inte är 6,7 miljoner. Det jag försökte säga, som Karin Ahrland också har varit inne på, är att beloppet nästa år kommer att vara 13 miljoner.

Om man inte någon gång börjar lyssna brakar det förr eller senare ihop. Jag har under denna debatt försökt visa på den teknik som använts inom polisväsendet, som har varit tämligen förödande. Även 6,7 miljoner har därför stor betydelse när det gäller att behålla skickliga jurister. Som vi pekar på i reservationen, kan den situationen uppstå att alla de duktiga flyr domstolarna och går ut i näringslivet. Domstolarna behöver de duktiga människorna, och då kan 6,7 miljoner ha en betydelsefull inverkan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 102 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Får jag bara säga att vi i folkpartiet alltid tittar på statsfinanserna och sedan försöker prioritera, och vi prioriterar då gärna rättsväsendet.

Göran Magnusson var inte med här i kammaren under de borgerliga åren, och därför kanske han måste upplysas om det förhållandet att det aldrig någonsin när vi hade budgetunderskott hände att Göran Magnussons parti försökte snåla. Men ni var inte heller särskilt överdådiga när det gällde rättsväsendet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

16 § Föredrags

justitieutskottets betänkande

1988/89:JuU17 Anslag till kriminalvården och brottsförebyggande rådet
(prop: 1988/89:100 delvis).

Anslag till kriminalvården och brottsförebyggande rådet

Anf. 103 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! De åtgärder som hittills har vidtagits för att komma till rätta med narkotikaproblemet på våra kriminalvårdsanstalter har varit otillräckliga. Visst har det blivit vissa förbättringar på en del håll, men det finns också åtskilliga anstalter där narkotikan flödar som aldrig förr.

På s. 10 i det betänkande som vi nu har att behandla har utskottsmajoriteten uttryckt sin tillfredsställelse över att de intagna på kriminalvårdsanstalterna numera är skyldiga att på anmaning lämna urinprov för kontroll av huruvida narkotikapåverkan föreligger.

Jag vill i det sammanhanget säga att jag givetvis tycker att det är bra med urinprovskontroller. Samtidigt anser jag emellertid att värdet av dessa inte får överskattas. Kontrollerna kan ju bara avslöja den som använt narkotika. Den som ägnar sig åt försäljning utan att själv missbruka kan inte avslöjas med aldrig så många urinprov. Det är därför viktigt att urinproven kombineras med andra åtgärder, om vi skall ha en chans att komma till rätta med narkotikan på anstalterna.

De åtgärder som måste vidtas mot narkotikan på fängelserna avser inte bara själva bruket utan alla former av befattning med narkotika. Vi vet ju att många intagna som inte själva är missbrukare sköter sina narkotikaaffärer från fängelserna.

Den rikliga tillgången på narkotika inom kriminalvården har medfört att många fängelsedömda numera gör sin narkotikadebut på anstalten. Narkotikan är på vissa orter mer lättillgänglig innanför än utanför murarna.

Det förhållandet att andelen langare och missbrukare bland de intagna på kriminalvårdsanstalterna har ökat kraftigt under senare år har medfört att det har uppstått en marknad bland de intagna, där missbrukarna köper narkotika på kredit av langarna och därigenom skaffar sig stora skulder

under sin anstaltsvistelse. När de sedan frigges måste de genast begå nya brott för att kunna betala av sina skulder.

Herr talman! Staten måste anses ha en skyldighet att garantera de intagna en narkotikafri miljö under anstaltstiden. De intagna får aldrig, frivilligt eller genom påverkan från andra intagnas sida, bli missbrukare under fängelsetiden. För många människor skall ju anstaltsvistelsen faktiskt innebära en vändpunkt i livet.

Det har hänt att intagna som inte velat komma i kontakt med narkotika har begärt att få bli inlåsta i isoleringscell. Och det är ju verkligen uppochnedvända världen att de som vill sköta sig också måste låsa in sig. Det skall väl i rimlighetens namn inte finnas fler lås på den skötsammes dörr än på den misskötsammes.

Arbetet med att få kriminalvårdsanstalterna fria från narkotika måste intensifieras. Det är därvid angeläget att varje kriminalvårdsanstalt snarast får i uppdrag att utarbeta ett åtgärdsprogram med förslag till insatser för att garantera en drogfri miljö.

Det är inte tillräckligt att det finns narkotikafria avdelningar litet här och där. Alla kriminalvårdsanstalter måste göras fria från narkotika. Angelägenheten av att så sker är för övrigt så framträdande att intresset av att de intagna garanteras personlig integritet måste ge vika. Kontrollen av de intagna och även besökande i anstalt måste skärpas.

I de fall en intagen upptäcks med missbruk bör detta leda till kännbara sanktioner i form av t.ex. indragna permissioner och disciplinära bestraffningar i vidare omfattning än för närvarande.

En klar differentiering av de olika kategorierna intagna på olika avdelningar resp. anstalter i kombination med inrättande av mindre avdelningar måste göras. Den omständigheten att detta innebär att en del lokalanstalter helt inrättas för vissa kategorier intagna kommer självfallet att leda till placeringar i strid med den s.k. närhetsprincipen. Intresset av att hindra spridningen av narkotikamissbruket och att kunna erbjuda möjligheter till rehabilitering även på lokalanstalterna väger emellertid så tungt att detta kan godtas.

Åtgärder för att genomföra differentieringar inom kriminalvården är så viktiga att de bör vidtas redan under kommande budgetår. Det är i första hand för att kunna göra detta som vi moderater föreslår att anslaget till kriminalvården skall ökas med 10 milj. kr. utöver vad regeringen har föreslagit.

Ett särskilt problem inom kriminalvården utgör omhändertagandet av intagna med grava narkotikaproblem. Kriminalvården bör visserligen i enlighet med den s.k. normaliseringsprincipen i första hand utnyttja de vårdresurser som redan finns i stället för att bygga upp egna. Men å andra sidan har de mest nedgångna missbrukarna i allmänhet speciella behov av vård – i vissa fall på grund av HIV-smitta – vilket talar för att denna vård lämpligen bör ske inom kriminalvårdens ram. Med anledning härav bör ytterligare en sluten riksanstalt reserveras för grava narkotikamissbrukare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 4.

När det gäller anslaget till brottsförebyggande rådet yrkar jag bifall till reservation 8.

Anf. 104 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Låt mig först slå fast att folkpartiet värnar om en human kriminalvård. Men det är inte detsamma som kravlöshet. Staten kan med skilda medel hjälpa enskilda individer som på olika sätt har hamnat utanför samhället. I sista hand måste dock var och en ta ansvar för sina gärningar och ta de konsekvenser som kan följa av dem. I ett antal avseenden bör kriminalpolitiken skärpas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 4, 5, 7 och 8. Viktigast av dem är nr 4.

Missbruket av alkohol och narkotika utgör inte bara en av de vanligaste orsakerna till att brott begås. Missbruket, främst narkotikamissbruket, försvårar eller förhindrar också ofta återanpassningen av de kriminella. Narkotikamissbruket och de följder detta får, både på anstalterna och utanför, torde utgöra den främsta förklaringen till att kriminalvårdsreformen av år 1974 inte har motsvarat de förhoppningar som från början knöts till den. Den borde därför nu enligt folkpartiets mening utvärderas av en parlamentarisk utredning. Förutsättningarna för denna reform är helt enkelt rubbade på grund av narkotikan.

Nästan hälften av dem som döms till fängelse är narkotikamissbrukare. Många fortsätter att missbruka under själva anstaltstiden. Detta innebär att rehabiliteringen och rehabiliteringsförsöken ytterligare försvåras och att de ambitioner som finns att hjälpa internerna till ett hederligt liv i frihet inte kan genomföras. Missbruket under anstaltstiden leder till att de intagna skaffar sig skulder. För att kunna återbetala dessa måste de begå brott, ofta omedelbart efter frigivningen. Det är därför det är en sådan angelägen uppgift att stoppa narkotikainförseln till anstalterna. I dag finns det få kriminalvårdsanstalter som kan sägas vara narkotikafria. Det är oacceptabelt.

Vi vill ha ett åtgärdsprogram för en drogfri miljö vid varje anstalt och ett åtgärdsprogram som också efterlevs. Vi vill ha en skärpt kontroll, både av de intagna och av de besökande på anstalterna, även på bekostnad av deras integritet. Vi vill ha en differentiering av de intagna, så att de som är utan narkotikaproblem inte kommer i kontakt med narkotikan och så att missbrukare inte kommer över narkotika, även om en sådan differentiering innebär att närhetsprincipen och normaliseringsprincipen – så viktiga i 1974 års kriminalvårdsreform – åsidosätts.

Till sist något i korthet om de fyra andra reservationer som Karin Ahrlund och jag står bakom.

I reservation nr 2 noterar vi att sjuksköterskorna vid lokalanstalterna fått en alltmer pressad arbetssituation. Vi vill, liksom för övrigt kriminalvårdsstyrelsen, att deras halvtidstjänster skall bli heltidstjänster.

I reservation nr 5 konstaterar vi att det är bra att en anstalt i Stockholmsområdet nu har reserverats för kvinnliga intagna. Men vi tycker att även kvinnor på s.k. blandade anstalter skall kunna få vara helt avskärmade från manliga intagna om de så önskar. En utvärdering av de gemensamma placeringarna måste göras. En sådan har aldrig gjorts.

I reservation nr 7 menar vi att eftersom t.ex. endast 4 % av de på anstalt intagna är kvinnor – kvinnornas kriminalitet är så mycket lägre än männens –

kan könsrollernas betydelse för brottsligheten vara av ett specifikt forskningsintresse.

Slutligen, herr talman, tycker vi i reservation nr 8 att någon särskild information om ekonomisk brottslighet inte är nödvändig. Resurserna är knappa. Det har framgått tidigare här i kväll. Det finns angelägnare projekt att satsa på.

Anf. 105 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Det har talats väldigt mycket om den otillfredsställande situation på fängelserna som narkotikamissbruket vållar. Det jag skall tillägga är att detta är mycket konstigt. Åtgärdsprogram har ju gjorts upp på alla anstalter. Ändå fungerar det inte, vilket helt klart betyder att åtgärdsprogrammen måste förnyas och förändras.

En annan sak som gör att det är konstigt att missbruket fortsätter är att det nu påstås att de intagna är mer motiverade att bli av med sitt missbruk under anstaltstiden än de var för några år sedan. Då borde egentligen missbruket ha minskat. Men, som sagt, antalet grava missbrukare har i stället ökat. 1983 utgjorde det 42 % av de intagna, i dag utgör det 68 %. Det är också bakgrunden till att vi i en centermotion har sagt att det är mycket viktigt att ytterligare en rixanstalt blir en sluten anstalt för grava missbrukare, eftersom flera intagna har vitsordat att de genom denna ser en möjlighet att slippa sitt drogberoende. Därför behövs den rixanstalt som vi har talat om i reservation 4. Självklart skall ingen som inte tidigare är missbrukare behöva bli missbrukare under anstaltstiden. De som vill leva helt narkotikafritt på anstalterna skall ha en absolut rätt att få göra detta.

Erfarenheterna av gemensam placering av män och kvinnor på samma anstalt är mycket skiftande. Som tidigare har sagts har ingen utvärdering gjorts av dessa gemensamma placeringar. Därför är det mycket viktigt att så sker. Det finns många kvinnor som påstår att de har blivit utnyttjade av män på gemensamma anstalter. Kvinnorna är därmed i underläge. Det skall inte behöva accepteras. De kvinnor som själva anser att de vill leva isolerade från manliga intagna skall också ha absolut rätt att få göra detta. Visserligen påstås det att kvinnor kan få önska sig till en kvinnlig rixanstalt och på så sätt slippa att konfronteras med männen. Men då mister de fördelarna med närhetsprincipen. Varför skall kvinnor ha det sämre än män på det här området?

Vi har från centerns sida motionerat om att alla våldsmän som behöver hjälp med rehabilitering efter att ha begått våldsbrott skall ha rätt till detta. Vi har ställt dessa krav tidigare, och vi har med tillfredsställelse kunnat se att en försöksverksamhet har kommit i gång i Göteborg som anses ha varit bra. Verksamheten utökas. Dessutom har ytterligare anstalter fått hjälp med rehabiliteringsverksamheten. Det är bra. Vi har förståelse för att det kan ta litet tid att utveckla terapi- och rehabiliteringsverksamheten på alla anstalter. Men målet måste självklart vara att alla de som vill och behöver ha denna terapi- och behandlingshjälp skall få det. Det vi vet är att det är mycket vanligt att de våldsmän som har våldfört sig på kvinnor och barn har en mycket dålig brottsinsikt. Därför är det viktigt att de själva förstår sitt agerande, så att de inte efter frisläppandet går ut och gör om samma brott

igen. Vi vet att de som utsätts för sådana här sexuella övergrepp riskerar att bli berövade både sin barndom och ett normalt fungerande vuxenliv. Mot bakgrund av att antalet anmälda sexövergrepp mot barn ökar behövs verkligen dessa kraftfulla insatser.

Kvinnors brottslighet ligger sedan 200 år tillbaka på mellan 6 och 18 %. Den har legat ganska konstant på denna nivå. Det innebär att det på varje dömd kvinnlig brottsling går sju manliga. Vad beror de skillnaderna på? I dag finns det ingen bra förklaring till varför det är så här. Vi vet över huvud taget väldigt litet om kvinnors kriminalitet. Visserligen talar man om biologiska skillnader. Man talar om könsrollernas betydelse, och det lämnas fler förklaringar. Men det enda vi säkert vet är att om brottsligheten bland män var lika låg som bland kvinnor skulle vi vara av med merparten av den totala brottsligheten. Att minska den totala brottsligheten tror jag att det finns ett verkligt gemensamt intresse för här i riksdagen och även bland svenska folket. Därför är det mycket viktigt att verkligen försöka utröna vilka skälen är till den lägre kriminaliteten hos kvinnorna jämfört med männen.

Nu skriver utskottsmajoriteten att det är redan pågår forskning på det här området och att det är tillräckligt. Då säger vi i centern – och folkpartiet som också har ställt sig bakom centermotionen – att det inte alls är så. Och varför påstår vi det? Jo, vi har vänt oss till dem som forskar på det här området, bl.a. till brottsförebyggande rådet, BRÅ, som säger att det har utretts alldeles för litet på området. I förra veckan hölls det faktiskt ett seminarium om kvinnor och brott för att visa att det finns alldeles för många frågetecken, varför det behövs mer forskning. Detta är skälet till att vi har reserverat oss.

Slutligen vill jag, herr talman, bara säga att ett enigt utskott har uttalat sig om hur viktigt det är att just BRÅ i framtiden får de resurser som man behöver för att kunna arbeta med den inriktning som nyligen har bestämts för BRÅ. I dag har BRÅ det faktiskt svårt ekonomiskt. Därför vill jag understryka att det mycket snart kan behövas ekonomiska tillskott.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 4, 5, 6, 7 och 8.

Anf. 106 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Vpk säger nej till ytterligare 200 fängelseplatser. Inom vpk anser vi nämligen att det inte är fler fängelseplatser som behövs utan fler alternativ till fängelser. Det är bara Sverige och Finland kvar bland Europas länder som inte har någon form av t.ex. samhällstjänst. Nu skall vi komma i gång med en försöksverksamhet, och jag hoppas att försöket inte drar ut på tiden utan att en permanentning kan ske inom kort.

Men det räcker inte med bara det alternativet. Samhällsekonomiskt är det fullkomligt vansinnigt att fortsätta att låsa in människor i den omfattning som vi gör, samtidigt som vi med säkerhet vet att dessa människor inte blir laglydigare av fängelsestraff. Den lutherska andan behåftar fortfarande vårt tänkande – så även mitt. Men jag hoppas att det enbart är som en känslomässig ventil för att jag sedan skall kunna tänka litet mera klart och rationellt. Om man saknar arbete och bostad, om man har en ofullständig utbildning, om man har dåliga eller inga fungerande medmänskliga relationer, om man har begått brott och dömts till fängelse för detta, ja då är alla de uppräknade bristerna och problemen kvar när fängelsestraffet är avtjänat.

Oftast har den straffade fått ytterligare problem, nu även som stämplad brottsling. Kanske har vederbörande psykiska skador, som helt säkert kan uppkomma som en följd av ett frihetsberövande.

Om vi går bakåt i tiden och ser på Institutionssverige, finner vi att vi under tidernas lopp har haft olika grupper av människor på olika institutioner. Vi har haft handikappade t.ex. synskadade, som skulle vara i en egen institution. Även de som bodde längst upp i Norrbotten skulle ned till Stockholm. Vidare kan man nämna de hörselskadade, förståndshandikappade, gamla, ja, om vi går litet längre tillbaka i tiden, människorna i fattighuset. Undan för undan har vi insett att värd, utbildning, anpassning till samhället för olika grupper lyckas bäst, om man ordnar för dem inne i det öppna samhället. Grupp efter grupp har flyttats ut från institutionerna.

Slutna institutioner behövs för de brottslingar som är klart farliga för samhället och som åtminstone till en början behöver vårdas i en sluten anstalt. Men många, speciellt unga människor och förstagångsförbrytare, behöver hjälp och fostran för att inordnas i samhället och för att kunna fungera på ett bra sätt tillsammans med andra människor. Ja, men vi har ju öppna och halvöppna anstalter, tänker kanske någon. Men det är fortfarande anstalter med alla de nackdelar som en anstalt har. Exempelvis ett lägenhetsboende under ordnade förhållanden – med stöd och hjälp av engagerad personal, "ställföreträdande föräldrar" –, adekvat hjälp, ett arbete att sköta, studievägledning, utbildning, passning av tider och detta att sköta sin vardag med allt vad det innebär från att gälla den egna personen till att gälla samhällets krav på t.ex. mantalsskrivning och deklaration, ja det är sådant som många av fängelsekunderna skulle behöva få hjälp med.

De här människorna är ofta svikna av samhället. Redan tidigt har de ramlat mellan maskorna i samhällets skyddsnät. Det rimliga och mest samhällsförnuftiga vore därför att försöka komma till rätta med brottets orsaker och inte i första hand att ropa efter straff för gärningen. Att beskriva bakomliggande samhällsorsaker, sådana som ligger utanför justitiedepartementets och justitiekottets kompetensområden, är ju en sak. En annan sak är att konkret angripa och begripa vad som är förnuftigast från samhällets synpunkt, att rent konkret utforma åtgärder i påföljdsdelen för att minska omfattningen av den brottslighet som vi redan har. Till att börja med anser vi att inga barn under 18 år skall sättas i fängelse.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Män dominerar på brottsidan och kvinnorna på brottsoffersidan. Gränserna mellan vad som anses maskulint och vad som är brottsligt ligger kanske för nära i vårt samhälle. Detta kan vara en av förklaringarna till förhållandet. De män som allvarligt överskrider den här gränsen, som misshandlar eller våldför sig på kvinnor och barn, behöver emellertid hjälp till rehabilitering. De behöver hjälp till en könsbekräftelse som inte kräver ett våldsbeteende av dem. Detta är nödvändigt för att göra livet säkrare för kvinnor och barn och för att göra livet bättre för dem själva.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 6.

Jag deltog i BRÅ:s konferens förra torsdagen, då det talades om kvinnor och brott, och jag övertygades då om att det faktiskt behövs särskilda anstalter för kvinnor. Kvinnor har ofta större behov av närhet än män,

eftersom kvinnor ofta har barn eller andra närstående som de oroar sig för, känner ansvar för och vill ha kontakt med.

Därmed yrkar jag bifall också till reservation 5.

Anf. 107 INGER SCHÖRLING (mp):

Herr talman! Det har sagts många kloka saker om narkotikafria anstalter från kammarens talarstol. Jag behöver inte upprepa allt det – jag kan bara säga att den situation som vi i dag har är helt oacceptabel. Ingen möda får sparas när det gäller att göra våra anstalter fria från narkotika. Det har inte blivit bättre: tyvärr – det har blivit sämre. Narkotikainflödet till anstalterna är värre än någonsin, om man får tro dem som arbetar där. Detta måste stoppas. Jag tänker inte säga mer än så: Stöd reservation nr 4!

Så till Anslag till kriminalvårdsanstalter och HIV/aids-problematiken, som ju har blivit ett stort problem. En grupp som är drabbad är naturligtvis sjuksköterskorna, som skall ta prov och som skall verkställa de ökade krav på det här området som kriminalvården har fått. Den utökning av 13 halvtidstjänster till heltider som regeringen föreslagit medel till i budgeten räcker enligt vårt förmenande inte heller. Dessutom är de avsedda enbart för storstadsregionerna, och det är att blunda för den verklighet vi har: Det här problemet finns inte bara i storstadsregionerna – tyvärr. Därför yrkar jag bifall också till reservation nr 2.

Så till Kvinnor på lokalanstalt. Även människor som döms för brott skall ha vissa fundamentala rättigheter i ett civiliserat samhälle. De rättigheterna skall vara: Att i fängelset slippa narkotika, naturligtvis, att slippa sitta ihop med narkomaner om man inte vill det, att slippa utsättas för hot och trakasserier och att slippa utsättas för ännu mer negativ påverkan än straffet i sig utgör. Jag sympatiserar med mycket av det Berith Eriksson sade. Tyvärr har vi i dag inte ett sådant samhälle att vi kan slippa våra fängelser och anstalter. Men man skall i varje fall inte behöva utsättas för ytterligare negativ påverkan.

En annan självklar rättighet är att kvinnor som sitter i fängelse inte skall behöva utsättas för sexuella trakasserier från manliga intagna. Enda sättet att komma till rätta med det är att kvinnor som så önskar och som känner det hotet skall kunna beredas plats isolerade från manliga intagna. Om det kräver separata anstalter skall vi i möjligaste mån försöka få dem till stånd, och där det inte går skall man ha separata avdelningar. Vi vill också ha en utvärdering av den gemensamma placeringen. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 5.

En annan viktig mänsklig rättighet i ett civiliserat samhälle måste vara att den intagne ges möjlighet att komma tillbaka till ett normalt liv. Därför tycker vi att det är oerhört viktigt att den försöksverksamhet som nu pågår när det gäller att rehabilitera sexual- och våldsbrottslingar inte bara får fortgå utan även utvidgas. Alla intagna som vill måste få den här möjligheten. Det är oskattbart för samhället om man lyckas bryta en brottslig bana och skapa en fri och fungerande människa. Jag yrkar därför bifall till reservation 6.

När det gäller könsrollernas betydelse för brottsligheten har här redan sagts att skillnaderna mellan kvinnor och män är stora när det gäller brottsbenägenhet. Det vore väl alldeles fantastiskt om vi kunde få reda på

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

Anslag till kriminalvården och brottsförebyggande rådet

mer om varför det är så och om forskningen kunde ge oss ett verktyg att åtgärda den manliga brottsligheten! Det skulle vara en upptäckt av enorm betydelse. Därför vill jag också yrka bifall till reservation nr 7.

Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 2, 4, 5, 6 och 7 från miljöpartiet de gröna.

Anf. 108 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Kriminalvården styrs till stor del av beslut som den inte råder över. Den kan inte välja sina klienter och inte påverka hur många den skall ta emot. Klienterna är dessutom till stor del socialt och i flera andra avseenden starkt missgynnade personer. Ambitionen är alltjämt att kriminalvården så långt som möjligt skall underlätta individens återanpassning i samhället. För en framgångsrik kriminalvård krävs medverkan från andra samhällsorgan. Principen att kriminalvårdens klienter skall ha samma rätt till service och omsorg som andra står fast.

Beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna har ökat – allt fler döms till fängelse. Därför har det redan fattats beslut om att öppna 124 tidigare stängda riksanstalter och 75 platser vid lokalanstalter. Dessutom kommer nybyggnation att påbörjas under innevarande budgetår. Mot bakgrund av den ökade beläggningen har det också beräknats ett visst ytterligare investeringsutrymme den närmaste treårsperioden.

Till det avsnitt i utskottets betänkande som behandlar anslaget till kriminalvårdsanstalterna har fogats tre reservationer.

I reservation 1 vill moderaterna anslå ytterligare 10 miljoner för att kunna genomföra en klar differentiering av de intagna.

I reservation 3 vill vpk minska anslaget med 36.8 miljoner och inte öppna de stängda platserna.

Utskottsmajoriteten har vid ett flertal tillfällen uttalat att beläggningen bör vara omkring 85 % för att en differentiering skall kunna ske. Med de redan nu vidtagna åtgärderna och med den ökade möjligheten att utjämna säsongvariationerna bedöms beläggningssituationen bli mer rimlig. Därför avstyrks reservation 1.

Av samma skäl är det orimligt att tillstyrka reservation 3.

I reservation 2 vill folkpartiet och miljöpartiet uppräknat anslaget till sjukskötersketjänster med 5 miljoner för att åtgärderna mot aids skall fortsätta. Som tidigare sagts har ett antal sjukskötersketjänster utökats till heltid. Regeringen har hos riksdagen begärt oförändrad totalram när det gäller insatserna mot aids, vilket innebär att verksamheten kan fortsätta.

Herr talman! Man kan säga att kampen inom kriminalvården mot narkotikan sker utifrån tre olika områden.

Det första är motivationsarbetet. Målet är att varje narkoman skall motiveras för provtagning och behandling mot sitt missbruk. Det sker ett aktivt arbete på häkten, på anstalter och inom frivården. För många narkomaner är just kriminalvårdens motivatörer den första kontakten med narkomanvård över huvud taget. Dessutom arbetar olika frivilliga organisationer och stiftelser tillsammans med kriminalvården för att förmå missbrukarna att ta tag i sin situation.

Jag vill också peka på den breda utbildning som all personal genomgått och

som nu följs upp av ytterligare utbildningar, vilket bidrar till att höja kunskaperna om narkotikaproblematiken.

Det andra området är kontrollområdet. Det sker kontroll av intagna vid permissioner och besök i form av visitering och urinprovskontroller. Ett positivt resultat innebär konsekvenser i form av indragna permissioner, besök och fritidsaktiviteter, och det kan också leda till tillägg av ett antal dagar till strafftiden.

Här har nu krävts ytterligare kontroller och disciplinära åtgärder, och man säger att den personliga integriteten kan ge vika. Jag vill då ställa frågan: Hur långt kan vi gå?

Det tredje området är att förbättra verkställigheten och göra den meningsfull. Inom regeringskansliet sker med kriminalvårdens hjälp en översyn för att göra överväganden och komma med förslag till den framtida inriktningen. Där de lokala åtgärdsprogrammen inte fungerar finns planer att utarbeta nya. Man ämnar också låta vård- och tillsynspersonalen mer aktivt delta i behandlingsarbetet och tillvarata deras resurser och kunskaper på ett bättre sätt.

De narkotikafria avdelningarna har utökat antalet platser, och på andra anstalter planeras ytterligare narkotikafria avdelningar. Det gäller både riks- och lokalanstalter. Som jag tidigare nämnde är det av vikt att det finns platser i en sådan utsträckning att det kan ske en differentiering.

Utskottsmajoriteten menar att det pågår ett mycket ambitiöst arbete inom olika områden. Man är väl medveten om de olika problemen, och arbetet på att förbättra och utveckla metoderna pågår på olika sätt. Därför avstyrks reservation 4.

Reservanterna tar i reservation 5 upp frågan att kvinnor på lokalanstalt skall ha möjlighet att tillbringa sin tid på anstalten isolerade från männen. En lokalanstalt i Stockholmsregionen har avdelats för enbart kvinnor. Det finns inte behov av någon ytterligare anstalt för kvinnor, men avskildhet har också kunnat åstadkommas på andra lokala anstalter. Egentligen är det inte en fråga om *hur* utan *att* de kvinnliga intagnas behov och intressen skall bli tillgodosedda.

Att verksamheten med att rehabilitera våldsmän skall fortgå och utökas tas upp i reservation 6. Det är precis det som sker. Verksamheten skall fortgå i Göteborgsregionen, och en utvidgning är under utveckling på flera håll från Malmö i söder till Umeå och Luleå i norr. Verksamheten är också föremål för överväganden inom regeringskansliet. Utskottet finner att det inte behöver göras ytterligare uttalanden. Utvecklingen sker helt i linje med vad utskottet tidigare har uttalat.

Innan jag kommenterar reservation 7 och 8 som bifogats i anledning av brottsförebyggande rådets område, vill jag påpeka att BRÅ intar en central roll när det gäller att sprida och utveckla kunskaper och erfarenheter i det brottsförebyggande arbetet.

Reservation 7 tar alltså upp könsrollernas betydelse för brottsligheten. Utskottsmajoriteten har konstaterat att det pågår olika forskningsprojekt på området och att även ytterligare sådana planeras inom BRÅ eller med anknytning till BRÅ. Utskottet anser därför att det inte behövs några ytterligare uttalanden.

Av reservation 8 framgår att de borgerliga ledamöterna i utskottet inte har samma syn på vikten av information när det gäller den ekonomiska brottsligheten som majoriteten. Majoriteten vidhåller sin tidigare ståndpunkt att det skall ges ett ekonomiskt stöd för att göra det möjligt att ge en aktuell information av enskilda organ. Majoriteten vidhåller också att det skall ske en upplysningsverksamhet om detta. Vi förutsätter att det lämnas en sådan upplysning i lämpliga sammanhang.

Herr talman! Jag yrkar bifall till justitieutskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 109 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Reservation nr 2 om anslag till kriminalvårdsanstalterna går ut på att vi vill göra de nuvarande halvtidstjänsterna som sjuksköterskorna där har till heltidstjänster. Birthe Sörestedt sade att man skall fortsätta den verksamhet som nu pågår. Det innebär visserligen att halvtidstjänsterna skall vara kvar, men poängen är att vi vill utöka dessa halvtidstjänster till heltidstjänster just därför att sjuksköterskorna på grund av knarkproblematiken och HIV- och aidsfaran har så mycket mer pressade arbetsuppgifter att det i högsta grad är befogat att dessa halvtidstjänster blir heltidstjänster. Det var också ett krav som kriminalvårdsstyrelsen själv i sina äskanden prioriterade mycket högt. Vi ställer oss bakom det kravet. Sjuksköterskorna vid de stora lokalanstalterna, alltså anstalter som har 40 platser eller mer, skall förvandlas till heltidstjänster.

A och O är de knarkfria fängelserna. Birthe Sörestedt kanske kan tycka att det är lätt att säga så. Jag kan hålla med om det. Vi vill ha åtgärdsprogram. Sådana har funnits för anstalterna, men de har inte följts upp. Det skriver ni själva i utskottstexten. Vi vill ha åtgärdsprogram som följs upp. Den personliga integriteten får ge vika för dessa kontroller – det är svårt för en liberal att säga. Vi vill ha en human kriminalvård – inte en blåögd!

Den personliga integriteten får ge vika för det större kravet att anstalterna skall hållas knarkfria.

Om vi skall hålla anstalterna knarkfria får vi rubba på närhetsprincipen och normalitetsprincipen.

Herr talman! För övrigt anser jag att kriminalvårdsreformen bör utvärderas.

Anf. 110 BERITH ERIKSSON (vpk) replik:

Herr talman! Först vill jag påpeka för Inger Schörling att vpk aldrig har sagt att vi skall avskaffa fängelserna.

Anf. 111 ANDRE VICE TALMANNEN:

Repliken gäller Birthe Sörestedts anförande.

Anf. 112 BERITH ERIKSSON (vpk) replik:

Jag trodde att jag fick vända mig till alla.

Anf. 113 ANDRE VICE TALMANNEN:

Nej.

Anf. 114 BERITH ERIKSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det går lika bra att jag vänder mig till Birthe Sörestedt. Jag har aldrig sagt att vi skall avskaffa fängelser. Men vi i vpk anser att det antal fängelser vi har i dag räcker och pekar i vår reservation på att det är alternativ till fängelser för dem som vi kallar för socialt betingade brottslingar som behövs.

Statistik och tabeller finns det gott om som en följd av många års kriminologisk forskning. En känd kriminolog påpekar dock att kriminologi är ett slags mekano för stora pojkar, där det viktigaste blir att försöka klämma in verkligheten i korstabeller för att kunna använda sin leksak datorn. I det sammanhanget blir det mycket otillfredsställande att allt det material som inte låter sig tvingas in i korstabeller inte kommit att tas till vara på ett sådant sätt att man kan se en förändring i utformningen av påföljderna.

Alla de kunskaper som man har dokumenterat har i praktiken inte påverkat fängelsesystemet.

Det har talats en del om motionen angående skillnaden mellan kvinnors och mäns brottslighet. Just uppfattningen om att det som är manligt ligger närmare gränsen för brottslighet än det som uppfattas som kvinnligt visar att det vi behöver arbeta för är att ändra gränserna i samhället för vad som anses manligt och kvinnligt.

Anf. 115 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt undrade hur långt vi kan gå för att göra kriminalvårdsanstalterna fria från narkotika. Som jag sade inledningsvis, och som även framhållits av Lars Sundin, måste de intagnas personliga integritet ge vika för att vi skall kunna nå målet att alla kriminalvårdsanstalter skall bli fria från narkotika.

Jag vill i det sammanhanget påstå att det inte finns någon plats på jorden som det är så lätt att göra narkotikafri som en kriminalvårdsanstalt. Det är nämligen den enda plats på jorden där vi läser in människor.

Det är bara viljan som saknas!

Anf. 116 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt sade att de intagna ibland kan få en första kontakt med narkomanvården på fängelserna. Det är riktigt och det är positivt. Men det negativa och det tragiska är att de intagna också kan få en första kontakt med narkotikamissbruket på fängelserna. Det är därför förhållandena i dag är så otillfredsställande. Det är därför åtgärdsprogrammen måste ses över. Vi måste gå så långt att avdelningarna och anstalterna blir narkotikafria. Det måste vara målet.

Hur kan man åstadkomma detta? I vår motion har vi som exempel nämnt att urinprovstagningarna kan övervakas bättre. Det finns många andra förslag som man kan följa.

Det är riktigt att en lokalanstalt för kvinnor har avsatts i Stockholmsområdet. Det är också sagt att denna skall få fortsätta att vara en anstalt för kvinnor året ut. Vi menar att detta bör fortsätta längre. Dessutom måste ju målet på detta område vara att alla de kvinnor som vill vara isolerade från

män skall ha rätt att vara det. Inte förrän då är tillräckligt gjort på det här området.

När det gäller rehabilitering av våldsmän nämnde jag i mitt inledningsanförande att verksamheten i Göteborg har börjat och att den fortsätter. Utvecklingen fortsätter också i övriga delar av landet, där man planerar sådana. Som Birthe Sörestedt kan se, är inte alla anstalter uppräknade. Det är alltså inte planerat för alla, och det är detta vi menar bör göras. Det måste också vara ett mål att alla som vill och behöver skall få denna rehabiliteringshjälp för att komma ifrån det beteende som förstör så mycket, för såväl dem själva som för offren.

Visst spelar BRÅ en verkligt central roll när det gäller utvärdering och utredning på brottsområdet, men då är det ju också viktigt att BRÅ får de resurser man behöver! Jag sade tidigare att utskottet enhälligt säger att BRÅ skall få detta, men jag talade också om att det fanns risk för att medlen inte skulle räcka till framöver och att man borde titta på detta. BRÅ har bl.a. framhållit att det behövs ytterligare forskning beträffande könsrollernas betydelse för brottsligheten.

Anf. 117 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Ingbritt Irhammar att utbyggnaden av rehabilitering av våldsmän sker enligt den inriktning som utskottet uttalat. Men alla anstalter behöver inte ha detta, för alla intagna har inte sådana problem.

Vidare vill jag säga till Ingbritt Irhammar att till kvinnoanstalten utanför Stockholm finns det möjlighet att söka sig från hela landet för alla som vill dit. Där lär finnas platser, eftersom den är väl tilltagen. Att den bara skall finnas kvar under detta är beror på att verksamheten skall utvärderas. Det finns faktiskt andra grunder att differentiera på än enbart om man är kvinna eller man!

Så till Berith Eriksson. Det är faktiskt så att om man skall förändra någonting kan man inte börja i slutändan, med att dra in anstaltsplatser. Var skall man då börja? Jo, man får börja med att förändra vårt påföljdssystem. Detta får Berith Eriksson återkomma till.

Sedan vill jag ta upp reservation 4, som handlar om narkotikaproblematiken. Lars Sundin nämnde att man kan få göra avkall på närhetsprincipen. Vi har ungefär 15 000 fängelsedömda om året, och ungefär 9 000 av dem har en strafftid på under tre månader – alltså mycket kort tid i anstalt. Vad skall man då använda anstaltstiden till? Jo, att se till att de har möjlighet att skaffa arbete och bostad, få kontakt med övervakare och kanske få kontakt med andra behandlande organ. Då är det viktigt att ha möjlighet till närhet.

Det kan ju alltid diskuteras vad som är närhet, men jag vill ändå hävda att för dem som har korta strafftider är det viktigt att finnas i den miljö de skall fortsätta att vara i när de lämnar anstalten. Endast 8 % har strafftider över ett år, och då placeras man på rixanstalt.

Vidare vill jag bemöta både Jerry Martinger och Lars Sundin, som säger att den personliga integriteten kan ge vika. Den här diskussionen kommer vi in i varje år. Om vi, som Lars Sundin sade, skall ha en human kriminalvård, hur långt kan vi då gå? Det går att läsa, säger Jerry Martinger. Visst – vi kan

stänga anstalterna och göra dem helt slutna, men då skulle vi inte ha någon personal som ville arbeta där, så den möjligheten finns inte. För resten hade det inte heller varit någon human kriminalvård.

Prot. 1988/89:103
25 april 1989

*Anslag till kriminalvår-
den och brottsföre-
byggande rådet*

Anf. 118 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Det är ju synd att Birthe Sörestedt inte värnar om kvinnor lika mycket som om män – här skall de skickas i väg, långt bort till Stockholm, och får inte rätt till närhet, om de vill slippa påverkas illa av män.

När det gäller målet rehabilitering av våldsvärkare är jag förvånad över att majoriteten inte vill uttala en viljeyttring att alla som behöver sådan rehabilitering skall få det. Att man i Göteborg har utvidgat verksamheten och har psykologer innebär ju inte att alla kan få den psykologhjälp de behöver. Det behövs psykologer och kuratorer även på andra anstalter. Det har talats om att utbilda personalen på andra anstalter för bättre förståelse, men med sådana problem som att vara våldsvärkare och utsätta andra för misshandel och sexuella övergrepp behöver man nog mera än en god förståelse från personalens sida. Det behövs nog kvalificerad hjälp för att lösa sådana problem!

Anf. 119 BERITH ERIKSSON (vpk) replik:

Herr talman! "Börja i slutändan" sade Birthe Sörestedt. Jag tycker inte det är att börja i slutändan att efterlysa alternativ till fängelse. Eller menar Birthe Sörestedt att vi i en framtid kommer att få alldeles för gott om platser i den typ av fängelser som vi har i dag och att vi först då kan börja tänka på alternativ till den typen av fängelser för alla sorters brottslingar?

Anf. 120 LARS SUNDIN (fp) replik:

Herr talman! Vi har krävt en utvärdering av kriminalvårdsreformen från 1974. För undvikande av missförstånd vill jag säga att för folkpartiets del är de ursprungliga grundtankarna i den reformen alltjämt giltiga. Vi skall naturligtvis slå vakt om den humana kriminalvård som den reformen var ett uttryck för!

Men vi måste också på alla sätt bekämpa knarket på fängelserna, och då är differentiering av de intagna en stor sak för oss, liksom kontrollerna och åtgärdsprogrammet.

Kontrollerna innebär alltså kränkande av integriteten. Jag är skyldig Birthe Sörestedt svar på vad detta innebär. Jo, det innebär alltså kroppsundersökningar, undersökningar av kroppens håligheter, som det brukar uttryckas. Det är inget tvivel om att det är integritetskränkande, men där får principen om individens integritet ge vika för kontrollen.

Anf. 121 JERRY MARTINGER (m) replik:

Herr talman! När det gäller frågan hur långt vi kan gå med integritetskränkningar för att få bort narkotikan från fängelserna vill jag säga till Birthe Sörestedt: Titta på häktena! De är inga inhumana platser, men ändå finns där ingen narkotika.

Som sagt: Möjligheterna finns, det är viljan som saknas.

Anf. 122 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Om Ingbritt Irhammar hade lyssnat till mitt inledningsanförande, hade hon hört att jag sade att det egentligen inte har någon betydelse hur man ordnade det för kvinnorna, utan huvudsaken är att kvinnornas intressen och behov blir tillgodosedda.

Berith Eriksson, det är faktiskt slutändan vi diskuterar nu – det gäller ju anslagen till anstalter. Det finns ett visst antal fängelsedömda, som måste tas in, och därför måste platserna öppnas. Hade de varit dömda till en annan påföljd, hade inte anstaltsplatserna behövts. Det är därför jag menar att det här får diskuteras vid en annan tidpunkt, i samband med påföljdssystemet.

Lars Sundin, det var bra att jag fick medhåll om att principerna från 1974 alltså är giltiga. Det kan vi vara överens om.

Vi är också överens om att narkotikan skall bekämpas.

Jag vill påstå att det är ett ambitiöst och mycket aktivt arbete som bedrivs ute på de olika anstalterna, bl.a. i centrala program med utbildning o.d. Där man har upptäckt att de lokala åtgärdsprogrammen inte fungerar, tar man tag i dessa igen och genomför nya sådana. Personalen skall också delta aktivare i behandlingsarbetet och över huvud taget göra innehållet i verkställigheten mera meningsfullt. Det gäller även för klienter som inte är narkotikamissbrukare.

Vi kan vidare diskutera, Jerry Martinger, i vilken grad häktena är humana eller inhumana. Vi vill väl ändå inte ha människor intagna i häkten under längre tid. Vi vill begränsa häktningstiden. Det är inte humant att låta de intagna sitta länge i häkte.

Andre vice talmannen anmälde att Jerry Martinger, Lars Sundin och Berith Ericsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 123 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Utskottet har hemställt om avslag på min och Stig Gustafssons motion beträffande BRÅ och har inte heller funnit anledning att göra något särskilt uttalande eller tillkännagivande med anledning av denna. De sammanlagda reella tillskotten av medel till BRÅ står inte i proportion till den ambitionshöjning som den nya instruktionen innebär. Regeringens beräkning av förvaltningsanslaget, vilken justitieutskottet godtagit, innebär i själva verket en reell nedskärning med 110 000 kr. i förhållande till situationen för innevarande budgetår såvitt avser förvaltningsanslaget G 1. Huvudförslaget har följts.

Beträffande anslaget G 2 Utvecklingskostnader anges i betänkandet vidare att justitieministern under anslaget beräknat 500 000 kr. för att BRÅ i enlighet med förändringen av rådets verksamhet skall kunna delta i det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå och dessutom i ökad omfattning göra utvärderingar av reformer inom det kriminalpolitiska fältet.

Beräkningarna av utvecklingsanslaget innebär ett reellt tillskott med 428 000 kr. jämfört med anslaget storlek innevarande budgetår.

BRÅ:s ekonomiska situation är sedan ett par år tillbaka mycket besvärlig. För att klara ålagda arbetsuppgifter med vidmakthållen hög ambitions- och

kvalitetsnivå har BRÅ under senare år varit tvunget att anställa tjänstemän utöver de tjänstemän som medel finns beräknade för i BRÅ:s budget, vilket har medfört att alldeles för stor andel av budgeten är intecknad av fasta kostnader.

BRÅ har för närvarande 33 anställda, på BRÅ:s budget, vilka på grund av att flera handläggare har deltid motsvarar ett lägre antal hela årsarbetskrafter.

Genom de för det kommande budgetåret beräknade anslagen har BRÅ inte fått erforderliga ekonomiska resurser för att uppfylla de avsevärt större krav som ställs på BRÅ genom instruktionen och de uttalanden som i anslutning härtill gjorts i budgetpropositionen och i utskottets betänkande. Med den föreslagna budgeten kommer BRÅ att bli tvunget att minska antalet anställda för att få erforderliga ekonomiska resurser för de kvarvarandes verksamhet.

Jag vill ha detta sagt för att markera de akuta behoven och även behoven för framtiden.

Anf. 124 BARBRO ANDERSSON (s):

Herr talman! Verksamheten vid Studiegården i Uppsala startade i januari 1967. Med sina 20 platser är den en öppen utslussningsanstalt under sista delen av strafftiden för främst långtidsdömda. Placering på Studiegården föregås av vistelse på slutna anstalt samt synnerligen rigorös prövning, och är givetvis frivillig för klienterna.

Verksamheten vid Studiegården bygger på mer än tjuugoårig erfarenhet av studiearbete som en metod för rehabilitering, baserad på ömsesidigt engagemang, respekt och förtroende mellan vårdare, lärare och intagna. Var och en av klienterna måste ta ett personligt aktivt ansvar för sin situation och delaktighet i behandlingen. Redan från ankomsten får t.ex. den nyanlände en kontaktman bland vårdarna, som bl.a. under den första tiden tillsammans med den intagne upprättar ett förslag till behandlings- och studieplan. Planen uppdateras efter hand i takt med den intagnes utveckling. Här intar även lärolaget en central roll, som bygger på lång erfarenhet av den speciella studiesituationen.

Studiegården är den enda anstalt i landet som kan erbjuda heltidsstudier på både grundskole-, gymnasieskole- och högskolenivå. Även om flertalet intagna främst har brister i grundläggande kunskaper, utgör närheten till universitetet en mycket stor tillgång, liksom Uppsalas allmänna tradition som studieort. För närvarande studerar i genomsnitt 16 % av klienterna på högskolenivån. I Uppsala är dessutom utbudet av kurser inom vuxenutbildningen ovanligt rikt och differentierat.

Studiegårdens arbetsmodell har visat sig mycket framgångsrik. Ca 80 % av klienterna återanpassas. Vid andra anstalter är denna andel bara 15–20 %, medan 80–85 % återfaller i brott. I många fall kan behandlingen på Studiegården också minska de psykiska skador som orsakats av lång vistelse på slutna anstalter.

Av betydelse är också den stimulans det innebär för intagna på andra anstalter i landet till en ökad studieverksamhet, eftersom det är konkurrens om platserna till Studiegården i Uppsala.

Cirka tre fjärdedelar av klienterna kommer från Mälardalsregionen. Av personliga skäl kan de intagna i regel inte tänka sig att frivilligt söka sig till en anstalt långt från hemorten. Normala kontakter med familjen, vid permissioner och anhörigbesök på Studiegården, försvåras eller omöjliggörs om reseavstånden blir för stora.

Vi socialdemokrater från Uppsala län anser att Studiegården med sina unika resultat, erfarenheter och arbetsmetoder bör bevaras och ges tillfälle att utveckla sin verksamhet. Även om vuxenutbildning numera kan ordnas på alla anstalter, är det inget skäl för att avveckla Studiegården i Uppsala. Med sina gedigna kunskaper och beprövade arbetsmetoder bör Studiegården tillvaratas och nyttjas som ett centrum för forskning och praktisk tillämpning av anstaltsförlagda studier, knutna till kriminalvården. Vi vill här peka på den resurs som finns med närheten till pedagogiska institutionen och andra resurser vid Uppsala universitet.

Herr talman! Vi blev mycket oroadе av kriminalvårdsstyrelsens begäran att Studiegården skall läggas ned, och vi är därför i dag nöjda med den positiva skrivning som finns i detta betänkande och kommer att arbeta vidare med frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

17 § Föredrogs

justitiekammarens betänkande

1988/89:JuU18 Anslag till rättshjälp m.m. (prop. 1988/89:100 delvis).

Anslag till rättshjälp m.m.

Anf. 125 BERITH ERICSSON (vpk):

Herr talman! Klockan har blivit 11 på kvällen, och det vore synd att skjuta upp behandlingen av detta ärende till en annan dag. Jag nöjer mig med att yrka bifall till vpk:s reservation i justitiekammarens betänkande 18.

Anf. 126 KARIN AHRAND (fp):

Herr talman! Jag följer Berith Ericssons exempel och yrkar i korthet bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

18 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

19 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1988/89:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1989/90. m.m. (kompletteringsproposition)

Skrivelse

1988/89:144 med en redovisning av allmänna pensionsfondens verksamhet år 1988

20 § Anmäldes och bordlades

Förslag

1988/89:27 Riksdagens förvaltningskontors förslag till lag om ändring i lagen (1988:589) om ersättning m.m. till riksdagens ledamöter

21 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:142 om fortsatt valutareglering, m.m.

1988/89:Fi54 av Anne Wibble m.fl. (fp)

1988/89:Fi55 av Lars Tobisson m.fl. (m)

1988/89:Fi56 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1988/89:Fi57 av Gunnar Björk m.fl. (c)

1988/89:Fi58 av Inger Schörling m.fl. (mp)

22 § Anmäldes och bordlades

socialutskottets betänkanden

1988/89:SoU12 Anslag till socialdepartementet m.m.

1988/89:SoU14 Hälsoupplysning m.m.

1988/89:SoU15 Socialstyrelsen m.m.

1988/89:SoU16 Vissa anslag till hälso- och sjukvård m.m.

1988/89:SoU19 Omsorg om äldre och handikappade

1988/89:SoU20 Anslag till Socialt behandlingsarbete m.m.

1988/89:SoU21 Åtgärder mot HIV-infektion och aids

1988/89:SoU22 Ändrad beslutsordning för hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd

23 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 25 april

1988/89:215 av *Hans Göran Franck* (s) till utrikesministern om utländska örlogsbesök, m.m.:

I dag finns ca 16 000 kärnvapen i världens flotta. Det är nästan en tredjedel av det totala antalet kärnvapen i världen. Av världens ca 900 kärnkraftsreaktorer finns mer än hälften på krigsfartyg som kraftkällor. Risken för olyckor med kärnvapen och kärnkraftsreaktorer till havs torde vara betydligt större än på land.

Det är mycket angeläget att med större kraft än hitintills verka för den marina nedrustningen, särskilt av kärnvapen och sjöbaserade kryssningsmissiler. Detta kan göras i FN, i Wien och i andra nedrustningssammanhang.

En förnyad nordisk säkerhetspolitik bör ta fasta på att inte bara skapa en nordisk kärnvapenfri zon utan även att få till stånd en nedrustad zon bestående av de nordiska länderna och intilliggande havs- och landområden.

Den nya internationella situationen gör att nya krav måste ställas. Ett av dessa är kravet på kärnvapenfria hamnar.

Hamnbesöken är viktiga för stormakterna. Fartygen kan gå direkt in från sina övningar. Oberoende militär expertis hävdar att kärnvapenbestyckade fartyg sällan eller aldrig lastar av sina kärnvapen före hamnbesök. Enligt forskningsinstitutet Center for Defense Information (CDI) i Washington är det mycket osannolikt att ett fartyg skulle montera av sina kärnvapen innan det går in i främmande hamn. Det skulle strida mot USA:s marina policy, som går ut på att ständigt vara stridsberedd.

Riksdagen gav förra året uttryck för uppfattningen att regeringen i internationella sammanhang skulle verka för att kärnvapenmakterna skall frångå sin princip att inte ge klara besked beträffande förekomsten av kärnvapen ombord i samband med örlogsbesök.

Statsministern berörde frågan i sitt anförande i juni 1988 i FN:s specialsession om nedrustning. Han framhöll att kärnvapenstaternas politik, att varken bekräfta eller förneka förekomst av kärnvapen ombord på fartyg, inte var förtroendeskapande. Sverige skulle därför arbeta för en ny praxis från kärnvapenmakternas sida på detta område.

Starka krav har under de senaste åren framförts på att Sverige skulle skärpa sin egen hållning.

Då resultat av internationella initiativ inte uppnåtts, är tiden mogen för Sverige att vidta sådana åtgärder samt verka för att andra länder i likhet med exempelvis Nya Zeeland gör detsamma.

Ett flertal kommuner har beslutat att inte välkomna sådana hamnbesök, där det inte lämnas en uttrycklig försäkran om att ifrågavarande fartyg är kärnvapenfritt. Detta gäller bl.a. Göteborg, Helsingborg, Norrköping och Skellefteå. Det har framhållits att kommunerna har skyldighet att värna om sina invånares säkerhet. Eftersom räddningstjänsten är en kommunal angelägenhet, blir också eventuella kärnvapen i den egna hamnen en kommunal angelägenhet.

I Stockholms län har socialdemokraternas distriktskongress i april 1989 krävt att hamnar och farvatten i länet skall vara kärnvapenfria samt att besökande stater, som med sina fartyg vill anlöpa länets hamnar och vatten, skall avge en uttrycklig försäkran om att de är kärnvapenfria.

På grund av det anförda får jag ställa följande frågor till utrikesminister Sten Andersson.

1. Vilka åtgärder har regeringen vidtagit efter juni 1988 för att få till stånd en ny praxis från kärnvapenmakternas sida beträffande försäkringar om icke kärnvapenbestyckning vid örlogsbesök i främmande hamnar?
2. Avser regeringen att skärpa sin egen hållning och praxis i fråga om besked om och försäkringar för tillstånd till örlogsbesök av kärnvapenmakter i svenska farvatten och hamnar?
3. Vilka nya åtgärder avser regeringen att vidta för egen del och på det internationella planet för att motverka och minska den marina rustningen?

1988/89:216 av *Guðrun Schyman* (vpk) till socialministern om socialtjänsten:

I socialtjänstlagens första och inledande paragraf står skrivet:

”Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten skall bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet.”

Socialförvaltningen i Upplands Väsby har ett projekt kallat ARA-projektet. ARA står för arbete, revansch och ansvar. Verksamheten inriktar sig på ungdomar i åldern 15–20 år med problem – skolk, kriminalitet och/eller missbruk och omfattar både arbete och behandling. Alla har alltså inte missbruksproblem, men de för ett ”oordnat liv”, dvs. sköter ej arbete, har relationsproblem i hemmet eller är ute på nätterna.

Behandlingsarbetet beskrivs som ”en krigföring mellan två kulturer: den destruktiva och den konstruktiva. Så länge vi kan garantera att den destruktiva är i ett underläge, genom kontroll m.m. är risken för psykosocial smitta när det gäller narkotika m.m. näst intill obefintlig”.

Bland de regler som samtliga ungdomar måste rätta sig efter för att få vara med i verksamheten finns regler om kontinuerliga urinprovstagningar och kontinuerligt användande av antabus. Dessutom krävs att alla gemensamt firar nyår, midsommar och liknande helger.

Mot bakgrund av ovanstående, och mot bakgrund av att detta exempel ingalunda är ett undantag, utan snarare ett exempel på en alltmer tilltagande repressiv anda inom socialtjänstens verksamhetsfält, vill jag ställa följande frågor:

1. Håller socialministern med om beskrivningen att det finns repressiva tendenser inom dagens socialvård?
2. Om svaret på frågan är ja, vad tänker då socialministern göra för att stävja dessa tendenser?
3. Om svaret på den första frågan är nej, hur vill socialministern då beteckna den ovan beskrivna verksamheten?

*Meddelande om
interpellationer*

Ett tragiskt och mycket dyrbart vårdfiasko är i sammanfattning resultatet av de två första årens tvångsvård av narkomaner i Stockholm. Detta enligt en undersökning som gjorts vid socialförvaltningens forsknings- och utvecklingsbyrå.

Trots en vårdkostnad på över 2 000 kr. dygnet var knappt en enda missbrukare drogfri vid uppföljningen ett år senare.

Förra året skärptes lagen om vård av missbrukare, LVM, från fyra till sex månader. Vpk avvisade förslaget av flera skäl. Vpk pekade på att inriktningen och klimatet inom socialtjänsten skulle påverkas negativt och att auktoritetsbetonade synsätt skulle få ökat spelrum, vilket skulle strida mot lagens ursprungliga idé. Efter skärpningen av lagen har också trycket på LVM-hemmen ökat kraftigt, visar den ovan refererade undersökningen.

Behandlingen av vuxna människor kan inte på något rimligt sätt försiggå under tvång. Tvånget förhindrar verkliga förändringar hos personer och hämmar djupare förmåga till eget ansvarstagande. Den mobilisering av personliga resurser, som är ett grundläggande mål i all seriös behandling, kan inte ske under så motsägande förhållanden som ett vårdtvång innebär. Särskilt allvarligt är detta mot bakgrund av den stigande insikten om att många tunga missbrukare samtidigt har allvarliga psykiska störningar.

Det omöjliga i kombinationen tvång-behandling visar sig också i svårigheten att rekrytera och behålla personal till LVM-hemmen. En hög personalomsättning leder till minskad kompetens, sämre arbetsmiljö osv. i en ständigt negativ spiral. Eftersom LVM-problematiken är generell vill jag mot bakgrund av ovanstående ställa följande frågor:

1. Är socialministern beredd att ta initiativ till en omprövning av LVM?
2. Hur tolkar socialministern resultaten av den refererade undersökningen?
3. Vilka åtgärder tänker socialministern vidta för att förbättra personalläget inom LVM-vården?

1988/89:218 av *Guðrun Schyman* (vpk) till socialministern om etableringen av behandlingshem för narkomaner:

Inställningen till socialt svaga grupper blir allt kyligare. Nu gäller hårdhandskar, ordning och reda, nya regler för vräkningar när man missar hyran, "nödhjälpsarbeten" och antabus som villkor för bidrag, särskilda hus för störande hyresgäster, ökad utslagning trots minskad arbetslöshet, krav på hårdare straff, utvidgat tvång mot ungdomar och vuxna, administrativa kontrollnät som blir alltmer finmaskiga.

Den här attityden kolliderar med både lagstiftning och beslut som formulerades i en tid då gemenskap och solidaritet var självklara förhållningssätt. Och det är inte så länge sedan, tio år bara.

Ett exempel på en sådan kollision är när behandlingshem och andra hemliknande institutioner skall etableras i närheten av bostadsområden och /eller i andra kommuner än i den egna. På en mängd ställen i landet har lokala opinioner fördröjt eller förhindrat etableringen av nödvändiga behandlings-

hem. Inte minst gäller detta LVM-hem och hem för HIV-smittade.

Riksdagen har enhälligt beslutat om satsningar på en förbättring av narkomanvården, inte minst för att förebygga spridandet av aids. Trots detta är det inte så sällan de lokala opinionerna får stöd av kommunalpolitiker i den berörda kommunen, som alltså är med och fattar beslut som går rakt emot riksdagens intentioner. Vaxholms kommun utanför Stockholm är bara ett exempel i raden.

Eftersom det inte synes rimligt att lokala opinioner skall kunna omöjliggöra narkotikapolitiska satsningar beslutade av riksdagen vill jag fråga vad socialministern tänker vidta för åtgärder för att komma till rätta med problemet.

24 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 25 april

1988/89:602 av *Maggi Mikaelsson* (vpk) till utbildningsministern om statligt bidrag till Stiftelsen Västerbottensmusiken:

När Stiftelsen Västerbottensmusiken den 1 januari 1988 övertog ansvaret för Regionmusiken och Rikskonserter, fick detta för verksamheten ekonomiska konsekvenser som man inte hade kunnat förutse.

Övertagandet har medfört ökade kostnader, som inte kompensrats, på ca 3,8 milj. kr. för 1988 och första halvåret 1989. Stiftelsen Västerbottensmusiken har ett stort ansvar för musikteaterutbudet inte bara till omfattningen utan också till utbredningen. Avstånden är stora och turnéverksamhet dyrbar. Eftersom en stor del av kostnadsökningen beror på faktorer som inte kunde förutses vid tiden för förhandlingen mellan Landstingsförbundet och statens förhandlingsnämnd, vill jag fråga kulturministern följande:

Är kulturministern beredd att kompensera Stiftelsen Västerbottensmusiken för dessa ökade kostnader, samt ompröva statens anslag för regional musikverksamhet?

1988/89:603 av *Annika Åhnberg* (vpk) till miljö- och energiministern om behörigheten att fatta beslut om hastighetsbegränsningar för vägtrafik:

Länsstyrelsen i Stockholms län har beslutat att sänka hastighetsgränserna på vägarna. Anledningen är att sänkta hastigheter minskar utsläppen av miljöskadliga ämnen.

Trafiksäkerhetsverket har nu gått emot detta beslut och hävdar att länsstyrelsen i Stockholms län inte kan fatta sådana beslut.

Det är mot den bakgrunden angeläget att klargöra olika samhälleliga instansers beslutskompetens. Enligt min uppfattning är länsstyrelsen i sin fulla rätt att fatta sådana beslut.

Jag vill därför fråga miljö- och energiministern:

Avser regeringen vidta några åtgärder för att klargöra vem som har att fatta beslut när det gäller hastighetsgränser?

1988/89:604 av *Margareta Fogelberg* (fp) till jordbruksministern om åtgärder för att förhindra återlämnande av vanvårdade djur:

En hundägare i Huskvarna som dömts till fängelse för djurplågeri har återfått rätten att ha hand om de misshandlade djuren.

Vilka åtgärder ämnar jordbruksministern, som ansvarig för djurskyddslagen, vidta med anledning av det inträffade?

1988/89:605 av *Eva Goës* (mp) till miljö- och energiministern om kärnkraftsutnyttjandet:

Enligt beslut efter kärnkraftsomröstningen skall kärnkraften i Sverige avvecklas.

Varför höjer regeringen för närvarande effekten på kärnkraft, när man i stället borde förbereda för dess avveckling?

1988/89:606 av *Roy Ottosson* (mp) till miljö- och energiministern om pant på batterier:

I dag återvinns ca 60 % av bilbatterierna, sannolikt främst i städer och tätorter. 40 % hamnar alltså i naturen eller på soptippar.

En miljöavgift har föreslagits på dessa batterier. Men det kommer inte att stimulera ökad återvinning, vilket borde vara det centrala i sammanhanget. Det skulle däremot en rejäl pant. En pant som man får tillbaka när det utslitna batteriet lämnas in för återvinning.

Med anledning av detta vill jag ställa följande fråga till miljöministern:

Hur avser regeringen öka återvinningen av bilbatterier m.m.? Är ett pantsystem aktuellt i regeringens överväganden?

1988/89:607 av *Roy Ottosson* (mp) till jordbruksministern om torskfisket i Bottenhavet:

De senaste åren har Bottenhavet "invaderats" av trålare från västkusten som fiskar torsk. En sådan "invasion" förväntas inträffa även i år eftersom regeringen hittills inte vidtagit någon betydande åtgärd för att bromsa denna utveckling.

Risken är enligt många bedömare, såväl inom fiskerimyndigheter som bland fiskare längs Norrlandskusten, att torsken fiskas ut. Trålarna är relativt finmaskiga och långt mer effektiva än de traditionella fiskemetoderna i detta område.

En utfiskning av bl.a. torsk i Bottenhavet får självklart förödande effekter för den befintliga fiskenäringen i Gästrikland, Hälsingland, Medelpad och Ångermanland. En betydande naturresurs riskerar att spolieras. Därför har man på den finska sidan satt stopp för sådant intensivt trålfiske.

Med anledning av detta ställer jag följande fråga till jordbruksministern:

Vad avser regeringen göra för att förhindra en utfiskning av torsk i Bottenhavet, och hur vill regeringen kompensera fiskerinäringen längs Norrlandskusten med anledning av minskade fångster?

25 § Kammaren åtskildes kl. 23.05.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren